

Magyar Solymász

2008

A Magyar Solymász Egyesület Évkönyve

Magyar Solymász

A Magyar Solymász Egyesület évkönyve

Megjelenik évente.

Szerkesztőbizottság: Dorogi Sándor, Lóki György, Dr. Lakos István

Szerkesztette: Dorogi Sándor

Borító: Varga Szilveszter

Címlapfotó: Babiczky Attila

Nyomdai előkészítés: Marker Reklámstúdió Kft.

Nyomás: Norma Nyomdász Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ	5
VISSZATEKINTÉS	
<i>Aradi János: Hogyan és miként kezdtem el solymászni?</i>	8
VILÁGÖRÖKSÉG	
<i>Tóth János: Beszámoló az UNESCO Szellemi Világörökség beadványról</i>	14
A SOLYMÁSZAT TÖRTÉNETE	
<i>Dr. Obrusánszky Borbála: Solymászat Belső-Ázsiában</i>	18
SOLYMÁSZAT	
<i>Wrábel György: Fegyvernek 2006.</i>	26
<i>Ifj. Puskás László: Récevadászat solymászmadarakkal.</i>	31
<i>Dr. Lakos István: Sólymok párban röptetése</i>	33
<i>Wrábel György: Svindli héjám vadászbalesete</i>	35
<i>Gasztonyi Dani: A Harris.</i>	40
<i>Josef Hiebeler: Hogy egy ragadozó madár mi mindent megemészt!</i>	48
<i>Sági Oszkár: Lábszj készítése</i>	50
VADÁSZKUTYA	
<i>Bereczki Attila: A vadászkutyákról.</i>	54
<i>Csenkey Gábor: Zack</i>	62
KITEKINTŐ	
<i>Szobotin Gábor: Solymászat Nagy-Britanniában napjainkban</i>	66
<i>Bernard Prévost: Solymászat Franciaországban.</i>	68
<i>Tóth János: Solymászat a földgolyó másik oldalán, avagy mit láttam Dél-Afrikában.</i> ..	69
<i>Varga Gábor: Beszélgetés Anton Moravcikkal, a szlovák solymászok vezetőjével</i> ..	74
<i>Sipos Tamás: Felhólovasok a Fehér Sólalom birodalmában.</i>	76
TUDOMÁNY	
<i>Balázs Petra: A vörös vércse és az egerészölyv szájüregének</i> <i>természetes baktériumflórája.</i>	92
<i>Prommer Mátyás: Vándorsólalom-védelmi program 2008.</i>	96
<i>Morandini Pál: Vörös vércsék Budapesten</i>	98
EMLÉKEZÜNK	
<i>Gasztonyi Dániel: Drippy Péter</i>	106
<i>Csurcsia Imre: Magyar György</i>	108
<i>Vancsó Géza: Galambos Jóska</i>	109
VÉLEMÉNY	
<i>Terényi Gábor: Ébresztő!</i>	116

KÖSZÖNTŐ

Kedves Solymász Barátaim!

Új köntösben, de reményeink szerint a korábbi magas színvonalon kerül kezetekbe a legújabb solymászévkönyv. A cikkek gyűjtését, a szerkesztés első lépéseit még Bérces Jani kezdte, aki hosszú éveken át nem egyszerűen a motorja volt az évkönyv készítésének, hanem kiemelkedő szerzője is. Ezúton szeretném megköszönni neki valamennyiünk nevében a Magyar Solymász számainak elkészítése érdekében kifejtett áldozatos társadalmi munkáját, azt, hogy szabadidejét feláldozva, anyagi ellenszolgáltatás nélkül tevékenykedett a köz javára. Támogatására és kitűnő írásaira a jövőben is számítanak az évkönyv készítői!

Az új külső, amelyet Mónus Anita tett alkalmassá nyomtatásra Varga Szilveszter borítótérve alapján, azt hivatott jelezni, hogy új csapat, új felállású szerkesztőbizottság - Lóki Gyuri, Lakos Pista és jómagam - igyekszik majd a jövőben évről évre elkészíteni a magyar solymászat orgánumát.

Bízunk azonban abban, hogy minél többen kapcsolódtok be a cikkek - beszámolók, tudósítások és ismeretterjesztő írások - elkészítésébe, hiszen hagyományörzésünknek fontos eszköze a Magyar Solymász, s egyáltalán nem mindegy, hogy mit hagyunk örökül hasábjain az utánunk következő solymásznemzedékeknek.

Ebből az indíttatásból kiemelkedően fontosnak tartom a mai solymász élet megörökítését, hagyományaink ápolását, a solymász szakismeretek és tapasztalatok, a tudás közreadását, a magyar solymászat történetének bemutatását, vagyis solymászati kultúránk értékeinek közvetítését és megőrzését.

A következő esztendő különösen fontos lesz számunkra, hiszen a Magyar Solymász Egyesület megalakításának 70. évfordulóját ünnepelhetjük 2009-ben! Ez az alkalom lehetőséget ad a visszatekintésre, a tapasztalatok összegzésére, de az előretekintésre is, mindennek előtt a solymászat világörökséggé nyilvánítására az UNESCO égisze alatt!

Bízom benne, hogy közös munkával sikerül olyan évkönyvet szerkeszteni, amelyet a közeli és távoli jövőben valódi krónikaként forgathatnak majd a solymászok! Ehhez kérem valamennyi magyar solymász támogatását!

*Solymász barátsággal,
Dorogi Sándor
szerkesztő*

VISSZATEKINTÉS

HOGYAN ÉS MIÉRT KEZDTEM EL SOLYMÁSZNI?

Nehéz kérdés ez saját magam számára is, még nehezebb erről írni. Lényeg az, hogy nem tudom, hogyan kezdett érdekelni a solymászat, de le tudom írni, hogyan alakult ki érdeklődésem a ragadozó madarakkal történő vadászat iránt.

Valószínűleg a családi háttér is erre inspirált. Nagyapám (Aradi János) és dédapám (Aradi Mihály) vadász volt. Még most is őrzöm Dédapám 1877-es szép, mélynyomású, vadászjelenettel díszített vadászjegyét. Négy-öt éves koromban kezdtem vadászni járni Nagyapámmal. No, nem valami nagy vadászatra kell gondolni, mert akkorra már Nagyapámnak nem volt vadászpuskája és vadászjegye (1946-47), de kitűnően lőtt csúzlival, vagy ahogy Ő nevezte, gumipuskával. Így egy-egy vadgerle, veréb és lesből lőtt töviszúró gébics lövését láttam (vasúti töltés menti bokrosban lesben ülve, a sürgönydrótról). Ekkor láttam először egy ragadozó madarat is. Egy kis nádas mellett ültünk le a vadászat után nem messze lakásunktól (Nyíregyháza melletti tanya), ahova kacsák húztak be. Nagyapám kiáltására lettem figyelmes: nézd a sólymot! Az egész nem tartott sokáig, és azt hiszem fogás sem volt, de az biztos, hogy egy ragadozó madár üldözte a kacsákat.

Nem sokkal ezután Debrecenbe költöztünk (Apám, aki mérnök volt, itt kapott állást a vasútnál) és a családi könyvtárban találtam egy történelmi könyvet, melyben az egyik kép lovas solymászt ábrázolt. Ekkor kezdett érlelődni bennem, hogy egy ilyen madár nekem is kellene. Igaz, semmit nem tudtam a solymászatról, csak elképzeltem mit jelenthet ez. Tizenegy éves voltam, mikor az iskolai szertárban felfedeztem egy kitömött madarat, egy kabasólymot. Bejártam nézegetni a kopott, megfakult sólymocskát. Nagyon tetszett. Ez erősítette a motivációm, hogy ragadozó madarat szereznem kell. Ekkor kezdtek megjelenni a mozikban a Homoki-Nagy István rendezésében madarakkal foglalkozó természetfilmek. Itt már idomított ragadozó madarakat is lehetett látni, ez további inspirációt jelentett.

Jelentős esemény volt számomra, kb. 14 éves lehettem, egy fiatal solymász megjelenése a közelben, aki egy jó barátom rokona volt, és Budapestről érkezett, talán karácsonyi vakáció idején. A solymászt Simon Gyurinak hívták és egy fiatal vadonfogott hím héját hordozott az öklén. Sokat beszélgettem Gyurival a solymászatról. Ekkor határoztam el (kb. 1957), hogy tavasszal szedek egy vércsét magamnak. Ebben az időben szereztem be Bástyai Lóránt „Vadmadárból Vadászmadár” című kitűnő könyvét, amit szinte szó szerint megtanultam, annyit olvastam. A vércse beszerzése meg is történt. Egy négyes fészekből kettőt vettem ki és neveltem fel. A Debreceni Nagyerdőből szedtem, ahol akkoriban még több mint 10 vércsefészek, jó néhány kabasólyom fészek és legalább négy barnakánya fészek volt. A néhány napos korban kiszedett vércsék szépen felnőttek, és akkor még nem ismertük ezt a fogalmat, imprintált madarak lettek. Nem hívtam őket tollbábura, kizárólag kézre. Ez nagyon jól ment, több száz méterről első hívásra kézre szálltak. Később, valószínűleg az őszi vonulási hajlam miatt, nagyon magasra felköröztek, alig látható magasságból is kezemre zuhantak. Néhány verebet engedtem nekik, amelyek vékony zsinórra

voltak kötve. Akkoriban az utcánkban működött egy betonelemek gyártó vállalat. A betongerendákat a széles (legalább 50 m) utcán, a járda mellett helyezték el, és a forró nyári napokon rendszeresen és bőségesen locsolták. A kialakult kis víztócsákban rengeteg veréb fürdött, melyek a közeli malomban és terményraktárban igen intenzíven szaporodtak. A frissen kirepült fiatal, és a fürdéstől rendszerint vizes verebek közelre bevártak, hiszen a járda mellett voltak ezek a tócsák. A járókelőkkel nem is törődtek. No ez lett az én vadászterületem augusztusra. A vércsétet ökölről engedtem a tőlem egy-két méterre, szinte lábam alól felrepülő, vizes verebekre. Volt is fogás. Nem volt ez persze túl nagy teljesítmény, mert a fiatal, tapasztalatlan vizes verebek nem voltak túl gyorsak. Az öregek pillanat alatt elbújtak a betongerendák között, de azok melyek elindultak az utca túlsó oldalára, és kellően el voltak ázva, elég gyakran a vércsék karmai között végeztek. Igaz ezeket nem mindig tudtam elvenni a madaraktól, de ha meg is ették, valamelyik eperfára szállva (az utca egyik oldalán eperfasor volt), akkor se volt gond, kézre szívesen jöttek.

Ezután más madarak is kerültek. Az akkortájt alakult Debreceni Állatkertben dolgozott Megyeri József, egy már 50 körüli, madarakhoz igen jól értő ember. Jóska bácsival gyakran jártam madarat fogni. Művésze volt a léppel történő madárfogásnak, és a Hortobágyra is kijártunk az állatkert részére madarakat szedni. Így aztán hamarosan kaptam egy fiatal tojó héját. Nem tudom, hogy került az állatkertbe, mert akkor még ezen a környéken nem fészkelte héja. Ez a fiatal tojó héja azután igen kiváló vadászmadár lett. Ami nem volt nagy csoda, mert rengeteg vad volt a környékünkön, fácán és nyúl. Még csak vadorzásnak sem minősült a héjazásom, mert az öreg vadór (Prém bácsi, egy igen alacsony kis ember volt, 20-as puskával járta a környéket) megengedte a héjazást. Később ősszel ezt a héját aztán Józsi bácsinak adtam, aki az akkori Nyíl utcát, ahol lakott, bőségesen ellátta vaddal a héja segítségével. Egyszer egy délután négy nyulat és két fácánt fogatott vele! Egy másik héjám egy vadonfogott öreg hím, pontosabban megsörétezett madár volt. Bekerült az állatkertbe, majd egy-két hónap után hozzám. Mai fejjel nem is használtam volna, de akkor elkezdtem idomítani. Ez a viharvert kis madár aztán mégis jónak bizonyult. A Debreceni Nagyerdőben van egy nagyjából kelet nyugati irányú erdővágás egy magasfeszültségű vezetékkel. Ez abban az időben be volt vetve kukoricával. Miután betakarították a kukoricát a traverzek tövében mindenütt egy jó nagy gazcsomó maradt. Hideg decemberi délutánokon minden ilyen gazcsomóban volt öt-hat fácán. Odamentem a héjával és a lábam alól kelő fácánra dobtam a madarat. A fácánok igen sokszor az erdőt sem érték el. Igaz, kakast sohasem fogtam ezzel a madárral.

Így teltek az évek. Közben tartottam a kapcsolatot Simon Gyurival is. Ha Pesten jártam mindig meglátogattam. Akkoriban a Villányi út 66 sz. alatt lakott. Sokszor elmentünk repíteni más pesti solymászokkal, így találkoztam Káló Ferivel és másokkal. Jó barátságban voltunk. Ezek a pesti repítések tanulságosak voltak, ugyanakkor sajnáltam is a cimborákat, amikor a héjarepítés egy törmelékkal teli telken volt valahol a hegyen. Mennyivel jobb körülmények között solymászhattam otthon, ahol 10-15 perc séta után egy kitűnő vadban gazdag területre érkeztem. Itt hallottam történeteket kerecsenokról és kerecsen

csempészetekről. Gyuri egyik hím kerecsenjét, mely 100-150-szer vágott a tollbábura, egy osztrák, akkor számunkra óriási összegért meg akarta venni. Gyuri nem adta el.

Bejárva a Debreceni Állatkertbe, egyszer találkoztam Lelovich Gyuri bácsival. Gyurka bátyánk jó barátságban volt Megyeri Jóskával. Őt jött meglátogatni. Jót beszélgettünk és pár hét múlva meg is kerestem Gyurka bátyánkat Fegyverneken (akkor még volt szirti sasa, és a keskenynyomtávú vasút egyik megállóján még látszott a felirat: „Lelovich Telep”). Nála érdeklődtem, hogyan lehetne sólymot szerezni. Eddig jutottunk, amikor egy szép őszi napon jön hozzánk Józsi bácsi, hogy Lelovich Gyurka fogott egy szép vándorsólymot. Írtam Gyurka bátyámnak, és egy szép rajzokkal díszített levelet kaptam tőle, sajnos nincs meg, de egyik mondatát meglehetősen pontosan tudom idézni. Amikor a madár szépségét ecsetelte, azt írta: „a begye olyan színű, mint a Boszporusz felett felkelő nap fénye”. Lényeg az, hogy a madár, egy öreg tollú hatalmas vándorsólyom, Megyeri Józsi bácsihoz, majd pár hét múlva hozzám került. A lábán volt egy seb, hónapok teltek el mire begyógyult. Csak következő évben repítettem szabadon. Elég rosszul vedlett ki a madár, de repült. Egy varjút fogattam vele, kelésből. Nemsokára azután egy szép napfényes decemberi napon elveszítettem. Talán 1959 volt ekkor.

Ebben az időszakban még egy érdekes madarat repítettem, egy kishéját (*Accipiter badius*). Csaba öcsém, aki később sikeres természetvédő és ornitológus lett, talált két kishéja fészket a Nagyerdőben. Ez volt az első ilyen fészkek Magyarországon. Egy bizonyító példányt, a Természettudományi Múzeum ornitológusa, Dr. Pátkai jelenlétében kiszedtek, ez később korábbi elnökünkhöz, Bechtold Istvánhoz került. Egy madarat, mely már jelentősen kitollasodva a másik fészkekből került hozzám, én repítettem. Természetes vadat nem fogattam vele. Később ezt elengedték. Ekkor már több eresztett verebet megfogott. Megjegyzem, jelenleg is fészkel kis héja házunkhoz valószínűleg nem túl messze, mert gyakran láttunk idei fiatalt mostanában (2008. augusztus) a ház felett elrepülni.

A következő évben meghozta gyümölcsét a pesti barátokkal és a Gyurka bácsival meglevő kapcsolat. Úgy alakult, hogy pesti cimborák két kerecsent felajánlottak nekünk alföldieknek, egyiket Gyurka bátyámnak, a másikat meg nekem. Ebben az időben itt az Alföldön még nem volt kerecsen fészkek, vagy nem tudtunk róla. A hímet én kaptam, Gyurka bátyánk a tojót. Csak a kiszedési díjat kellett kifizetni, 300-300 Ft-ot. Izgatottan utaztam Fegyvernekre (1960 májusa volt) a madaramért. Egy szép, kb. háromhetes hím kerecsen lapult a kosaramban, mikor hazaindulva felszálltam a debreceni vonatra. Gyönyörű egészséges madár lett belőle. Nagyon jókor jött ez, mert éppen leérettségiztem és egyetemre nem vettem fel (politikai okok miatt) viszont július 1-től felvettek a Biharugrai Halgazdaságba a gémekeket riasztani. Apám ebben az időben egy állami (ekkor minden állami volt, kivéve a sólyom, most fordítva van) útépítő vállalatnál dolgozott és a Biharugrai Halgazdaság központjához tartozó bekötőút építését ellenőrizve a halgazdaság igazgatójával összebarátkozott. Szó esett a családról, gyerekekről és arról, hogy egyik fia solymászik. A halgazdaság igazgatója kapott a lehetőségen és felajánlotta apámnak, hogy felvenne nyárra dolgozni. Így aztán 19 éves koromban hivatásos solymász lettem. Napi nyolcvan forint volt a fizetésem és reggeli, plusz ebéd a halászbrigáddal, továbbá szállást kaptam egy elhagyott, de jó

állapotban levő tanyában. Ez akkor óriási összeg volt. Cserébe két madaramat, a kerecsent és egy fiatal tojóhét kellett repítenem a két ivadékos tó felett. „Az időknék akkor szép folyása vala”, ahogy Gyurka bátyánk idézte Ilosvai Selymes Pétert egyik könyvében. Ez, erre az időszakra számomra is érvényes volt. A sólyom kezdő volt, de órák hosszat szárnyon volt minden nap és nagyon gyorsan javult a röpképessége. A héja is szépen alakult, egy helyi fiú sokszor jött velem, és persze nagyon szívesen hozta a hétéját, így rendszerint két madárral tudtam járkálni egész nap. Délre a halászbrigád központjába mentem, ami egy kis vályogház volt, konyhával, itt ebédeltem. Az ebéd nem volt túl változatos, de nagyon finom és tápláló: szárcsa pörkölt, sült hal, slambuc, lebbencsleves, paprika, paradicsom vagy dinnye. Néha egy stampedli pálinka. Mindez egy csodálatos terület közepén. Szikes tavacsok, óriási legelők, kis erdőfoltok (egy kis öreg tölgyes) és rengeteg vad. Nagyon szép három hónapot töltöttem itt. Talán kétszer látogattam haza ez idő alatt. A hétéjával sok mindent fogtam, kis gémféléket, nyulat, fécánt, láb alól kelő vadkacsát, de talán legjobban élveztem a szárcsvadászatot csónakból. A tavak nádöbleiből csónakkal kibukkanva a szárcsák közlelről keltek és nehézkesen repültek fel a vízről. A már emelkedő szárcsákra dobtam a hétéját vagy később magától indult a csónak oldaláról. Gémet is üldözött, de nem fogott. Itt tapasztaltam meg a kerecsen pozitívumait. Igazi vadásztársá vált. Imprintált madár volt, és ha el is tűnt 20-30 percre, elébb utóbb mindig megjelent felettem. Így, a szabadon repülő kerecsennel bejártam a hatalmas területet, mely hemzsegett a sólyom számára potenciális vadaktól. Láttam már ennél jobban vágó madarakat, vagy magasabban körözöket, de az csodálatos volt, hogy körülöttem repült erre-arra és időnként fogott valamit. Nem volt ez sokszor látványos vadászat, de sok fajta zsákmány esett: fécán (néha a gazban), nyárfán fészkelő csóka, kis gémféle, fűrj, búbosbanka és még sorolhatnám. Nem én választottam neki a zsákmányt, a madár választotta ki, miközben körülöttem repdesett, körözött, el-elcsatangolt. Július elsején, odaérkeztemkor már vagy két hete repült a madár és október 1-ig maradtam. Ez alatt csodálatos jó madárrá fejlődött. Hozzá kell tenni, hogy ottlétem második szakaszában naponta négy-öt órát is levegőben volt. Nem csoda, hogy ilyen jó vadásszá alakult. Az is előfordult, nem egyszer, hogy valamit zsákmányolt távol tőlem, nem is láttam, és bebegyelt. Ekkor a tollbábút forgatva jártam a környéket (rádioteleметрия még nem volt abban az időben). Alkonyatkor mindig előkerült, sokszor nagy beggyel ereszkedett a tollbábura. A gémrasztást is sikeresnek minősítették főnökeim, a halászbrigád is befogadott, így nem volt egy kellemetlen nyaram és szeptemberem. Aztán haza kellett utaznom. Vége lett hivatásos solymász pályafutásomnak. A helyi OMKER szaküzletben kaptam állást. A raktárban árut pakoltam, fűtöttem, küldendő csomagokat állítottam össze, reggel 8-tól délután fél ötig. Ekkor már intenzíven sportoltam, futottam. Munka után mentem edzésre vagy öttől egyetemi előkészítő tanfolyamra, este kilencig hetente háromszor. Ilyenkor az edzés este 10 körül kezdődött és éjfél tájt értem haza. Télen ez elég nehéz volt, este 11-kor már sokszor igen kemény hidegben kellett futnom. A kerecsent minden reggel kézről ettem, de nem repítettem. Egy reggel aztán hiába mentem a madaramhoz. Eltűnt! Egy északi oldalról ledeszkázott kis röpdében volt lekötve, ki nem repülhetett. A madarat valaki ellopta. Nagyon sajnáltam, megviselt ez a veszteség.

A következő nyáron aztán felvettek az egyetemre, miután a jugoszláv-magyar válogatott atlétikai viadalt 800 m-en új, európai viszonylatban is igen jónak számító ifjúsági rekorddal nyertem. Ebben az évben, augusztus 20-án, a debreceni stadionban egy 1500 m-es futóversenyen vettem részt. Bemelegítés után a fűvön hanyatt fekvé készültem a versenyre, amikor egy megnyugtató látványban volt részem a késő délutáni égbolton. Nagy magasságban 14, valószínűleg rovarokra vadászgató, kabasólymot számoltam meg a Nagyerdő felett. A versenyt megnyertem.

A továbbiak, már egy új történet részei lehetnének. Így lettem solymász, így kedveltem meg ezt a csodálatos vadászati módot, mely részemre a természettel való együttlét legszébb pillanatait nyújtotta.

Aradi János

VILÁGÖRÖKSÉG

BESZÁMOLÓ AZ UNESCO SZELLEMI VILÁGÖRÖKSÉG BEADVÁNYRÓL

Az előző évkönyvben beszámoltam az Egyesült Arab Emírátsok kormánya, az IAF, a Solymász Archívum Alapítvány (Archives of Falconry) és a Solymász Örökség Alapítvány (Falconry Heritage Trust) kezdeményezéséről, amely a solymászatot az Unesco Szellemi Világörökség listájára jelöli.

Ez a munka egy hosszú távú cél érdekében indult el négy évvel ezelőtt. Az azóta elért eredményekről és a magyar solymászat szerepvállalásáról szeretném most az olvasót tájékoztatni.

Az Unesco Szellemi Örökség Titkárságának vezetőivel folytatott párizsi tárgyalások alapján világossá vált, hogy mik azok a követelmények, amelyek alapján a solymász beadvány sikeres lehet. Ezeknek a teljesítése nagyon magas szintű, alapos, részletekbe menő szakmai munkát igényel. Nyilvánvaló, hogy hosszabb időbe telik az elkészítése, ezért a beadványt 2009-2010-ben fogja benyújtani az Egyesült Arab emírátsok kormánya, és valószínűleg még 2-3 más állam kormánya. A jelenlegi elképzelések azt valószínűsítik, hogy Európából, Ázsiából és az Arab országok közül lesz egy közös beadvány, demonstrálva a solymászat rendkívül nagy földrajzi elterjedését. Ez az elképzelés komoly lehetőséget nyitott számos, jól szervezett solymászközösség számára, hogy részese legyen ennek a világsikernek.

Nyilvánvaló, hogy mekkora erkölcsi nyereség lenne az egyetemes solymászat számára az Unesco elismerés.

A Magyar Solymász Egyesület vezetése felismerte, hogy komoly esélyünk van a közös beadványban való részvételre, hiszen tagságunk szakmailag jól felkészült, számos solymászunk rendelkezik azzal a tudással, amelyet összegezve minden követelményt teljesíteni tudunk. Az egyesület jól szervezett, megfelelő anyagi források állnak a rendelkezésünkre ehhez a munkához. Valószínűleg minden magyar solymász átérzi ennek az eseménynek a rendkívüli jelentőségét, és tisztában van azzal, hogy a mostani alkalom egyedülálló, amikor ilyen rendkívüli solymász összefogás körvonalazódik ebben az elképzelésben.

Az Emirátusok Solymász Egyesülete szervezésében került sor a következő egyeztetésre Párizsban, 2008. június elején. Ezen az eseményen mérték le a szervezők a számításba jövő társbeadvány-készítők felkészültségét. Egyesületünk számára Gyórfy-Villám András, térítés ellenében, készítette el a bemutatkozó anyag szövegét, amelyet angol és magyar nyelven tanulmány formátumban, bőséges képanyaggal kinyomtatunk. Készült egy rövidített változat is kevesebb képpel, amelyet az érdeklődés felkeltésére szántunk, prospektus formátumban nyomtatunk ki. Az Erdő PR munkatársainak, Náhlik Nárcisznak és Orosz Attilának köszönhetően, az eredeti szöveg felhasználásával, DVD formátumban egy filmet is mellékelni tudtunk a tanulmányunkhoz. A párizsi bemutatkozás véleményem szerint nagyon jól sikerült, mert ehhez hasonló komplex anyagot egy solymász egyesület sem mutatott be. Valószínű, hogy ennek a szereplésnek az eredményeként, miután Dr. Nick Foxnak és Mohammed Al Bouvardinak átadtam az angol nyelvű tanulmányt a kiegészítő DVD-vel és prospektussal együtt, a Magyar Solymász Egyesületről, mint a társbeadványt készítő egyik lehetséges tagjáról beszéltek.

Valójában ahhoz, hogy társbeadványkészítők legyünk egy nagyon fontos feladatot kell elvégeznünk. Meg kell győznünk a Magyar Unesco Bizottságot arról, hogy a solymászat méltó a világ szellemi öröksége címre és a magyar solymászat ennek részeként érdemes a támogatásra. Erre volt rendkívül jó alkalom a párizsi megbeszélés második napjára szervezett állófogadás, amelyet az Egyesült Arab Emirátusok párizsi nagykövetségén tartottak, az Unesco éves közgyűlésén megjelent több mint száz delegátus részére. A nagykövetség kertjében felállítottak egy arab solymász sátrat, az összes solymászhoz használt eszközzel együtt. Francia solymászok madarakat kölcsönöztek erre az időre, így a bemutató valóban nagyon élethűre és hangulatosra sikerül. Az Unesco-küldöttek megérezhették ennek az ősi örökségnek a szellemiségét, amely az ember-állat kapcsolat bensőségességét, valamint az ezer évvel ezelőtt kialakult és azóta változatlanul használt solymász eszközök látványa sugárzott. A nagykövetség nagytermében az Emirátusok nagykövete és kormányuk megbízottja fogadta az Unesco küldötteket. Röviden bemutatták azt az elképzelést, amelyet hivatalosan is az Unesco Közgyűlés elé fognak terjeszteni, valamint a kivetítőkön pergő filmek és a jelenlévő nemzeti viseletbe öltözött solymászok magyarázatai segítségével igyekeztek a solymászatot is megismertetni.

Itt nyílt alkalmam arra, hogy a magyar Unesco küldöttség két tagjával találkozom, és röviden felvázoljam az eseménnyel kapcsolatos terveinket. Kovácsné Dr. Bíró Ágnesben és Dr. Felföldi Lászlóban két nagyszerű és elhivatott embert ismertem meg, akik érdeklődnek az elképzeléseink iránt és bizonyára segíteni is fognak annak megvalósításában.

Elmondták, hogy az első lépésnek a nemzeti listára való felkerülés kell, hogy legyen, ami nem kis feladat. Ehhez már egy nagyon komoly elemző munkára van szükség, amely részleteiben tárgyalja azokat a területeit a magyar solymászatnak, amely alapján védelemre érdemes.

Annak tudatában, hogy a kulturális kormányzat képviselői segítőkésznek mutatkoztak és a solymászat értékeinek megőrzését közös feladatnak, magyar kultúránk fennmaradása egyik fontos elemének tartják, komolyan kell vennünk azt az erkölcsi kötelezettséget, miszerint mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy társbeadvány készítővé váljunk. Erre a találkozót követő értékelés alapján minden esélyünk megvan.

Később idehaza, Dr. Lakos István elnökhelyettes barátunk további tárgyalásokat folytatott a magyar Unesco képviselővel, a követelmények tisztázására. Ezeknek a tárgyalásoknak az eredménye alapján döntött az egyesület elnöksége úgy, hogy egy munkacsoportot hoz létre önkéntes pályázat alapján, amely elkészíti a nemzeti listára történő feljutáshoz szükséges anyagot.

A cikk írásának pillanatában itt tartunk, de úgy gondolom, hogy mire az évkönyv megjelenik már további eredményekről is be lehet számolni.

Tóth János elnök
Fotó: Tóth János

A SOLYMÁSZAT
TÖRTÉNETE

SOLYMÁSZAT BELSŐ-ÁZSIÁBAN

A ragadozó madarak meghatározó szerepet játszottak az eurázsiai sztyeppei övezet műveltségében. Képességeiket felhasználták a vadászatban, később a Sárga-folyótól a Kárpát-medencéig terjedő hatalmas birodalmakban a kitűnő vadászmadarak a szkíta népek uralkodói szimbólumok lettek. Kultuszuk máig él a török, és egyes mongol népek között, sőt hagyományőrző csoportok sok helyen felélesztik az ősök által gyakorolt vadászati módot.

NYELVÉSZETI ADATOK

A ragadozó madarak hazai elnevezése a magyarság belső-ázsiai örökségére utalnak. Azok közül legfontosabb a történeti krónikáinkban fennmaradt turul név, amely az Árpádok szent állata volt, sőt magát a magyarságot a Kárpát-medencébe vezető Árpád-házat is „de genere Turul”, vagyis Turul-nemzetségnek hívták. Vámbéry Ármin mutatta ki először, hogy ez a madárfaj a törökség között „togrul” alakban használatos férfinév, amely sólyomfajta jelent. A fenti elnevezés azonban a mai Mongóliában is megtalálható. A 13. század közepén íródott Mongolok titkos története című krónikában a Dzsingisz kánnal szövetséget kötő kereit fejedelmet Tooril, vagyis turul kánnak hívták. Legtávolabbi előfordulása a japánoknál van, ott tori alakban maradt fent. A híres perzsa történétíró, Rasid-ad-din szerint a togrul madár jól ismert az emberek között, olyan, mint a fönix madár nyugaton. A történétíró azt hallotta, hogy a madár formája leginkább héjára emlékeztet, de csőre és karma olyan kemény, mint az acél, és küzdelemben akár háromszáz madarat is meg tud ölni.¹

A magyar nyelv a sólyom régi elnevezését, a Csongor férfinévként őrizte meg. Ma személynévként ismert idehaza, de a török népeknél sunkur, a mongoloknál pedig sonhor formában őrződött meg, és ott máig a sólyomra használják. A mongol kutató, Ucsiraltu professzor a szót hun örökségnek tartja. Van egy olyan madárnevünk, az ölyv, amelynek eredete csak a mongol nyelvből mutatható ki, ahol elije alakban máig megtalálható. A távoli párhuzamok azt jelzik, hogy az ősi kifejezések a sztyeppei térség két határvidékén - Mongóliában és a Kárpát-medencében - kiválóan megőrződtek. A többi, nálunk használt ragadozó madár név is megtalálható a török és mongol névanyagban.

TÖRTÉNETI ADATOK

A vadászat történetével foglalkozó kutatók álláspontja szerint a ragadozó madarak házasítása már a neolitikum idején megtörténhetett, általánosságban Kr. e. 8000-re teszik domesztikálásukat. Arról még vita folyik a tudósok között, hogy honnan, Eurázsia mely területéről származhatott a madarak idomításának és vadászatra szoktatásának szokása. Sokan a mezopotámiai kultúrákat tartják kiindulási pontnak, mások Kínát valószínűsítik a forrásnak, de mindenesetre a fenti két helyen viszonylag régről maradtak fent képi és írásos feljegyzések a madárral történt vadászatról. A legújabb eredmények viszont azt mutatják, hogy inkább Közép-és Belső-Ázsia, vagyis a mai Mongólia és Irán területe lehetett a solymászati eredeti központja, és onnan terjedt szét a mezopotámiai és a kínai kultúra felé.

¹ Rasid. I. 174. In: Tekin, 1998.

A közép-ázsiai eredetet már korábban két neves kutató, Tolszov és Ghirsham felvetette, hiszen több fontos találmány, többek között a lótenyésztés is arról a területről, a sztyepppei népektől indult ki, s az utóbbi években egyre több kutató fogadja el ezt a hipotézist. Gernet is ezt az álláspontot osztotta, hiszen szerinte az úgynevezett fejlett letelepedett kultúrák, mint Kína vagy a Közel-Kelet, és az antik világ között a sztyepppei lovas népek közvetítettek, így nagyon is elképzelhető, hogy a solymászati tudás is onnan terjedt szét. További bizonyíték lehet az, hogy a mezopotámiai képi ábrázolások is viszonylag újak, mivel az első solymászati jelenet csak a Kr. e. 8. századi Asszíriából származik. Az asszírok azonban a régészeti leletek tanúsága szerint északon kapcsolatba kerültek a sztyepppei népekkel, előbb a kimmerekkel, majd a szkítákkal, hiszen szkíta fegyvereket, sőt a pusztai népekre jellemző kurgánokat találtak a folyóközi területen.² Nem kizárt, hogy a vadászat is onnan terjedt át. Nagyjából hasonló korú az első kínai feljegyzés, amelyik leírja, hogy az egyik Chu-uralkodó Kr. e. 7. században (689-675) a Tong-ling-tónál solymászatot szervezett. A Jangce-folyó mentén elterülő fejedelemségben azonban többnyire nem kínai eredetű népek éltek akkoriban, hanem északi, vagyis pusztai népek. Így nagyon valószínű, hogy a solymászatot is ők tartották a tó mentén.³ A kínai jelképek közül egyébként a sas és a ragadozó madarak az északi népek, a hunok madara volt,⁴ tehát nem eredeti kínai jelkép, vagyis a kínaiak tanulhatták meg északi szomszédjaiktól a solymászatot. Sőt, a Dalok könyve beszámol arról, hogy a Kr. e. 1. évezred elején élt hun-féle népcsoport, a xian-yun madaras zászlókkal vonult fel.⁵ A sztyepppei eredet mellett szól a sólyomfélék elterjedési területe, hiszen a ragadozó madarak a hatalmas nagy pusztákon számítanak a legjobb fegyvernek, mivel a levegőből a repülő ragadozók gyorsan észreveszik a kis testű zsákmányállatokat.

A ragadozó madarak, így a turulábrázolások a paziriki szkíta kurgánokban is megtalálhatók,⁶ sőt több szkíta temetkezési helyről kerültek elő sólyomcsontok, amelyek azt bizonyítják, hogy ezek a madarak nagy becsben voltak. Az eurázsiai sztyepppe övezetben a bronzkortól folyamatosan megtaláljuk a sólyomábrázolásokat, ami azt mutatja, hogy minden népcsoport számára e madarak különös jelentőséggel bírtak. A képi ábrázolásokból, majd a történeti feljegyzésekből pedig kiderül, hogy a repülő ragadozók nemcsak vadászati „eszközként” voltak számon tartva, hanem a vallási hiedelmekben is elsőrangú szerepet játszottak. Azok lettek a közvetítők az égi és a földi világ között, és az uralkodók magukat is a sólyomfajta utódainak tartották, és azokat választották legfőbb hatalmi jelképükké. A történeti források alapján a sztyepppei birodalmak egyik fontos adója volt a sólyom, hiszen egy-egy kiváló képességű ragadozó madár hatalmas értéket képviselt. A Mongolok titkos története szerint, amikor a kirgizek meghódoltak Dzsocsinak, akkor fehér sólymokat vittek hódolatul ajándékba, de ugyanúgy fehér sólyommal adóztak a tangutok is.⁷ Ez a fajta adó még az oszmán-törököknél is megmaradt, hiszen még az erdélyi fejedelmek is vittek

2 Christian, 1998. 134.

3 Gernet, 2001. 62.

4 Tokaji, 1997. 239.

5 Maspero, 1978. 65.

6 Az áltaji szkíta sírokat a Kr. e. 5-4. századra datálják a régészek.

7 Mongolok titkos története (MNT) 239.

ilyen értékes „ajándékot”. Természetesen, a ragadozó madarak vadászatban játszott szerepük sokáig, több évszázadig változatlan maradt, csak a buddhizmus elterjedési területén tiltották a solymászatot, így ma már nagyon kevés adatunk maradt fent a mongóliai és tibeti solymászatról.

VADÁSZATI MÓDSZEREK

A legismertebb és legtöbbször ábrázolt vadászati módszer az, amikor a lovasok karjukról elengedik sólymaikat, amelyek felrepülnek, a levegőben kifigyelik áldozataikat, majd lecsapnak rájuk. Ez a klasszikus solymászati módszer nagyon sok tárgyi ábrázoláson megmaradt, azokon általában egy harcost látunk, aki lován ülve karján sólymot tart. Már Hérodotosz leírja, hogy a szkíták szomszédságában élő jürkák lovas vadászok, így könnyen meg lehet, hogy ők is foglalkoztak már solymászattal. A korai középkori népek közül a keleti gótok is megtanulták a solymászatot a kelet-európai pusztákon élő szkíta népektől, ugyanúgy átvették a lovas harcmódot is.⁸ Sőt, Nyugat-Európában is valószínűleg a hun támadás elől menekülő alánok és gótok honosították meg ezt a fajta vadászati módot. Másik lehetséges időpontnak a szentföldi hadjáratokat tartják, amikor a nyugati lovagok megismerkedhettek az arabok által gyakorolt solymászattal, amely szintúgy pusztai eredetre nyúlik vissza.⁹ Az érett középkorban a bizánciaknál is nagy népszerűségnek örvendett a solymászat, a sólyom görög neve hierax volt, amely nagyon közel állt a szent, vagyis a hierosz szóhoz. A 13. században Démetriosz Pepagomenosz írt egy könyvet a sólymokról.¹⁰

Másik sztyeppe vadászati mód a körvadászat, mongolul aba, amely legjobb harcászati gyakorlat volt békeidőben. Ezt már valószínűleg a hunok is gyakorolták, hiszen a kínai források sokszor leírják, hogy a főkirály, a sanjü a határmenti vidékeken nagy erővel vadászott. Sőt, a kínai források azt is leírják, hogy a hunok egyik legjelentősebb fejedelme, Mao-tun is egy vadászat alkalmával vett elégtételt apján, aki korábban meg akarta őt öletni.¹¹ A történeti források azonban beszámolnak egy harmadikról is, ahol kis testű ragadozókat, hétéket és ölyveket használnak. Ez pedig a mocsaras, lápos területeken, esetleg tavaknál történik. Már Arisztotelész megemlíti azt, hogy a Meotisz-mocsarainál az utóbbi vadászati mód terjedt el. Ezt az értesülést annyiban egészíti ki Strabon, hogy azon a területen nem vadásznak nagytestű madarakkal, sasokkal. Idősebb Plinius feljegyezte, hogy milyen vadakra milyen madárral szoktak vadászni: szerinte a legnagyobb testűekre sassal és sólyomféllel, a kicsikre pedig karvallyal.¹² Bár a korai korszakból viszonylag kevés információ áll rendelkezésre, az Észak-Kínát és a mai Mongólia jelentős részét uraló kitanokról (10-12. század) már részletes adatok vannak. Felsorolják a legfontosabb közjogi méltóságokat, és azok között szerepelnek a vízi madarak elejtésére szakosodott segítők.¹³ Ezen kívül kitan sírokban fennmaradt freskókon láthatunk solymászati jelenetet, amely azt igazolja, hogy mind a pusztai, mind a vízi vadászat létezett náluk.

A vízi madarakra való vadászatot több mongol krónika is megörökítette. Egyik leghíre

⁸ Christian, 1998. 226.

⁹ Christian, 1998. 226.

¹⁰ Kádár-Tóth, 2000. 76-77.

¹¹ Shi Ji. 110. In: Watson, 1961.

¹² Kiszely, 1998. II. 549.

¹³ Liao-sí. 2. fejezet. 48.50.

sebb történet a 13. század közepén lejegyzett Mongolok titkos történetében található.

E szerint Dzsingisz kán ősét, Bodoncsart testvérei kisémmizték az apai örökségből, ezért ő elvonult az Onon-folyó mocsaras vidékére. Ott befogott egy barna héját és azal vízi madarakra vadászott. Kubiláj kán, aki a 13. században egyesítette Kínát, szintén sokszor solymászkodott. Marco Polo feljegyezte, hogy amikor a nagykán minden évben elhagyja téli rezidenciáját, akkor tízezer solymász ötszáz vadászsólymot, kerecsent, vándorsólymot és másokat visz magával. A velencei utazó kiemeli, hogy ölyveket kifejezetten vízi madarak elejtésére visznek magukkal.¹⁴ Hasonló vadászati történetet örökített meg a 17. századi mongol krónika, az Altan Tobcsi (Arany foglalat). Abban Dzsingisz kán megkérdezi fiaitól, hogy mi a kedvenc foglalatosságuk. Akkor a legkisebb, Toluj, elmondja, hogy leginkább tavon héjával szeret vadászni, libára és kacsára.¹⁵

URALKODÓI JELKÉP

Nekünk, magyarok számára a turulmadár egy olyan ősi jelkép, amely az első királyi dinasztiánkhoz kötődik. Ahogyan már fent utaltam rá, a középkori krónikák az Árpádokat Turul nemzetségnek is hívták. Legszebb ábrázolások a Képes Krónikában találhatók, ahol mindig fekete madárként szerepelnek, és Kálti Márk tudni véli, hogy a turulos címer Attila király jelképe volt, és a magyarok is ezt használták egészen Toxun (Taksony) vezérig. Talán nem meglepő, hogy távoli keleten, a kínai források is azt örökítették meg, hogy a hunok elődeinek tekintett xian-yunok madaras zászlókat használtak. Ezen kívül az Ordosz északi peremén az 1970-es években előkerült hun diadémon (sokak szerint korona) egy turulféle madár található. Altad Damba, mongol történész szerint a sólymos zászló volt a hunok, majd a mongolok zászlóján is. Sőt kiemeli azt, hogy a Zhou-dinasztia idején a hunok fejfedőjükön madártollat viseltek, vagy fejfedőjük tetején madár alakú díszet hordtak,¹⁶ ami nem számított egyedinek, hiszen Közép-Ázsiában a horezmi, majd pártus uralkodóknál, később a türk kagánok fejviseleténél mindezen díszítések bukkannak elő. Elképzelhető, hogy ez egy nagyon ősi sztyeppei uralkodói jelkép volt, amely már akár a kimmerektől, de legkésőbb a szkítáktól eredt. Ahogyan az imént említettem, az Iránból előkerült hatrai pártus uralkodói ábrázoláson a diadémon egy kiterjesztett szárnyú madár van, amely hasonlít a későbbi türk leletekhez. Az már csak érdekesség, hogy a bizánci császárok a kiterjesztett szárnyú madárábrázolást méd díszítésnek vélték, tehát ők a pártusok előtti korból eredeztették a jelképet. Az iráni területen a korai középkor folyamán is megmaradt a madarak tisztelete, hiszen a pártusok örökébe lépő Szaszanida-dinasztia egyik uralkodója, Bahram Gur (421-438) Kínából hozatott egy togrul nevű madarat. Kína területe akkoriban nem volt egységes uralom alatt, és Észak-és Közép-Kínát többnyire hun népek uralták, így nagyon valószínű az, hogy valamely hun dinasztiaától került a madár a perzsákhoz. A Szaszanida művészeti alkotásokon is számos madárábrázolás szerepel. Néhány tárgy párhuzama egészen a Kárpát-medencéig ér, hiszen számos jelenet megtalálható a nagyszentmiklósi kincsen, melyet „Égbe ragadási jelent”-nek is hívnak, amikor is egy ragadozó madár felvisz az Égbe egy embert. Sokan a turul mondánkat is összefüg-

¹⁴ Vajda, 1973. 169. o.

¹⁵ Altan tobcsi, 230.

¹⁶ Damba, 2003. 169-170.

gésbe hozzák vele. Ahogyan az előbb már említettem, a második türk kaganátus (718-744) uralkodójának, Bilge kagánnak megmaradt fejpánttöredékén látható egy kiterjesztett szárnyú madárábrázolás. 2001-ben közös török és mongol expedíció végzett ásatásokat az emlékhely környékén, és akkor a földfelszíntől alig fél méterre, kincsekre bukkantak. D. Bajar, mongol régész szerint azokat a türk dinasztia bukásakor rejthették el, azonban nem ásták túl mélyre. A leletek között volt egy arany diadém, amelyen ugyanolyan kiterjesztett szárnyú madár látható, mint a kagán fején. A törköket követő ujgurokról részletes adatok maradtak fent a kínai forrásokban. Az egyik leírja azt, hogyan választottak uralkodót. Eszerint a vezető ujgur törzsek összegyűltek, és akinek a fejére szállt a sólyom, az lett az uralkodó. Ugyanez a történet jelenik meg a diadém vagy koronaábrázoláson, vagyis az uralkodó fejetetején helyezkedhet el a kiváló vadászmadár.

A török népeknél szinte töretlenül követhetjük nyomon a solymászatot, mert szerencsére az egész közép-ázsiai térségben elterjedt iszlám hit nem tiltotta a madárral való vadászatot. Éppen ezért töretlenül megmaradtak a régi hagyományok. A szkíta, majd a hun kor után a 6. század közepétől türk népek szállták meg a térséget, és vezető szerepük azóta is megmaradt. Legjelentősebb szövetségük az Oguz-török volt, melyből a leghatalmasabb dinasztiák is származtak. A dinasztiaalapító Oguz kánnak a feljegyzések szerint huszonegy fia volt, és mindnyájuknak valamely ragadozó madár volt a jelképe. Rasid-ad-din felsorolja azokat, s eszerint többségében ölyv, sas, sólyom és héja név volt, csakúgy, mint az őket megelőző korokban. A török népek nemcsak az eurázsiai területeken jelentek meg, hanem eljutottak a Közel-Keletre is. Aleppo szeldzsuk fejedelmét, például Aksonkornak, vagyis fehér sólyomnak nevezték. Az Egyiptomot uraló mamelukok (valójában kunok) tizenkettedik fejedelmét sólyomnak hívták, ami jól mutatja azt, hogy az eredeti hazájuktól távolra szakadt török népek megőrizték az ősi névadási hagyományt. A 13. században az oszmánokat Er-Togrul vezette ki Koraszánból, és vonult velük nyugatra. Tehát, az európai kontinenst uraló hatalmas török dinasztia ugyanúgy a turul madárról kapta nevét, mint korábban az Árpádok. Az oszmánok későbbi hatalmát szintén egy álom jósolta meg. Abdul Kumral azt álmodta, hogy az ifjú Er-togrul feje felett egy király sólyom jelent meg, amely kiterjesztette hatalmas szárnyait. Ezt az álomfejtők úgy értelmezték, hogy két földrész - Európa és Ázsia - ura született meg.¹⁷ Nem elképzelhetetlen, hogy az ősi ábrákon a kiterjesztett madár a viláгурalmi törekvésekre utalt.

MONGOL SOLYMÁSZAT

A mongolok solymászata nem kap kellő figyelmet a nemzetközi szakirodalomban. Ez annak köszönhető, hogy a 16. század második felében a mongol kánok felvették a buddhista vallást, amely tiltotta a véres áldozatokat, így a solymászatot is. A mongol források beszámolnak arról, hogy legelőször a 16. században élt Altan kán tibeti hadjárata során ismerkedett meg a buddhizmussal, és rájött arra, hogy akkor terjeszkedhet sikeresen nyugati irányba, a tibeti felföld felé, ha felveszi a buddhista hitet. 1578-ban találkozott az egyház vezetőjével a Kuku-nór partján, aki akkor kapta meg a dalai láma címet. Ezután a mongol uralkodó egy törvényt alkotott, amelyben megtiltotta alattvalói számára a régi vallás gyakorlását, és nem en-

¹⁷ Róheim, 1984. 149.

gedélyezte a véres áldozatokat sem. Az ősi, valószínűleg a hunoktól örökölt fehér ló áldozatok akkor tűntek el a mongol pásztorok gyakorlatából. Ugyanekkor tiltotta be a véresnek ítélt solymászatot is, és szigorú büntetést helyezett kilátásba, aki megszegi a törvényt. Ennek hatására a mongol vadászati hagyományból kikerült az ősi módszer, és csak a csapdás, illetve a fegyverrel történő vadászati formák maradtak meg. Egyedül a Mongóliában élő mohamedán kazahoknál maradt meg a sassal való vadászat, így a mai Mongólia területén csak náluk tanulmányozható az ősi módszer. Baján-Ölgij megyében minden ősszel tartanak sas- vadászatot, amelyre egyre több turista is kíváncsi.

A mongol solymászatról néhány fontos adat azért megmaradt a régi krónikákban. A Mongolok titkos története megőrzött egy fontos történetet, amely azonban nem kap elég jelentős szerepet Dzsingisz kán eredetének tisztázásában. A történészek általában a nagy világhódító uralkodó ősenek a rőt szarvasünet és a szürke farkast tartják, mivel az szerepel a krónika bevezetőjében. Zhao Bajartu kutató azonban arra hívta fel a figyelmet, hogy Dzsingisz kán törzsének, a bordzsinnek a sólyom volt a totemállata. Ez a következő történetből derül ki. Amikor az apa, Jiszüej bátor fiát, Temüdzsint magával vitte, hogy feleséget keressnek neki, akkor a jövő após, Daj Szecsen álmában egy fehér sólymot látott, amely karmában tartotta a Napot és a Holdat. Ebből – ahogyan a krónika elmondja – az ongirát nemes rögtön tudta, hogy a bordzsinnek látogatják meg.¹⁸ Ez arra utal, hogy Dzsingisz kán törzsének ugyanúgy a sólyom volt a jelképe, mint a korábban említett sztyeppe népeknek. Ráadásul a történetben már előrevetítik Temüdzsin, a későbbi Dzsingisz kán nagyságát, a Nap és a Hold birtoklása ugyanúgy a mindenségen való uralkodást szimbolizálja, mint a kiterjesztett szárnyú madár, amelyik Ázsiát és Európát is betakarja. A solymászat egyben a vadászat szinonimájaként is használatos a mongol krónikában. Többször előkerül a sólyom mondásokban, és a legkiválóbb harcosokat jellemzik így. Dzsingisz kán legjobb bajtársát, Boorcst többször jellemzi úgy, mint támadó sólymot.¹⁹ A solymászat egykori fontosságáról árulkodnak a követségben használt billogok, ahol az uralkodó által kibocsátott legmagasabb fokozat a sólymot ábrázoló arany útlel volt. A mongol birkózásban is megmaradt a sólyom rang, ezt az nyeri el, aki legalább ötször győzött a viadalokon. Talán ez is a régi madár kultuszra vezethető vissza. A mongol kori utazók közül elsőként Rubruk ír röviden a solymászat fontosságáról, és megemlíti, hogy főleg kerecsen- és vándorsólymokat tartanak.²⁰ Kubiláj nagykanról Marco Polo leírta, hogy tízezer solymásza van, és azokat mind magával viszi, ha elhagyja a téli palotáját. Azok ötszáz madarat tartanak, melyek között vannak kerecsensólymok, de egerésző ölyvek is, amelyek vízi madarak elfogására kiválóak.²¹ A 14. század elején alkotott perzsa Rasid-ad-din krónikájából tudjuk, hogy a mongol ilkán udvarban már szinte gyermekkortól tanulták a lovaglást, és a solymászatot, így mire a trónörökös felnőtt, már képzett harcos és vadász volt. Sőt, megemlítik, hogy a jó vadászokat mergennek hívták, tehát a mongol kifejezés nemcsak íjászmester volt alkalmazható, hanem jó vadászra is.²²

Dr. Obrusánszky Borbála

18 MNT. 63.

19 Altan Tocsí. 212.

20 Rubruk V. 3. 216. o.

21 Marco Polo. 169. o.

22 Rasid. III. 591.

Irodalom

- ALTAD Damba
2003 Hunud bolon mongol. (Hunok és mongolok) Höhhot: Belső-Mongóliai Népi Kiadó
BAJANBATU
1985 Mongolin böögijn sasin. (A mongol sámánhit) Höhhot: Belső-Mongóliai Népi Kiadó
BELLUS, Ibolya (ford.)
1986. Képes Krónika. Európa Könyvkiadó, Budapest
CHRISTIAN, David
1998. A History of Russia, Central Asia and Mongolia. Vol. I. Inner Eurasia from Prehistory to the Mongol Empire. Blackwell Publishing, Oxford
CSORNAI, Katalin
2007. Négy égtájon barbár csillag ragyog. Az ázsiai hunok a kínai forrásokban. László Gyula Egyesület, Budapest
DeGROOT J. J. M. 2006.
Hunok és kínaiak. A hunok története a Kr. sz. előtti évszázadokban – kínai források alapján. Közzéteszi: Bakay Kornél-Csornai Katalin. Raspenna, Budapest.
ÉRDY, Miklós
2001. A hun lovastemetkezések. Magyarországért, Édes Hazánkért, Budapest.
GERNET, Jaques
2001. A kínai civilizáció története. Osiris Kiadó, Budapest
GROUSSET, René
1979. The Empire of the Steppes. A History of Central Asia. Translated from the French by Naomi Walford. Rutgers University Press, New Jersey.
HASZANOV, Zaur
2006. A Fekete-tenger feletti területek, Magyarország és Azerbajdzsán késő bronzkori régészeti kultúrájának közös elemei. In: Magyarország és Azerbajdzsán: a kultúrák közeledése. Az első magyar-azerbajdzsáni tudományos szimpózium előadásai. Azerbajdzsáni Nagykövetség, Budapest. 35-50.
HOPPÁL Mihály - JANKOVICS Marcell - NAGY András - SZEMADÁM György (szerk.) 1990.
Jelképtár. Helikon Kiadó, Budapest.
KÁDÁR, Zoltán-Tóth Anna
2000 Az egyszarvú és egyéb állatfajták Bizáncban. Typotex, Budapest
KISZELY, István
1998. A magyarság őstörténete. Püski, Budapest
LIGETI, Lajos
1962. A mongolok titkos története. Gondolat, Budapest
LUVSZANDANZAN
1984 Altan Tobcsi. (Arany Foglalat) Höhhot: Belső-Mongóliai Népi Kiadó
MASPERO, Henri
1978 Az ókori Kína. Gondolat, Budapest.
RÓHEIM, Géza
1984. A bűvös tükör. Válogatott tanulmányok. Magvető, Budapest
SINOR, Denis (ed)
1994 The Cambridge History of Early Inner Asia. Cambridge University Press, London
STRABON
1977. Geographika. Fordította: Dr. Földy József. Gondolat, Budapest
TEKIN Sinasi-TEKIN Gönül Alpay
1998. Rasid-ad-din: Jami -at tawarikh. Harvard University Press
TOKAJI, Zsolt (ford.)
1997. Szun mester: A hadakozás regulái. Terebess, Budapest
VAJDA Endre (ford.)
1973 Marco Polo utazásai. Gondolat, Budapest.
VÁMBÉRY Ármin
1870 Magyar és török-tatár szóegyezések. In: Nyelvtudományi Közlemények. 8. 109-190.
WATSON, Burton 1961.
Records of the Grand historian of China. Translated from the Shih-chi of Ssu-ma-Chien. New York- London, I-II.
WITTFOGEL K- FENG Ch
1946 Liao-shi. History of Liao dynasty. Philadelphia.

SOLYMÁSZAT

FEGYVERNEK 2006. OKTÓBER 6-7-8.

Az első vadászatára az ember nem tud elég korán megérkezni, faljuk a kilométereket, és alig várjuk, hogy a megszokott körbe érve elmondhassuk és meghallgassuk azokat az évközbéli történéseket, amelyek szinte csak a hasonszőrűeket érdeklik, a környezetünket alig.

A kölcsönös viszontlátás örömeiben köszöntöttük egymást az évadnyitó vadászatunkon Fegyverneken. A vadászháznál a vendéglátó Herman Ottó Vt. vadászmestere Leblanc Lajos fogadott bennünket a kísérő hivatásos vadászokkal.

Az eddigi legkellemesebb Fegyvernekre történő utazásom volt a mostani, annak ellenére, hogy ki nem állhatom az órákon keresztüli autózást. Budapestről Pálhidy Gábor vendéglátónkhoz én hoztam le Gyökössy Zsombor keresztapámat, egykori solymászt, festőművészt, fényképészt. A régi solymásztörténetek hallgatása közben pillanatok alatt elröppent a kétórányi utazás. A hősidőkben, a II. világháborút követő években Lelovich György, Bátyai Lóránt, Dékány Péter, Vancsó Géza, Kálló Ferenc, Simon György és többiek, egykori solymásztársaiként az akkori nemzedéket hárman képviselték Pálhidy Gáborral és Galambos Józseffel Fegyverneken. A magam részéről szeretnék egyszer én is egy sorban állni madárral a kezünkön a fiammal úgy, mint az idősebb Galambos József fiával. Jó érzés volt látni azt, hogy az „öreg” továbbadhatja a tagjelöltjének a fél évszázados tapasztalatát.

A legtöbb információval a saját csoportomról rendelkezttem, ezért előre kérek elnézést az olvasóktól, hogy nincs egyensúlyban az élménybeszámoló. Csurscia Imre a lovával

jelent meg a vadászaton, ami magában színes foltja volt a vadászatnak, de a csoportunkban szinte minden madár idegenkedett a ló jelenlététől. A madarak csak a harmadik nap végére szoktak hozzá a lóhoz. A korábbi idők solymászainak a madarak behordása nem jelenthetett nagy gondot, mivel a tömegközlekedés állt a többség rendelkezésére, így szinte minden előforduló zavaró jelenséggel találkozhattak a madarak. Ma a szenvedélyunktől, és az idő rövidségétől hajtva a legtöbbünk kocsival és madárszállító dobozzal oldja meg a területre való kijutást, aminek az a következménye, hogy a madaraink félnek az idegen dolgoktól. Lassan a „behordás” kezd elmaradni, ezt magamról is tudom. Több madár fél a különféle fajtájú kutyától, járművektől és a szokatlan környezettől. A solymászati módszereinket magunk alakítjuk át a rohanó világunkban, úgy hogy a jelenlegi körülményeket természetesnek elfogadva, azt szinte észre sem vesszük.

A területen megfelelő számban volt nyúl, fácán az elmondottak szerint kevesebb volt, mint a tavalyi évben. A sólymos csoportban Medgyesi Gyuri és Tóth János mindkét madarai eredményesek voltak, a többi sólyom, a nyári meleget idéző körülmények mellett inkább a vonuló magatartást választotta! A korai vadászatok az időjárás melegsége, a fedett területek és a fiatal madarak rutintalansága miatt nem a legmegfelelőbb körülmények a solymászat számára. Szinte mindannyian a késő délutáni időpontban röpitünk, a madaraink többször furcsán állnak a délelőtti vadászathoz, így a közös vadászatokon is erre a rövid koraesti időtartamra tervezik többen a vadászatot, így e napok délelőtti sokszor üresjáratnak bizonyulnak. Fontos, hogy a vadászatokra már mindenki felkészített madárral érkezzen, mert a közös szórakozás rovására megy a madárkeresés és a fáról való lecsalogatás. Ez nem általános jellemzője a vadászatainknak, de az idején vénasszonyok nyara felborította a forgatókönyvet. Mindezek ellenére az időjárás kegyes tulajdonságaiban mindannyian örömmel osztoztunk.

A vegyes héjás csoport szokásához hűen szépen zsákmányolt fácánt és nyulat egyaránt. A szentmise a megbeszéltek szerint zajlott, Tóth Gábor atya már ismerve a körülményeket rutinosan bonyolította le a templomi megemlékezést. Kék szalaggal és „MSE 2006” felirattal díszített koszorút rendeltem, ezt vittük ki a temetőbe. A lakosság jelentős számban vett részt a megemlékezésen, a rendezvény iránti érdeklődés nő. A Lelovich familia több családdal képviseltette magát. Terike meghatódottan adott interjút a Magyar Rádiónak. Tóth Gábor atya, mint vadász ember, közvetlen sporttársi hozzáállásával jól beilleszkedett a solymászok közé, a szombati napját velünk, a nyúlra vadászó csoporttal töltötte. Közvetlen jó barátságos a viszony. Számomra nagyon megnyerő jelenség, hogy egy pap, kilépve a templomból, a reverendát levetve vadászaton vesz részt. A templomról és az egyházi személyek jelenlétéről az életünkben legtöbbször a hivatalos ügyek juthatnak az eszünkbe. Hálás vagyok Gábor atya hozzáállásáért, mert ő tulajdonképpen nem a fegyverneki parókiáról, hanem Kunmadarásról jön át hozzánk.

Szombaton magánszemélyként elkísért minket a vadászatra a Közép-Duna Völgyi KTVF-től Gyórfy Hunor vadászati felügyelő és jogász munkatársnője. Fontos, hogy a természetvédelem dolgozói megismerjék testközelből is a gyakorlati solymászatot. A vadászházban a megszokott csapat lakott, többen a Róna Panzióban szálltak meg. A szombati őzpörkölt ízletes volt, rendesen belaktunk! A vadásztársaság és a solymászok között kialakult jó kapcsolat fesztelen baráti vacsorává alakult át már néhány éve.

A vadásztársaság kiválóan teljesített, minden igyekezetük ezt tanúsítja. A vadászaton részt vett Liskány István solymász barátunk, aki nem egyesületi tag, de úgy érezte, hogy el kell jönni Lelovich Gyurka Bátyánkra megemlékezni. Jelezte a szándékát, hogy hamarosan be kíván lépni az egyesületünkbe. Örömteli, hogy a külsős solymászok jó megítéléssel véleményezik a működésünket.

Napi eredmények:

Péntek

Nyulas csoport

Csurcsia Imre 1 nyúl

Békési Ferenc 1 szürkegém hím héjával

Poós Ferenc 1 nyúl

Kovács István (nyulas) 1 nyúl

Wrábel György 1 fácán

Krucsó Balázs 1 fácán, 2 nyúl, 1 egyéb karvallyal

1 nyúl még esett, aminek estére sem lett gazdája, de a terítéken ott volt.

Fácános csoport

Bató Miklós 3 fácán

Kőszegi János 1 fácán+1 egyéb

Glavanovits Tamás 2 fácán

Kiss Róbert 1 fácán

Sólymos csoport

Puskás László 1 fácán (héjával)

Összesen: 11 fácán és 6 nyúl

Szombat:

Nyulas csoport

Wrábel György 1 nyúl

Pernes János 1 nyúl

Bérces János 1 nyúl, 1 fácán

Poós Ferenc 1 nyúl

Basa István 1 nyúl

Molnár Béla 1 fácán

Molnár Imre 1 nyúl

Fácános csoport

Bató Miklós 3 fácán

Kőszegi János 1 fácán

Glavanovits Tamás 1 fácán

Kiss Róbert 1 fácán

Baán Péter 1 fácán

Sólymos csoport

Medgyesi György 1 fácán

Vasárnap

Nyulas csoport

Poós Ferenc 1 nyúl

Molnár Imre 1 nyúl

Fácános csoport

Bató Miklós 3 fácán, 1 nyúl

Kőszegi János 3 fácán, 1 nyúl

Kulcsár Zoltán 2 nyúl

Kiss Róbert 1 fácán

Glavanovits Tamás 1 egyéb

Sólymos csoport

Eredmény nélkül zárta a napot.

Ezen a napon Medgyesi Gyuri egyedül maradt, mert a többiek madárkereséssel töltötték a napjukat.

Egy rendkívüli esemény történt a három nap alatt, Bagyura Pistának, macskaharapástól sérült meg a madara. A solymászoknak nem a csak a vadászati törvényben leírtak szerint az emberek részére kell elsősegélycsomaggal rendelkezni, hanem célszerű a kutyáink és a madaraink sérüléseire is előre gondolni, ezért sebfertőtlenítő oldatot és antibiotikum

injekciót, ragtapaszt, csipeszt is tanácsos magunknál tartani az autóinkban. Pista madara azonnal el lett látva a sérülés után, így komolyabb baja nem történt.

A legeredményesebb solymászok csoportonként a véleményem szerint Krucsó Balázs, Bató Miklós és Medgyesi György voltak.

A sikerességünket meghatározzák a vadászat nyugodt és kiegyensúlyozott körülményei, jó példája, hogy a fácánzó héjás csoport egy jól összeszokott társaság, a fácánok mellett több nyulat is tettek le a terítékre.

A végeredmény 35 fácán és 18 nyúl.

A vadászat záróterítékét vasárnap este 6 órakor tartottuk, felkérésemre Csursia Imre solymázmesterünk osztotta ki a kompetenciát. Néhány vad maradt még a terítéken a sikeresen pedző solymászok jutalmazását követően, ezeket úgy osztottuk el, hogy a résztvevő, de vadat nem ejtő solymászok és a hölgykísérők is részesültek a terítékből, mert ők is becsületesen végigtaposták a vadásznapokat!

Örömteli, hogy a mai pénzről szóló világunkban a helyi vadászok átérzik a solymászat iránti elhivatottságunkat és nem csak a bevételre gondolva, szívesen látnak minket.

Pálhidy elnök úr zárszavát a 2007. évi meghívással fejezte be.

Wrábel György

RÉCEVADÁSZAT SOLYMÁSZMADARAKKAL

Igen sokat gondolkodtam e cikk megírásáról, mire rávettem végül is magam. Hisz videón és cd lemezen az amerikai solymászok igen kitűnően végzik e solymászatot, amit onnan akár meg is lehet tanulni. Néhány gyakorlati tapasztalatomat azonban szívesen megosztom a téma iránt érdeklődőkkel.

Récepedzésre a vándorsólyom a legalkalmasabb, de héjával is igen szép eredményt lehet elérni. Amíg a héjával a becserkészés és minél közelebből való engedés jelentheti a sikert, addig sólyomnál ez a magasság fokozása. Héjával legideálisabb a minél közelebből való eresztés, ezért a récéket be kell cserkelni. Nélkülözhetetlen a jó szél, és hogy minél csendesebben férközzünk a közelükbe. A récék nagyon figyelmesek, éberek és szemfülesek. Tartózkodási helyeik nagyon változatosak. Lényeg a víz, a tocsogó. Amikor a récék eléri röpképességüket, akkor a récecsalád felkerekedik, és a vízi táplálkozás helyett a szárazföldi táplálkozást részesítik előnyben. Este ezért a tarlókra húznak ki, és magvakkal táplálkoznak. Hajnalban térnek vissza a biztonságos vízre. Vadászmadarakkal itt tudjuk őket legkönnyebben megvadászni. Kisebb tavak, gödrök, patakok jöhetnek számításba. A nagy folyókon és nagy tavakon ülő récékre csak sopánkodva nézhetünk. Ugyanis onnan kizavarni, és madarat jó pozícióba hozni lehetetlen. Legideálisabbak a mezőgazdasági táblák közepén levő, fél-egy hektáros kis bányagödrök, vízállások, csatornák. Ezeken a helyeken héjával becserkeljük őket minél közelebbre, majd kutyát ugratva, és kiáltva közéljük topanva dobjuk a héját. A nagy hangra és kutyáztatásra azért van szükség, hogy a récék nagy slunggal szálljanak fel és eszükbe se jusson visszafordulni a vízre. Vállalják csak be a part feletti repülést, mert így a héja ott megfoghatja, és szárazra tudja letenni.

A héja mindig a legvégsőig tartja a récét, de csak egy idő után jön rá, hogy érdemesebb kirepülni a víz felől a récével. Ilyenkor be kell menni érte és jól megjutalmazni. Ezért a récezéshez a tojókat ajánlom, mert ők fizikai erejüknel fogva képesek szárazra letenni a zsákmányt. Elkerülhetetlen, hogy az első pár fogásnál madarunk is, és mi magunk is meg ne fürödjünk.

Vándorsólymunk tanítása során - tegyük fel - elértük, hogy szépen köröz a fejünk felett 30 m magasságban és az első szóra lejön. Szerezzünk be vagy 5 récét. Egyik nap tegyünk tarisznyába egy tanrécét, és menjünk ki vele a gyakorló területre. Engedjük el a sólymot, és amikor intenzíven repül, engedjük ki egy tapasztalt galambot, amit körözésből egyből támad, mert már sokat fogott így, de galambunk ki fog magasítani és a sólyom hosszas üldözés után leáll, majd jön vissza.

Ha minden ideális, reménykedhetünk abban, hogy valamivel magasabban jön felénk, mint amilyen magasságból a jó galambot kapta. Amikor felénk jön, mehet a dobozból a réce! Nem fog sokáig tanakodni, megfogja és leteszi a földre. Jutalmazzuk meg! Arra azonban ügyelni kell, hogy a réce húsa elég zsíros, így hamar felszalad tőle a madár kondíciója! Ezért jó inkább galambbal megetetni.

Hogy ki mennyit ad a madarának este a józan belátására bízom. Ekkor még nyár van, vagy kora ősz, és figyelembe kell venni a sólyom etetését. 2-3 alkalommal ezt ismételjük meg.

Már a gyakorlás ideje alatt mindenkinek, már aki récét akar fogatni, fel kell térképezni, hogy hol is vannak a kacsacsaládok. Jó, ha legalább 4-5 helyet tartunk nyilván. Ezt célszerű nem nagydobra verni a vadász kollégák előtt, mert így is lesz 1-2 olyan hely, amit felfedeznek és meglövöldöznek előttünk. Az így megtalált helyszínekre vigyünk kukoricát, vagy fél zsákkal, és úgy szórjuk meg, hogy az alacsony vízhez is jusson szem, mert a récék imádják felszededegetni. Ami a vízen kívül van, azt felehetik a kacsák is, meg más vad is, ezért jó, ha a szemek egy része a vízben van. A kiszórt kukoricát a fácán is megtalálja, és pár oda is fog szokni.

Javaslom, ha munkabeosztásunk megengedi, akkor reggel kezdjük az első kacsák elejtését. Azért jó ez az időpont, mert a tarlósról a récék fele dugig tele beggyel jön meg, és egyből inni mennek. Így, bár nevetségesnek tűnhet, de valamivel nehezebben fognak repülni. Gondoljon mindenki arra, mikor teli beggyel engedett ki galambot a madarának! Mennyivel könnyebben fogta meg azt a galambot! Az első fogásoknál minden számít, mindig cselhez kell folyamodni, hogy madarunknak sikere legyen, és ez íródjon be.

Végre elérkezett a várva várt nap! Halkan és jó széllel közeledjünk a kacsák felé. A szél a récék felől fújjon, ennek az az előnye, hogy nem hallanak meg minket annyira. Valamint, amikor a sólymunk köröz, széllel szemben emelkedjék. Amikor a sólymot a récék meglátják (hogy fent van) csak mereven néznek felfelé. Madarunk magasít, és amikor széllel szemben túlrepült rajtunk, akkor keltsük fel a vízről a récéket! A sólyom „sarkon fordulva” a szél segítségével gyorsul és nagy valószínűséggel le is vesz egyet, vagy megrúgja és nagy üldözés lesz. Kiabáljunk, integessünk, hogy a kacsák a repülést vállalják inkább, minthogy visszajöjjenek a vízre! Ha nincs fogás, a récék magasítva fognak repülni és a sólyom követi őket, de egy idő után leáll, és jön vissza. Már jóval a megszokott magassága felett. Ekkor jó, ha van nálunk egy tanréce, és aládobjuk. Ne spóroljunk, ne galambot dobjunk, mert így a galambra erősítjük a vadászatát. Récét kell neki megfogni, és végül megjutalmazni.

Lehet, hogy 2-3 alkalom is el fog telni, mire megszűnik az első pedzés, de nagyon megéri a fáradságot. Egy fácánpedzés is szép, de ne vegyétek nagyképűségnek, egy igen gyors madárnak (mint a vándorsólyom) a fácánfogás nem nagy teljesítmény. Magasság kérdése, és a vándorsólyom sebessége elől sem fácánnak, sem récének nincs kellemes pillanata. Valami lesz. Vagy megfogja, vagy megrúgja a zsákmányt. Természetesen, amíg idáig eljut az ember, sok munka, fáradság, öröm és kudarc váltakozása az út, de ez a solymászat! Mindig össze kell jönnie a dolgoknak előbb-utóbb. Még egy sima műpedzésnél is kellene a szerencsés pillanatok. Récére vadászni lehet egész szezomban, ha csak a nagyon hidegbe nem köszönt, mert a víz befagyásával a récék lehúzódnak délebbre.

Mindenkinek ajánlom ezt a vadászatot! Magam részéről igen jó fekvésű helyen lakom, ahol sok a kis víztükör, és sokat is lehet ezt gyakorolni.

Kívánok mindenkinek jó solymász szezont!

Ifj. Puskás László

SÓLYMOK PÁRBAN RÖPTETÉSE

A tojó 5 éves imprintált madár. Kétszer költött, egyszer két fiókát nevelt.

A hím 4 hétig szülei nevelték. Kivétel után azonnal telibegyvet evett, habár egy hétig még fújt rám. Teljesen szelíd madár lett. 5 hetes félvadröptetést kapott. Első évben mindent támadott, de a fácán túl erős volt számára. A röpte fantasztikus volt. A két madarat egymás mellett ültetve vittem magammal a kocsiban. A hím gyakran levette sapkáját, bókolt a tojónak, húzogatta gyöngéden a tojó tollait. A tojó nem reagált. Néhányszor ő is levette a sapkáját, kissé szigorúan nézte a hím, de támadni nem akart. Ezeket látva lassan érlelődött a gondolat: röptessem őket együtt!

A hím két éves lett, mikor egy alkalommal röpttettem. Össze-vissza szállt támadván a messze kelő fácánokat. Elfáradva tőlem 1 km-re felült egy fára, a kutya meg állt egy fácánt. Ekkor gondoltam egyet, és felengedtem a tojót! Amint magasítani kezdett, a hím azonnal hozzáröpült. Többször rávágott, de ez láthatólag nem volt túl komoly dolog. A tojó kitért, magasítani nem tudott, a fácán elrepült. Előbb a hím, majd a tojót is lehívtam.

Következő alkalom a tanyám melletti gyakorlótér volt. Hím engedtem el előbb. 20 perc röpködés után kidobtam egy galambot. Amikor a hím már messzire elüldözte, felengedtem a tojót is. A tojó szokásos magasságára felment, mire a hím visszaérkezett. Élelemkérő hangot hallatva többször támadta a tojót, párszor össze is fogtak, de ez sem volt vészes. Úgy 10 perc elteltével mindkét madár a fejem felett körözött. A kidobott galambot felváltva támadták, igaz, néhányszor egymást is akadályozva. Csodálatos röptüléseket, vágások sorozatát láthattam.

Kezdetben a véletlen is úgy hozta, hogy a közelemben fogta meg a tojó a galambot. A hím azonnal odaröpült a tojó mellé a földre és próbálta elvenni a tojótól a galambot. Többször a tojó a hímétől nem látta a galambot, nyakát nyújtogatva próbálta megtalálni. Soha nem akarta a hím bántani. Megjegyzem a tojó 940 g-os volt (maximális mért súlya 1040 g) a hím mindig annyit evett, amennyit akart.

Végül kialakult a páros röpttetésem módszere: a kövesútról letérve a tanyám felé előbb felengedtem a hím. Szabadon követte a kocsit. 5 km után a reptető helyre értem és ekkor engedtem fel a tojót. A hímnek voltak közben egyéni akciói is, de 10 perc elteltével megérkezett jóval magasabban, mint a tojó. Ilyenkor már nem támadta a tojót, várták a galambot. Számomra ezek a röptülések látványosabbak és érdekesebbek voltak egy sima fácánvadászatnál.

Néhány kiragadott történet.

Egy alkalommal valamiért a tojót engedtem el elsőre. A hím pont a tojó alá engedtem. Azonnal zuhanni kezdett a hímre, az idegesen pislogott felfele. Nem tudom melyikünknel szorult jobban a zabszem. A tojó egy pillanat alatt felismerte tévedését, a zuhanásból egy parabola lett és magasított tovább.

Máskor a látóhatár szélén fogták meg a galambot. Nagyon érdekes volt megfigyelni, hogy mindig a tojó fogott! Kihasználta a hím elől kitérő galamb pillanatnyi sebességcsökkenését. Ezúttal magasabb adrenalinnal szaladtam madaraim felé. Megjegyzem, hogy ez a futás már nem olyan sebes és kitartó volt, mint amikor a tojó héjám után rohantam. Pus-kás Laci bátyám meg is jegyezte egyszer, hogy nem gondolta volna, hogy édesapám angol telivér volt! Nos, lihegve látótávolságba érve megkönnyebbülve láttam, hogy a két sólyom egymás mellett eszik. A hím a fejet, a tojó a testet. Leültem melléjük, a hímre kézre véve ettettem tovább és nagyon boldog voltam. Fantasztikus nyugalom, béke száll belém. Egy vad sólyompár életének egy pillanatát láthattam.

Ezek a röptetések már a vadászszезon végén voltak. Egy alkalommal fácánra vadász-tunk. A kutya állt, a két madár fent a helyén. A tojó alá felzavartam a fácánt. A fácán bevál-lalta a legelő átröpülését. A közepén a tojó megfogta, de a kokas a földön lerúgta magáról. Utána még kétszer rávágott, majd a távolban leült a földre. Jött a hím. 16-18 rávágás után már én is a közelbe értem és a kakas félvén tőlem felröpült. Ebben a pillanatban a tojó is elindult és 5 m magosból letette a kakast a földre. A hímre lehívtam és mindkét madaram ismét teli begyet evett.

Közös vadászatokon nem próbálkoztam bemutatni a párban röptetést, mivel nehéz és ismeretlen terepen két madarat figyelni, főleg ha a vadászat nem a terv szerint alakul, meglehetősen bonyodalmas lett volna.

A párban röptetés azonban óriási élmény, és mindenkinek tudom javasolni, ha lehető-sége nyílik rá.

Dr. Lakos István

SVINDLI HÉJÁM VADÁSZBALESETE

A 2006. novemberi 10-12-i dévaványai solymászatunkat követően a napok rövidsége miatt már több napja sietősen, sőt már csak kapkodva tudtam a rendszeres napi röpítéseket biztosítani a madaram számára. A madaram előző hétvégi könyörtelen nyúlpedzését követő jutalmazás komoly súlygyarapodásban is kifejtette a hatását, így az egy napi kihagyás teljesen normális volt.

A Budapest környéki területek sajnos már régen elvesztették a klasszikus vadászati sajátosságait, a főváros lassan összenő az őt övező településekkel, aminek következményeként sok helyütt a solymászok a kistelkek között kapnak röpítési lehetőséget a helyi vadásztársaságtól. Nálunk is a helyzet, a vadászatra jogosult a Pilis Völgye Vadásztársaság, Gombos Albert elnök úr vezetésével a lehetőségei szerint maximálisan támogatja a solymászatot, de a terület sajátosságai behatárolják a solymászat gyakorlását. Fácánokat, mint tanállatokat magam viszek ki a területre. Nehéz a vadásztársaságoknak ilyen adottságok mellett vadgazdálkodási tevékenységet folytatni. Sok helyen a deszkaviskókban, apám egykori mondása szerint a „ládavárosban” egyre több macska és kutya lakik, amelyek nagy kárt tesznek a fiatal vadállományban. Ebből sok helyen összeütközés van az állattartók és a vadászok között.

Az utóbbi időben a héjám már megfelelő magabiztossággal és eredménnyel fogta a fácskát és a nyulat, ettől az én önbizalmam is megnőtt. A szürkületben a kutyám elől váratlanul kelő kakas után eresztettem a madaramat, aki először kelésből akarta „levenni” azt,

majd látva, hogy ennek már nincs esélye, üldözésből a betevő vad elfogásának a stratégiáját követte. A héja ekkor laposan a vad alatt, a talaj fölött sűrűn felfelé pillantva üldözi a vadat, arra koncentrálva, hogy a gazba bevágó fácánt még reptében fogja el. Ez a zsákmányolási stílus rendszeres és sikeres pedzési mód.

Ezen a meglehetősen kellemes estén a madaram egy elsőre sikeresnek tűnő üldözésbe kezdett, aminek egy a szürkületben nem látszó drótkerítés vetett véget. A rozsdás drótháló teljesen beleolvadva a gaz kiszáradt sárgásbarna színébe egy pillanat alatt vetett véget az ígéretes solymászati szezonomnak. Svindli tojó héjám tompa puffanással ütközött a hálónak és alétan esett le a gazba. Kuttyámat fekvésre parancsolva rohantam az elpusztultnak vélt madaram felé. Körülbelül fél perc múlva, bár addigra még oda sem értem hozzá, felállt, a tollazatának a megrázása után rögtön a kesztyűmre szállt. A helyszínen átvizsgáltam, semmi gyanús jelet nem tapasztaltam rajta. A napi solymászatom ezzel véget ért. Másnap nem volt módom a repítésre, de harmadnap a madaramat kézre véve a hátán a tollazatot kuszának találtam, ami felkeltette az érdeklődésemet és alaposabb vizsgálatnak vetettem alá a környékét. A gerincvonalán egy légpuskalövésre emlékeztető kör alakú lyukat fedeztem fel, ami ekkorra már levedzett. Felkerestem dr. Beregi Attila tiszteletbeli tagunkat az Állatorvosi Egyetemen, ahol a vizsgálat során a röntgen nem mutatott ki idegen anyagot a testben. Az ilyenkor szokásos gyógyítási metodika szerint Betadin fertőtlenítő oldat és Beitril antibiotikum és vitamin kúra következett. A várt gyógyulás elmaradt, a seb nagyon

váladékozott, ezért visszamentem Attilához a kórházba. A tapasztalt madárgyógyász látva a madár sebet, az altatást követően feltárta a sebet, aminek a pereme már elhalt. Ekkor derült fény a sérülés súlyosságára. Az ütközés energiájától az egyik combizom elszakadt, aminek a gyulladása okozta az erős gennyes folyást. Az izom összevarrása után a bőr néhány öltéssel össze lett zárva, ezzel a lehetőségeink kimerültek. Attila a következő kettő héten nem tudott a tanulmányai miatt az egyetemi rendelőben tartózkodni, így a telefonos kapcsolattartásban egyeztünk meg. A madaramat a téli időjárás és a hiányos tollazat miatt a szállítódobozában éjszakáztattam a pincénkben, de az azt követő néhány esős napban sem raktam ki szem elé a kertbe. Bízva gyógyulásban nem vizsgáltam meg alaposabban a sebet, csak a fertőtlenítő oldatot spricceltem a hegesedő területre. A seben a váladék és a

fertőtlenítő oldat páncélszerű réteget képzett egy hét alatt, ennek az eltávolításába kezdtem bele, amikor észrevettem, hogy a seb varratai ki vannak húzgálva, rosszabb a helyzet, mint korábban volt. Embernél ez a szituáció teljesen normális eset, mert tudatosan elfogadjuk a gyógyulás kényelmetlen velejáróit. Az állatok ezt nem így gondolják, ami idegen a számukra, zavarja őket, azért mindent megtesznek, hogy megszabaduljanak az ilyen dolgoktól. Némely állatfaj a hurokban, vagy a csapdában akár a lábát le is rágja. Azonnal világossá vált, hogy ekkora seben nincs esély a természetes gyógyulásra. Tudtam, hogy Beregi doktor nem elérhető, más megoldást kell találnom. Felvettem a kapcsolatot dr. Felkai Csaba óbudai állatorvossal, akivel régi jó ismerősök vagyunk, elmondva neki az esetet azonnal, soron kívül fogadott. A sebet ellátta, újból összevarrta, értve a helyzetet, azonnal leleményes megoldással állt elő. Az a cél, hogy a madaram a sebet ne érje el, mert kiszedi a

varratokat, ezért gallért kell készíteni. Először kartonpapírból vágott nekem kettő darabot, melyek közül az egyiket a madaram igen kemény ellenkezése ellenére felerőszakoltunk a nyakára. Szegény héjának fogalma sem volt arról, hogy ez az erőszak a javát célozza, minduntalan le akarta tépni magáról. Sok idegen anyag vette körül a napokban, a sebében az idegesítő varrat, amit ügyesen ki tudott csipkedni, de ezzel a pajzzsal nem tudott elsőre megbékélni. A kezdeti tiltakozások ellenére a gallérral és a seb kényelmetlen érzetével néhány nap alatt kisebb-nagyobb vergődések mellett megbékélt. Elfogadta azt is, hogy nem tudja alváskor a szárnyai közé rakni a fejét. Látszólag beletörődött a sorsába. Néhány nap múlva viszont rájött, hogy a gallér papír alapanyagát a karmaival szét tudja tépni. Egy alkalommal a rögzítő gézgyűrűig eljutva leszedte a gallért. Megoldást kellett találni a gallér anyagának a cseréjére. Egy öt literes műanyag kannát vágtam fel a legnagyobb alapterületű oldalát használva. A korábbi fejméretű lyukat metszettem a közepére, hogy ne vágjon a perem, azt gumicsővel borítottam, így elkerültük a további sérüléseket, amit a kemény éles anyag okozhatott volna. A gyógyulás így reményteljesebbé vált. Az etetés külön programja volt a napnak, mert egyrészt a madár hátizmait kímélni kellett, így nem téphetett, másrészt a kesztyűre sem tudott a gallér miatt lehajolni. Napi egész galambot daraboltam fel csipetnyi falatokra, amit kis műanyag tálkában vitaminokkal kiegészítve tettem fejmagasságban elé. Az etetés menete a következő volt: lekapcsolt világítás mellett az előkészített húst a tálkában letettem a madár fejmagasságában egy állványra, kivettem a madarat a dobozból és odaraktam az ételéhez, ekkor lehetett felkapcsolni a világítást. A gyógyulás ideje alatt hatalmas étvággal, nagy mennyiségeket evett, a súlya 1,42 kg-ra emelkedett. A sebből kettő alkalommal kellett eltávolítani betokosodott fél újbegynyi méretű anyagokat. Ez így ment január elejéig, amire a seb már annyira összehúzódott, hogy nem volt szükség a varratokra, ekkor azokat kiszedtük. Február elejére már tollak fedték a sérülés helyét. A madár a sok negatív benyomás és a magas kondíció ellenére teljesen szelíd maradt, a sírást is csak a sprenklire való lekötést követően február végén hagyta el. Remélem, hogy kivedletten, a sérülésből felgyógyulva ismét sikeres vadász lesz. A megfelelő gyakorlattal rendelkező állatorvosok tudása nélkül nem sok remény lett volna a gyógyulásra. Köszönet a segítségükért!

Nehéz minden körülményre tekintettel lenni, sok helyen elektromos vezetékek és autótutak szabdalják a területeket, itt figyelemmel kell lenni az autóval való ütközések elkerülésére is, ezért utak mellett ne eresszünk el madarat! A madaraink zsákmányolási vehemenciája a szürkület beálltával van a tetőfokán, ezt akartam én is ebben az esetben kihasználni, aminek súlyos következménye lett. Volt már több kutyám, amelyiknek elhajított üveg vágta fel a lábát, tudomásom van Gróf Sanyi barátunk pointerének szögesdrót okozta súlyos hassérüléséről. Korábban egy solymászon voltam a tanúja egy kiváló héja pusztulásának, egy kerítés miatt.

A tenyésztett és az ember által nevelt madarak esetében a vadonból befogott egyedekkel ellentétben nagyobb a baleseti kockázat, mert a zsákmányolási technikájukat mi dolgozzuk ki, nem rendelkeznek megfelelő tapasztalatokkal.

A területeken a ledőlt kerítések, az eldobott és térdmagasságban kifeszített szögesdrótok mind az embernek, a kutyának és a madárnak komoly veszélyt jelentenek. A véleményem szerint bocsánatos bűn a mások által így hagyott dolgokat összeszedni és szeméttárolókba helyezni.

Gondoljunk arra is, hogy a kidobott drótok a puskás vadásztársaink számára is komoly veszélyt jelenthetnek, mert egy töltött fegyverrel való botlás során eldördülő lövés tragédiát is okozhat.

Wrábel György
Fotók: Wrábel György

A HARRIS

A harris héja vagy harris ölyv (ez utóbbit a magyar hatóságok adták és ez is szerepel a magyar nyelvű származási igazoláson) megtalálható az USA déli államaiban és Dél-Amerikában. A latin neve *Parabuteo unicinctus*, jelentése a következő: Para-szerű, Buteo-ölyv, uni-egyszer, cinctus- csíkozott... Ölyvszerű egyszercsíkozott, ami a faroktoll végén látható fehér sávra utal.

1823-ban John James Audubon fedezte fel és nevezte el a fajt, barátjáról Edward Harrisről egy New Jersey-i farmerről és madárbarátról hálája jeléül. Edward Harris anyagi támogatásával tudta ugyanis Audubon a bőrbetömött példányokat eljuttatni az Amerikai Tudományos Akadémiára.

Audubon így vélekedett Harrisről: „egyike a legjobb barátainnak”. Ezek után még egy verébfajt és egy fakopáncs alfaját nevezte el Harrisről.

Két alfajuk ismert a közhiedelemmel szemben, amely hármat ismer. Sok tenyésztő árul ún. superior vagy sonorán (*Sonora sivatag*) harrist. Ez inkább marketingfogás vagy márkanév, amit egy ornitológus hibás feltételezése után kaptak fel Angliában. Így drágábban tudták értékesíteni a sötét színezetű, nagy méretű harriseket.

1942-ben Van Rossem „fedezte fel” a superior alfajt a harris héja észak-nyugati elterjedésének határán. Következtetését 5 hím és 6 tojó harris befogása után publikálta. Így írja le: „Hosszabb szárnyak, hosszabb faroktollak és az ott megtalálható P. u. harrissi alfajnál sötétebb tollazat. A fiatalok hasi tollazata egyöntetű és sötét színű, mint ahogy a P. u. harrissi öregtollú egyedeinél.” 1973-ban Webster keresett összefüggéseket az alfajok színezete között. 1988-ban Bernardz 91 példányt fogott be és megvizsgálta a befogás helyét, a faroktollak hosszát, és a testsúlyt, de itt nem talált összefüggéseket, amelyek Van Rossem állítását alátámasztanák. Az általa gyűjtött legnagyobb és leghosszabb faroktollú példányait a harris héja észak-nyugati elterjedésének határán az USA-ban fogta be. A legkisebbeket pedig Mexikóban. Az észak-déli elterjedés és a színezet sötétsége vagy világossága közt sem talált összefüggést. A fiatal madarak hasi tollazatának színéből nem lehet következtetni az elterjedési helyre, mivel az életkor előrehaladtával az első vedlést követően a hasi tollazat átvált az öregkori sötét színre. Van Rossem ezt nem vette figyelembe. Bernardz összefüggéseket talált azonban a faroktoll hosszának változásában a más szélességi fokon befogott példányok között. Az Új-Mexikói példányok faroktolla a közepes méret a keleti- vagy nyugati populációkhoz képest.

A harrisek elterjedési területe azonban még messze délre nyúlik, Dél-Amerikába, ahol a legdélibb zord időjárású, Andok magas hegylánca és az Amazonas esőerdei kivételével a füves puszták és félsivatagok lakója.

Az itt megtalálható harrisek alfaji hovatartozását tudtommal még nem vizsgálták, de igen érdekes színváltozatok kerültek már solymászkézbe ezekről a területekről. Ez azon-

ban kevés adat tudományos feltételezésekre. Az innen származó egyedek igen világos színűek és feltűnően sok a tollazatukban a sárga szín.

Így az ornitológia mai állása szerint a superior alfaj egy téves feltételezés, amit a nem megfelelő alaposágú kutatás eredményezett.

Ha manapság harrist vásárolunk, kicsi az esélye, hogy tiszta alfajhoz jutunk, hiszen ugyanúgy, mint a vándorsólymok nagy részénél itt is keveredtek az alfajok! Az USA-ban befogott és onnan importált példányok azok, amiknél meg lehet állapítani az alfajt, persze csak akkor, ha nem a két alfaj elterjedésének átfedésénél fogták be...

Ha pedig egy superior harris boldog tulajdonosai vagyunk, akkor ez után a cikk után lehet, hogy már nem is vagyunk annyira boldogok. Főleg, ha ezért az átverésért még plusz pénzt is fizettünk.

Tudom, a súlyuk is fontos szempont az európai (amerikai) solymászok számára. Érdekes, a közel-keletieknek ez mellékes, ők hosszúság és színezet mániások, de ez más téma...

Nos gyakorlatilag a mi héjánkkal azonos a súlya a harriseknek. Persze, úgy mint a héjánál, itt is vannak kisebbek-nagyobbak. A hímek kb. 650-900 grammosak, a tojók kb. 850-1300 grammosak.

A harris héja elterjedési területe:

A létező két alfaj tehát:

1. *Parabuteo unicinctus harrisi*

Elterjedési terület: USA déli része, Mexikó, Közép-Amerika, Nyugat-Kolumbia, Ecuador és Peru.

2. *Parabuteo unicinctus unicinctus*

Elterjedési terület: Észak-kelet Kolumbia, Nyugat-Venezuela, Bolívia, Brazília egyes részein, Chile és Dél-, Dél-nyugat Argentína.

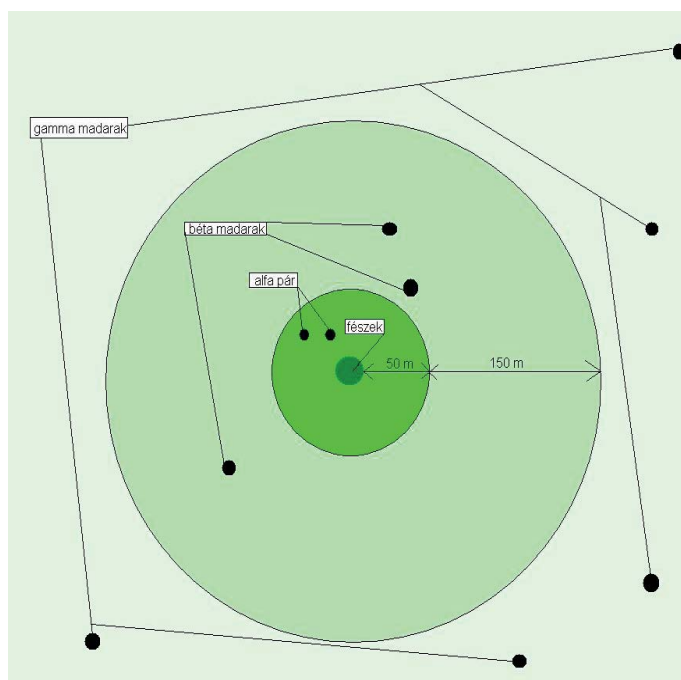
A harris héják első példányait Pat és Maggie Mathews hozta be Angliába, így Európába is az 1960-as évek végen, az 1970-es évek elején. Az importálásuk nagyon egyszerű volt, hiszen 1975-ig (utána a CITES szabályozása lépett életbe) nem szabályozták a behozatalukat. Hamar megmutatkozott rendkívüli intelligenciájuk, amelynek köszönhetően igen gyorsan idomíthatók.

Akkoriban Angliában, mint itt Magyarországon is, nem nagyon rajongtak érte, mert a héja volt a hasonlítási alap és vörös varjúnak vagy rétihéjának csúfolták őket. Ezt el kell felejteni! Ne várjuk el azt, hogy egy harris héja a mi héjánkká váljon, mert az nem fog menni... Amint a kezdeti ellenállás megszűnt, igen népszerűvé váltak, mint solymászmadarak.

Egészen új lehetőségeket nyitott a solymászatban. Gondoljunk csak bele, ha például társas vadászatban veszünk részt, mondjuk héjakkal nem igazán szerencsés dolog, ha többen engednek egyszerre. Ez sok balesetet okozott már és ha egy hím héjával vagyunk akkor elég nyomasztó az érzés, hogy ha valaki együtt enged velünk egy tojót, akkor végzetes következményekkel is számolhatunk. Azonban, ha egy harrises csoport solymászik, akkor a helyzet abszolút biztonságos. Igaz, hogy ha nincsenek összeszokva, akkor a harrisek is összemarakodhatnak, de nagyon ritka az olyan eset, amikor súlyosabb baleset történik. Ennek fő oka, ha nem tartunk be néhány alapszabályt, amelyekre, ha odafigyelünk, többen is biztonsággal engedhetnek egy vadra.

Imprinteket nem használhatunk csoportos repítésnél, csak az ún. szociális imprinteket. Ezek a madarak, noha nagyjából úgy viselkednek az emberrel, mint egy imprint, nem bántják egymást. Ezt úgy tudjuk elérni a kiskortól kézzel nevelt harriseket egy csapatban neveljük, így amíg felnőnek megtanulják mi módon kell egymással viselkedni, ki a domináns és ki az alárendelt.

Az alábbi ábrával szeretném bemutatni a harrisek szociális szerveződését, amit természetes élőhelyükön is mutatnak.

Mindig a tojó a domináns és a hím az alárendelt. Mindegy melyik „kasztba” tartozik.

Az alfa pár mindig öreg tollú és alájuk rendelték a béta és gamma madarak. A kizárólagos kiváltságaik, hogy a fészket ők építik, tehát őket illeti minden fészkekanyag a revirjükben. Az alfa pár kotlik, költi ki a tojásokat és neveli a fiatalokat, tehát a szaporodás joga kizárólag az övék. Ezen felül részt vesznek a vadászatokban, távol tartják a táplálék-konkurenszeket és fiatalokra esetleg veszélyes állatokat. Az alfa pár tehát az úr, ők az egész revir területén mozoghatnak.

A béta madarak öreg tollúak. A fészket 50 méterre közelíthetik meg. Sok táplálékkal látják el a csapatot, hiszen már tapasztalt vadászok. Ezen felül részt vesznek a revir őrzésében úgy, mint az alfa pár, de ők a fészket legfeljebb 50 méteres távolságra közelíthetik meg.

A gamma madarak fiatal tollúak, beleértve az öregtollba vedlőket és az az évi fiatalokat is. Ők a fészkek 150 méteres körzetén kívül választhatnak maguknak egy kényelmes fát vagy kaktuszt. Részt vesznek a vadászatokban és a revirben nemkívánatos táplálék-konkurenszeket, veszélyeket jelzik a rangsorban felettük elhelyezkedőknek.

Levonva a következtetéseket tehát: A domináns egyedeket nem szabad például a kosink hátsó ülésén egymás mellett utaztatni, vagy főleg egy röpdébe rakni vedleni (persze szabadon tartva, nem megkötve). A madarunk tartási helyén dominánsként fog viselkedni egy új jövevénnyel szemben. Nem szabad egy idegen fiatalat a már összeszokott harrisekkel egyszerre engedni, legfeljebb egy másik „idegennel” (öreggel vagy fiatallal egyaránt).

Ha össze akarjuk szoktatni egy barátunk madarát, madarait a mienkkel, jobb ha vadászat előtt egymás mellé lekötve tartjuk őket pár napig, hogy megszokhassák egymást. Az első csapatban történő repítés során lehet, hogy a domináns madár vagy madarak elverhe-

tik a rangsorban alattuk elhelyezkedőt, de ez része a rangsor kialakulásának. A sérülések igen ritkák, legtöbbször az is elég ha az az egyed, amely a domináns, a rangsorban lejjebb helyezkedő fölé ül be a fára. Ha ez nem jönne be, akkor megkergeti, de szinte sosem fognak össze.

Kiknek ajánlanám a harrist? Mindenkinek aki felelősségteljesen tud bánni egy állattal és biztosítja a tartás kiváló körülményeit!

Sokan úgy gondolják, hogy a harris nem való kezdő solymásznak, mert túlságosan is könnyű vele bánni. Magyar gyakorlatban héját javasolnak a kezdő solymásznak, nyugaton egész más a felfogás, és szerintem az ottaniak sokkalta jobban látják a dolgokat ebben, mint mi. Egy héja nemcsak, hogy el tudja venni egy kezdő solymász kedvét ettől a remek sporttól, de a héja természeténél fogva sokkal rosszabbul tűri a hibákat. Ami abban az esetben nem is lenne túl nagy baj, hogy a hanyag solymásztanoncot faképnél hagyja madara, de abban az esetben, amikor a héja látja a kárát a dolognak, összetört tollakkal, ne adj'isten túl soványan, megbetegedve kerül ki a hanyagságból, az már sokkalta súlyosabb dolog. Ezt az eshetőséget figyelembe véve talán nem is baj, ha a kezdő solymász egy harrissal kezd! Igaz, könnyű idomítani, de nem az a cél, hogy kedvet csináljunk a solymászat-hoz, hogy minél többen legyünk? Bátran ajánlanám a külföldi gyakorlatot és a kezdőknek az ő szintjüknek megfelelő madarat javasolnék. Nem szeretném felkavarni a kedélyeket és nem azt mondom, hogy be kéne tiltani a kezdők héjázását, mert sokan anyagilag nem engedhetnek meg maguknak egy tenyésztett madarat, és marad a vadonfogott héja. Abban az esetben viszont, ha valaki megengedheti magának azt, hogy tenyésztett madarat vegyen (hozzáteszem, ha többbe kerül, sajnos általában akkor van jobban megbecsülve a madár...) miért ne? Rengeteg örömet lelhetünk egy harris társaságában kezdőként és persze gyakorlott solymászként is!

Ezeket a rendkívül intelligens és könnyen szelídülő madarakat nem feltétlenül szükséges hordani, mint egy héját, ha mégis, akkor sem olyan maratoni feladat. Ezért akinek kevesebb ideje van és a hordás hosszú órái nem férnek bele a napjába az is könnyedén dolgozhat harrissal. Vagy ha több harrist is tudunk tartani, és a család is szeret kirándulni, akkor akár egy családi program is lehet a repítés és a vadászat. Könnyen megszoknak más embereket is, így akár a feleség vagy a gyerekek is aktívan részt vehetnek a harrissal való foglalkozásban.

Fontos, hogy mindenki használjon harriséhez adót! Nem lenne jó, ha ezt a fajt is betiltanák, mert elszabadult harrisek kezdenek költeni a parkban... Amúgy is minden madárnál ajánlatos használni, és egy adó ára nem annyira horribilis, hogy a harris megvásárlásakor nagyon megdobja a költségvetést! Bizonyosan van a környéken élő solymász aki rendelkezik vevővel és szívesen segít megtalálni harrisünket!

Kedves társa lehet a madárbarát természetjárónak is. Aki esetleg nem vadászni szeretne, noha ez elvileg nem a szűk értelemben vett solymászat, az is jól dolgozhat az amerikai jövevényekkel. Egy héjának szüksége van a vadászatra, de a harrisnek nem feltétlenül. Ha időben nem foglalkozunk a vadászattal, akkor könnyen pacifistává válnak és egyáltalán nem izgatja őket a gyilkolás. Aki meg nem akar vadászni, az miért csinálna meg sok-sok

vizsgát, amihez az ég világon semmi köze? Ha megvásárolunk egy harrist, csupán bejelentési kötelezettségünk van és a felügyelőség kiküldi kétezer valahány száz forint ellenében a magyar nyelvű származási igazolást. Időközben, ha mégis úgy döntünk, hogy vadászni akarunk, akkor pedig megspóroljuk a természetvédelmi jogi vizsgát és csupán solymász/vadász vizsgát kell tennünk.

ALKALMASSÁGA A KÁRTEVŐRIASZTÁSRA:

Ha például szőlőben végzünk kártevőriasztást, akkor a héjánál sokkal jobban járunk vele. Egyrészt hamar rájön arra, hogy nem muszáj zsákmányolnia, csupán meg kell támadni a seregélycsapatot, másrészt nem fog a melegben kiakadni. Nem beszélve arról a kellemetlen helyzetről, ha a túlságosan felhevült héjánk az első faszorvány árnyékában fitytyet hányva a munkára, sziesztába kezd. Akkor lehet magyarázkodni a munkaadónknak, az meg elég ciki...

VADÁSZAT:

Mint már említettem, ne várjuk, hogy harrisünk héja legyen. Lassúbb röptét, intelligenciájával, meglepő fordulékonyaságával, kellemes természetével és melegtűrésével ellensúlyozza. Természetes élőhelyén is nagyméretű nyulakat zsákmányolnak, így a nyúl vadászására igen alkalmas. Persze hallani hímekekről, amik mezei nyulat zsákmányoltak, de vagy két hímmel, vagy egy tojóval, esetleg egy tojóval és egy hímmel lehet eredményességről beszélni.

Fontos tisztázni, hogy rámenős vadászmadarat akkor tudunk harrisból faragni, ha már igen korán tudunk zsákmányolni vele! Ha ezt elhúzzuk, rengeteg erőfeszítés, míg ráveszük madarunkat a zsákmányolásra. Ez az idomítás minden fázisára igaz. Mivel a ragadozók közt is kiemelkedően intelligens, egy könnyelmű hibát nagyon nehéz kiköszörölni. A kulcs: gyorsan könnyű zsákmányt! Persze ezt sem szabad eltúlozni, mert ha megszokja a könnyű melót, nehéz rávenni a kemény munkára! Itt meg kell találnunk a kellő egyensúlyt, de ez más solymászmadaraknál is igaz.

A kondicionálás rendkívül fontos része a dolognak. Vadászkedvének megtartása érdekében igen szűk határokon belül kell a súlyát megtartani a rendszeres zsákmányoláshoz.

Igazából sokban nem különbözik az idomítás menete a héja idomításától, csupán a kondira és a gyors beavadászásra és ennek fenntartására van szükség. Hibáinkra pedig gyorsan reagál, de későn vetkőzi le a rossz szokásokat.

TENYÉSZTÉSÉRŐL:

Igen könnyen szaporodik, és ha van elegendő élelem még a természetben is több fészekaljat nevelhet egy évben. Vannak harrisek, amelyek már februárban lerakják az első tojásokat, tehát már januárban érdemes megpróbálni összerakni a párt. Az első év tapasztalatai alapján pedig tudjuk mikor is kell legközelebb összerakni a párt. Szociális madarakként egész évben együtt lehet a pár, és nem fogják egymást bántani a téli hónapok alatt sem. Nem kell egyáltalán félnünk attól, hogy a tojó megöli a hímeket, egy-két napon belül kialakul a természetben is megfigyelhető hierarchia, a tojó domináns a hím felett. Fészket egy lábazaton álló autógumira vagy egy 3 oldalról zárt kb. 1 m³ -es ládában is rak. A fésze-

kanyagról sem szabad megfélekedni. A fenyőfélék alkalmasak a célra, mert gyantatartalmuknak köszönhetően nehezen gombásodnak és sokáig rugalmasak maradnak. Fontos, hogy eső elől természetesen védett legyen a fészek. Az első fészekalj ha nem tudunk időben túladni és esetleg marad fiatal az öregekkel a második fészekalj idején is, nincsen probléma. Hallottam már olyan esetről is, ahol a fiatalok vitték a táplálékot az öregeknek és az öregek aztán azzal etették a fiókákat.

TARTÁSÁRÓL:

Bejelentési kötelezettség!

Az egyik legfontosabb, hogy a csapadék és a téli hideg szelek elől védve legyen harrisünk. Igen könnyedén szenvedhetnek fagyási sérüléseket a lábujjakon és a szárnyvégeken, ami az elfagyott terület fájdalmas és hosszadalmas leszáradásához, elhalásához vezethet! A lényeg, hogy olyan beülőhelyet kell építenünk madarunknak, ami a föld szintjétől legalább 1 méterrel magasabban van és véd a szélről, esőtől, hótól.

Hiába sivatagi madarak, nagyon szeretnek fürdeni, legyen hát náluk is mindig friss ivóvíz!

Íme egy példa a harris helyes tartására:

Öregtollú tojó harrisem a környezeti hatásoktól védő házában.

És végezetül íme néhány fotó kedvcsinálónak!
Remélem hamarosan többen is leszünk akik örömeiket lelik ezekeben a nálunk még kevésbé ismert madarakban!

Gasztonyi Dániel
Fotók: *Gasztonyi Dániel*

HOGY EGY RAGADOZÓ MADÁR MI MINDENT MEGEMÉSZT!

Ez a cím azt hivatott jelezni, hogy az alább leírt dolgokat korántsem szabad félvállról venni! Az ilyen helyzetek elsősorban a nagytestű ragadozó madaraknál, mint a sas, a keselyű jelentkehetnek. A solymász nem is gondolná, mi minden megtörténhet, és milyen gyorsan odalehet egy madár.

Nálunk Rosenburgban a keselyűk télen szabadok, akkor és oda repülhetnek, amikor és ahova akarnak. Órák hosszat keringenek a magasban, vagy éppen napokat töltenek a fák, falakon ücsörögve, amikor az idő nem kedvező a számukra a repüléshez. Mindenképpen tudni érdemes, hogy a nász időszakában megváltozik a keselyűk magatartása, s a párzás idején nagyon játékosá válnak.

Noha a solymász igyekszik rendet tartani a madarak körül, és nem hagyja felelőtlenül szanaszét különféle eszközeit, holmijait, a madaraknak időnként mégis sikerül – például fészekanyag gyanánt – a különféle ágak, gallyak mellett a legkülönbébb tárgyakat is összegyűjteni.

A bejárati ajtó mellett, a falra akasztott solymász tarisznyában tartjuk a solymász kellekeket, hogy könnyen és gyorsan elérhető legyen, ha a szükség úgy kívánja. Mint utóbb kiderült, az egyik tojó barátkeselyű figyelmét sem kerülte el az ajtó mellett lógó solymásztarisznya, amely egy idő után se szó, se beszéd eltűnt a fogasról.

A dolog először nem is tűnt fel senkinek. Akkor lett gyanús, amikor két nap múlva a barátkeselyű meglehetősen szokatlan köpetet adott fel: vadászkés és a golyóstoll került napvilágra a köpetelés során. Volt is meglepetés! Ami azonban csak tovább fokozódott, amikor kiderült, hogy a tojó az egyik solymásztarisznyát szedte szét és falta fel a teljes tartalmával együtt! Többek között:

- Egy kis bőrkesztyűt
- Golyóstollat
- Kis spulni röptető zsinórt
- Egy 20 cm hosszú vadászkést, amelynek a pengéje bőrtokban volt.

Mindössze a vadászkés és a golyóstoll került elő, minden más megemészte. A kés-markolat szarvasagancs borításából csak a rögzítő szegecsek maradtak vissza. Külön szerencse, hogy a tőr szorosan feküdt a tokjában, amely olyan jól kicserzett bőrből volt, hogy azt még a gyomornedvek sem tudták feloldani. Ennek köszönhető, hogy a tőr nem sértette fel a keselyű beleit, és szerencsésen megúsza a kalandot, anélkül, hogy sérülést vagy károsodást szenvedett volna. Ha ez a bőrtok feloldódik, akkor a madár akár bele is pusztulhatott volna a solymásztarisznya elfogyasztásába.

Solymász kollégáimtól is hallottam, hogy volt már részük hasonló kalandokban. Előfordult, hogy a szirti sas tojó öngyújtót, forgókarikát, csörgőt, sőt még egy pénztárcát is (fémpénzzel együtt!) lenyelt, majd a köpettel együtt kerültek elő ismét.

Legyen mindez intő példa, s jusson eszünkbe, amikor madarunkat magára hagyjuk! Körültekintően járjunk el és ellenőrizzük, hogy nem maradt-e olyan tárgy a madár mozgásterén belül, amely felkeltheti kíváncsiságát, és problémát okozhat. Éles, szűrő tárgyakat semmiképpen ne hagyjunk magunk után, hogy ezek a bámulatba ejtő ragadozó madarak meg ne sérüljenek, károsodást ne szenvedjenek.

Bízom benne, hogy sikerült felhívni a figyelmet a ragadozó madarak eme sajátos szokására és arra, hogy mi minden történhet, ha vigyázatlanul a közelükben, általuk elérhető helyen szanaszét hagyunk különféle tárgyakat.

A fordító megjegyzése: jómagam is tapasztaltam, hogy szirti sas több ízben lenyelt csörgőket. Egy alkalommal pedig a pelyhes fióka, az itatásához használt szemcseppentőt nyelte le, majd épségben köpetelte vissza - az üvegcsövet a gumival együtt.

*Josef Hiebeler hivatásos solymász
Fordította : Sági Oszkár*

LÁBSZÍJ KÉSZÍTÉSE

A bőr kiválasztása: az első látásra keménynek tűnő bőr is lehet jó. Gyúrjuk meg a szélét, ha bepuhul, jó lehet. Egy centiméter széles csíkba hasítsunk bele. Két ujjunkat akasszuk bele és próbáljuk meg széttépni. Ez a szakításpróba. A bőr nyúlása minimális legyen.

Méretetek: van, aki a rövid, más pedig a hosszabb szíjakat szereti. Az alábbiakban megadom az általam használt méreteket. Érdekességként nemcsak a nálunk tartható madarakét is.

	A szíj teljes hossza:	A szíj szélessége:
Sas	45 cm	25 mm
Héja (tojó)	30 cm	13 mm
Héja (hím)	25 cm	13 mm
Karvaly	20 cm	10 mm

A szíjra felmerünk 2 cm-t (sas természetűeknél 5-6 cm-t). Ezután következik a mandzsetta.

Mandzsetta méretek: (a méretek csak irányadóak, hiszen az egyedek között nagy eltérések lehetnek.)

Szirti sas tojó	8,5 cm
Uhu	7,75 cm
Réti sas, pusztai tojó	7,0 cm
Vadászsólyom tojó	4,5 cm
Héja	4,0 cm
Vándorsólyom tojó	3,5 cm
Vándorsólyom hím	3,0 cm
Héja hím	3,0 cm
Vércse, karvaly tojó	2,0 cm
Karvaly hím kb.	1,5 cm

A mandzsetták a szíjtól 5-7 mm-rel szélesebbek. Ezt a szélesebb részt lekanyarítjuk, majd bevagdossuk. Ezzel védjük meg a lábujjaikat, hogy ne törje fel a szíj. A mandzset-

tától kifelé olyan hosszú hasítékot ejtünk, mint a szíj szélessége. A szíj sarkait ollóval lecsippentjük. A mandzsettától a hosszabb irányba másfélszer akkorát. A hasítékok végeit kilyukasztjuk 2 mm-es lyukasztóval. Ez megnehezíti a bőr elszakadását.

A szíj hosszabbik végét 2 cm-es szakaszon hegyesre vágjuk. Ez megkönnyíti a forgókarikába a befűzést. A vékonyítástól visszafelé 2-3 cm-es hasítékot ejtünk (a hasíték végét szintén lyukasztjuk).

A kész szíjat alaposan bekenjük bőr zsírral, majd egy olyan vastag farúdra (ceruzára), mint madarunk csüdje feltesszük. Mintha a madár csüdjére tennénk és ezzel bejáratjuk a lábszíjat. A csomót kalapáccsal meg is egyengethetjük, és így már könnyebb lesz feltenni madarunk lábára.

Sági Oszkár

VADÁSZKUTYA

A VADÁSZKUTYÁKRÓL

A magyarországi vadászati módoknak, és a vadászati gyakorlatnak elengedhetetlen segítőtársai a vadászkutyák.

Ez a kijelentés valóban szép és hangzatos, azonban a pontos fogalmazás sajnos az, hogy elengedhetetlen segítőtársak lennének a jó kutyák. Miért csak lennének? Mert sajnos az a tapasztalat, hogy jelenlegi vadászati kultúránk, illetve kultúrátlanságunk nem igényli, és nem használja a kutyákat, illetve jellemzően nem jók és képzettek a vadászaton felvezetett vadászebek.

Ebben a kis írásban megpróbálom összefoglalni, hogy melyek is a vadászkutyák, mire is valók, illetve vajon miért nincsenek megfelelő számban - és ha szabad ezt a csúnya szót használni - minőségben jelen vadászatainkon.

Ha vadászkutyáról beszélünk, nagy általánosságban megkülönböztetjük a mindenes vadászkutyákat, az elhozó kutyákat, a kotorékban dolgozókat, a disznós kutyákat, melyeket hajtásokban használunk, illetve az utánkeresőket.

Mindenes kutyának szoktuk nevezni azokat a vizslákat, melyeket a föld alatti munka kivételével, a hazai vadászati módok mindegyikében használhatjuk, így a solymászok is tudnak közülük választani segítőtársat. Ezeket a mindenes vizslákat az úgynevezett kontinentális vizslák között találjuk. Magyarországon jellemzően két csoportjukat láthatjuk vadászaton, ezek a magyar és a német vizslák. A magyar vizsla két szőrváltozata a rövid és drótszőrű, melyeket az országgyűlés határozata értelmében „nemzeti kincsünknek” tekintünk, valamint a 7 német vizslafajta közül a rövid és drótszőrű egyedek, illetve a weimari vizsla rövid és hosszúszőrű változata fordul elő úgynevezett állományalkotó egyedszámban.

Mára sajnos egyre kevesebbszer fordul elő hazai vadászaton az angolok arisztokrata fajtája a pointer, illetve az angol hosszúszőrű vizslák, a szetterek valamely képviselője. A pointer, mint neve is mutatja a vad „megmutatására” specializálódott. A solymász követelmény, azaz az apport nélküli mezei munka legtökéletesebb kivitelezője lenne, ha lennének még igazi munkára specializálódott tenyészetek, természetesen tisztelet azon lelkes kivételeknek, akik szem előtt tartják a fajta eredeti tenyészcélját. A pointer szinte valamennyi vizslafajta kitenyésztésének egyik legfontosabb alappillére volt. Tértölelő, lendületes mozgása és szoborszerű, stabil vadmegállása szemet gyönyörködtető látvány.

Az angol vadászati kultúra és gyakorlat két kutyát használt mezei munkája során a fent már említett „vadjelzőket”, illetve az elhozás specialistáit a retrievereket. A retrieverek - a labrador, illetve a golden -, a lövés utáni munka legyőzhetetlen képviselői. Mind mezei, mind pedig a vízi munka fáradhatatlan dolgozói. Rendkívüli intelligenciájukkal több különböző helyre esett vad helyét is megjegyzik, azokat hiba és kihagyás nélkül hozzák terítékre. Képzésükről a fajta egyik neves tenyésztője úgy fogalmazott, hogy az nem is képzés, csak pusztán egy előzetes megbeszélés. Hihetetlen gyorsan és pontosan tanulnak.

Rendkívül jóindulatú és nagy teherbírású munkakutyák. A fajtát leginkább nagyterítékű fácán és kacsavadászatokon használhatjuk eredményesen.

Apróvad vadászatainkon újabban megjelentek, bár még igen kis létszámban a kajtatőbek képviselői az angol cocker, illetve a springer spániel. Fáradhatatlan keresők és jó elhozó kutyák. Munkájuk elsősorban a nagy takarásban megbúvó apróvad felkutatása és felhajtása. Vadat nem állnak, tehát ők a solymászok követelményeinek nem felelnek meg, ugyanúgy, ahogy a retrieverek sem.

A kotorékos kutyák, mint ahogy azt a neve is mutatja a föld alatt, kotorékban rejtőzködő dűvad, hazánkban a róka és a borz, vadászatakor használatosak. Munkájukból adódóan kistestű és rendkívül fogós kutyák. Leggyakoribb képviselőik a szálkásszőrő tacskó, a fox - jagd és jack russel terrier. Ezek az apró termetű, rámenős kutyák a leggyakoribb résztvevők a disznó hajtásokon is, bár ez az a munkaterület, ahol nincs igazán fajta elvárás. Gyakran használják a fenti fajták keverékeit, illetve más kisebb termetű, „kemény” kutyákat is.

Vaddisznó hajtások és az utánkeresési munka méltatlanul mellőzött fajtája a szintén nemzeti kincsként tisztelendő hazai fajtánk az erdélyi kopó. Az elmúlt évtizedekben sajnálatosan háttérbe szoruló fajta több lelkes tenyésztőnek köszönhetően újra feljövőben van. A vadat hihetetlen munkabírással és hangosan hajtja, intelligenciájával és rámenősségével komoly ellenfele a disznónak. Nagyobb termete ellenére is rendkívül gyors és határozott. Kifinomult szaglásával több órás vérvonamon is tökéletesen elmegy.

Következzenek a felsorolások sorában a véredek. Azok a kutyák, amelyek nélkül nagyvadász terület elképzelhetetlen kellene, hogy legyen. Számunkra, emberek számára felfoghatatlan szaglási képességgel bírnak. 24 órás, esetenként akár több napos csapán is

biztonsággal vezetik gazdájukat a sebzett nagyvadhoz, illetve a még élő, sebzett vadat egy hajsza után semmivel össze nem téveszthető ugatásukkal állítják a megváltó lövés „megérkeztéig”!

Az utánkeresők Magyarországon a hannoveri és a bajorhegyi vérebbel dolgoznak. Hazánkban a robosztusabb felépítésű, lassabb mozgású, emiatt talán precízebb vezeték munkára kész hannoverit használnak szívesebben, míg a környező országok (Ausztria, Németország) magas hegyei között a könnyebb, hosszabb lábú és fürgébb bajorhegyi a népszerűbb fajta.

Térjünk kicsit vissza a solymászat szempontjából fontos és alkalmazható fajtákra. Ezek - vadmegállási képességük és hajlamuk miatt - a vizslák. Klasszikus értelemben valamenyi vizslafajta alkalmazható ragadozó madár előtti munkára.

Számtalanszor hallom azonban, hogy a kutya veszélyes a madárra, azt könnyen megfogja! Persze, a képzetlen kutya! És itt utalnék vissza az írás legelején már megfogalmazott hiányosságra, azaz, hogy képzetlen kutyákkal jelennek a felkészületlen vezetők a gyakorlati vadászaton! A vizsla, mint ragadozó állat, természetesen szíves örömet megfogja az előtte mozgolódó, nálánál jóval kisebb állatot, így a ragadozó madarat is! Éppen ezért kell a kutyát kiképezni és megtanítani arra, hogy elhozást csak parancsra hajtsa végre. Ez nem csak a solymászmunkában követelmény, hanem a puskás vadászat esetén is az. A képzett vizslának a vad kelésekor, minimum meg kell torpannia, de az igazán felkészített kutyának a vad szárnyra, illetve lábára kapásakor, illetve a puska emelésekor bizony hasalnia kell. A sikeres lövés után pedig a vezető „hozd” parancsszavára mehet a vadért.

A solymász kutyájának legfontosabb feladata és tulajdonsága a fegyelmezettség, a vezetőjével való tökéletes kapcsolattartás és a stabil, hosszantartó vadmegállás. Hogyan érhetjük el mindezt kutyánknál? Kezdjük talán a legelején. Már neves elődeink is, Félix Endre vagy Jilly Bertalan is figyelmeztetett arra, hogy csak kiváló, ellenőrizhető tenyésztőtől, megfelelő származási lappal rendelkező kutyát válasszunk. Ahogy ezt a mondatot leírtam, már hallom is sokak felzúdulását, hogy nem a papír miatt jó az a kutya, volt nekem egy

olyan kutyám... és folytathatnám. Nyilván van igazság ezekben a szavakban és a vak tyúk is talál szemet elv alapján kiindulhatnánk innen is. Azonban gondoljunk csak bele abba a ténybe, hogy egy ellenőrizhetetlen alomból vásárolt, vagy szerzett - ami a lehető legrosszabb - kutya esetén fogalmunk sincs arról, hogy mit rejt magában a jövevény. Idegrendszeri stabilitása és egyéb fontos tulajdonsága csak remélhető lehet. Természetesen nem jelenti azt, hogy tudatos tenyésztési program esetén nem fordulhat elő esetleges probléma, ám pont ezek kiküszöbölésére beszélünk tenyésztésről. Ha kutyánk megvásárlása előtt alaposan tájékozódunk, és szakember segítségét is kikérjük, az igazság azért hamar kideríthető. Nem elég információ egy kutya esetén az, hogy „ennek az apja úgy vadászott”! És az anyja, az ősei, a testvérei? A származási lap a kutya személyi igazolványa. Az abban található bejegyzésekből már tudhatjuk, hogy milyen vizsgákon, megmérettetéseken estek át az ősök és ezekből az adatokból azért nagy valószínűséggel a kölyöktől elvárható tulajdonságokra is fény derülhet. Minket, munkakutyásokat nem a küllemi kiállításokon elért minősítések érdekelnek. Nem vadászkutya tulajdonsági szintmérő a sokszoros CAC, CACIB, és egyéb „akárminek szépe” bejegyzés! Természetesen nem jelenti azt, hogy nem szeretnénk vadászkutyánkat a lehető legszebb külleműnek tudni. Tehát ha származási lapján CAC, CACIB, HFGY, HPJ feliratokat olvassuk, annak azért örülnünk kell, de csak akkor, ha mellettük, vagy talán előttük a VAV (vadászati alkalmassági vizsga), KV (képeség vizsga), ÖTV (őszi tenyészvizsga), MVV (mindenes vizsla vizsga) és hasonló, munka jellegű teljesítményre utaló bejegyzés is szerepel. A munka jellegű vizsgákon felül nagyon fontos a vadászkutyák csípőizületi diszpláziájának szűrése. A származási lapokon ez a HD, optimálisan a HD 0 bejegyzés.

Magyarországon a vizslafélék legszigorúbb tenyésztési feltétele a német vizsla fajtáknak van. Számukra kötelező a KV, az ÖTV teljesítése, valamint a diszplázia szűrés is (HD), illetve küllemi vizsgálatként a tenyészszemle.

Magyar vizsláinknál ez a feltétel sajnos még kissé lazább, azaz a 2007. január 01. előtt született egyedeknél csak „tenyészszemle”, az ezen dátum után születetteknél is csak az „alapvizsga”. Ez sajnos a legjobb szándékú klubtörekvések ellenére a rendkívül felhígult állománynál csak fokozatosan tudják a követelményeket bevezetni és azokat elfogadtatni. De mit várhatunk akkor, ha 5-10 ezer forintért már vizslához juthatunk, amíg vadászainktól magam is nap, mint nap azt hallom, „szerezz nekem valami kutyát, de nem kell ám törzskönyv”! Ezzel a hozzáállással sikerült nekünk „büszke magyaroknak” az ezer éves tudatos tenyésztésnek köszönhetően kialakított, a világ legjobb vadászkutyájának tartott magyar vizslánkat, az elmúlt 30 évben apró termetű, idegrendszerileg instabil, már-már vörös színű, fázós és rendkívül sértődékeny „nemzeti kincsé” tennünk. Mert mint már fent is említettem az országgyűlés ezt bizony kimondta rá!! De hogy mit tesz mindezért...? Büszkéek lehetünk magunkra! A több ezres állomány nagyság mellett egy kézen megszámálható azon tenyésztőknek a száma, akik küldetésnek tekintve, időt, energiát és pénzt nem sajnálva küzdenek ezért a csodálatos vadászkutyáért! Őket erősítsük, tőlük vásároljunk kutyát, még akkor is, ha várnunk kell rá, és még akkor is ha az 50 ezer forintba ke-

rül. Gondoljuk csak azt végig, hogy remélhetőleg tíz évig tartó közös vadászataink során mennyi örömet és mennyi „hasznot” hoz majd nekünk!

Visszatérve tehát a kezdeti gondolatokhoz, azaz stabil idegrendszerű, tökéletes vadmegálló és fegyelmezett kutyát szeretnénk magunk mellett tudni.

A kiválasztott kölyköt, melyet a megfelelő oltások megléte után 8 hetes kora körül veszünk magunkhoz kezdeti hetekben csak szoktassuk új helyéhez, tanítgassuk meg neki a nevét és nagyon sokat legyünk vele. Ha lehetőségünk nyílik rá a lehető legtöbbször vigyük magunkkal, közben játszunk vele és dicsérjük sokat, ha számunkra kedvező dolgot produkál, és bizony - kezdetben persze csak finoman - dorgáljuk meg a nem kívánt cselekedetek után. A vizsla tanításánál a következetesség és a türelem a legfontosabb kiképzői tulajdonság.

Egészen fiatalon már követeljük meg tőle, hogy az étel előtt üljön, vagy hasaljon, ahhoz csak parancsunkra nyúljon.

Elkezdhetjük vele a vadmegállási hajlam felszínre hozatalát, illetve annak stabilizálását. Ennek legmegfelelőbb eszköze az úgynevezett horgászbotos módszer. Egy viszonylag hosszú botra, vagy tényleges horgászbotra egy hosszú zsinórral egy vadszárnyat, vagy nyüllábat esetleg bőrdarabot erősítünk. A kölyökkel játszani kezdünk, azaz a felfüggesztett tárggyal ingereljük őt. A fiatal vizsla természetesen azonnal rá akar rontani a „vadra”, akkor azt elrántjuk előle. Nagyon hamar rá fog arra jönni, hogy ha el akarja kapni az bizony elillan előle. Szépen ki fog alakulni a vadmegállás. Egyre stabilabb lesz és egyre hosszabb ideig kitartható majd. Később, mikor ez már otthon, a kertben tökéletesen működik, területen is gyakorolhatunk vele, ekkor már ketrecbe kihelyezett fácánnal, majd kitehetjük szabadon is. Ha szükséges, kezdetben használhatunk hosszú pórázt és annak segítségével alkalmazhatjuk a „féket”! Gyakorlás, gyakorlás és következetesség! Gyakorlásainkban nagy segítségre lehet egy vadas színű házinyúl, illetve a pár száz forintért beszerezhető fűrj. A fűrj nagyon jó gyakorló madár, hiszen rövideket repül, újra és újra rámehetünk, és a tréning után könnyen megfogható.

Solymász kutyák esetében is, bár ez éles vadászaton tiltott dolog számára, gyakoroljuk az apportot is. Ezt is, mint minden más gyakorlatot egy zavarásmentes, zárt környezetben, kertben végezzük. Játékosan dobáljunk a fiatal kutyának különböző apporttárgyakat. Mikor már tapasztaljuk a megfelelő zsákmányszerzési és elhozási hajlamot, szépen fokozatosan vezessük rá arra, hogy csak utasításunkra mehet a tárgyért. Kezdetben csak enyhén tartsuk vissza marad, fekszik parancsszóval, majd hozd utasításunkra engedjük elhozásra. Meg fogja tanulni, hogy a vad elugrása, leesése nem jelent neki elhozási lehetőséget, sőt inkább pont ez a tiltó parancs! Elhozás csak elhozási utasításra hajtható végre. Amikor vizslánk a tárgyat szájába vette, dicsérjük meg és hívjuk magunkhoz. Soha ne menjünk felé, inkább távolodjunk miközben hívjuk. Ha már fogása stabil és azt tapasztaljuk, hogy szívesen cipeli úgy, hogy nem hozzánk rohan, használjuk a hosszú pórázt. Solymász munka, solymász vadászat végén nyugodtan elhozathatjuk vele néhányszor a zsákmányt! De csak utasításra. Fegyelmezett, tökéletes idegrendszerű kutya bármeddig hasaltatható anélkül, hogy beugrana a vadért. Így a ragadozó madarat sem fogja megtámadni.

Természetesen a fenti dolgok készségszintre fejlesztése idő. Ne gondoljuk azt, hogy egy-egy vadászat alatt, amikor a kutyát „szétüvöltjük”, majd jó kutyát kapunk! Építsük föl, szánjunk rá időt és türelmet!

A fenti feladatokon kívül, mint azt már kezdetben említettük a kapcsolattartás és az általános fegyelem a vadászkutya egyik fő erénye. Ezt is a kertben kell elkezdenünk. A pórázhoz szoktatás a legelső feladatunk. Nem fogja szeretni, ráncigálni fog, húzni akar. A kutya vérmérsékletéhez és fajtájához igazítva, használjuk nyugodtan a szöges nyakörvet. A kutyával nyugodtan sétálni kezdünk és a „láb”, vagy „lábhoz” parancs kimondásakor a húzó kutyát magunkhoz rántjuk. Ez nem jelenti azt, hogy a 10 kilós kölyköt szinte a levegőbe röpítjük. A fegyelmezés nem azt takarja, hogy bántjuk a kutyát és felesleges fájdalmat okozunk neki. Csak legyen a mozdulat határozott, és ne engedjünk akaratunkból. Rájön arra, hogy ha nyugodtan sétál mellettünk, simogatást és dicséretet kap, míg ellenkező esetben mindig negatív élmény következik. De csak akkor eredményes a munkánk, ha a mindig tényleg mindig!!

Ha már a pórázon tökéletes a láb mellett követés, úgy hogy fordulókat is tettünk bele, fákat kerülgettünk, lassan fokozatosan elkezdhethetjük a pórázt elhagyni. Ha elkanászodik, vagy azt látjuk, hogy korai volt a levétel, csatoljuk azt vissza és gyakoroljunk még pórázzal. Két nap múlva majd újra levetjük róla gyakorlásunk közben.

A következő feladatunk az ültetés. Szintén pórázon kezdjük el, bár már azt mondtuk, hogy etetés előtt azért gyakorolgattuk ezt vele. A már ismert módon sétálunk a kertben kutyánkkal, majd mikor megállunk, a pórázt jobb kezünkkel kissé megemelve, a balunk-

kal a vizsla hátulját lenyomva az „ül” parancsot adjuk ki. Ha leült, dicsérjük, simogassuk meg, legyünk mindig nyugodtak és kedvesek vele. Ha fel akar állni, határozottan adjuk ki a parancsot és nyomjuk le. Nagyon hamar el fogjuk azt érni, hogy ahogy megállunk, kutyánk szépen leül mellénk. Itt is később elhagyjuk a pórázt. Körbejárjuk a kutyát, kissé eltávolodunk tőle. Ha felállna, azonnal közbeavatkozunk.

A hasaltatásnál is a fentiek szerint járunk el. A póráz itt sem maradhat el. A kutyát lenyomjuk úgy, hogy első lábait kihúzzuk, tenyerünket pedig a fején tartva, azt két mellső lába közé nyomjuk. Itt is, mint minden más feladatnál nyugodtak legyünk és rendkívül türelmesek a szükséges határozottságunk mellett. Ne akarjunk egy délután eredményt elérni. Türelmetlenségünkkel, durvaságunkkal ne félemlítsük meg vizslánkat. Ha rossz napunk van, akkor inkább sétáljunk egy nagyot, aznap ne képezzünk.

A szabályos hasalás a kutya feltétlen engedelmességének jele. Azt kell elérnünk, hogy tőle eltávolodva is szabályosan és nyugodtan hasaljon hosszú percekig keresztül. Engedetlenségénél, a helyének elhagyásánál azonnal és nagyon határozottan lépünk közbe.

Türelmünk és következetességünk itt is szép eredményre fog vezetni. Amikor már a hasalás parancsunkra tökéletes, együtt a szóval használjuk kézjelet, majd a kézjellel sípot. Később igényünk szerint kialakíthatjuk a hasalást a fegyver emelésére, a vad kelésére, vagy a ragadozó madarunk indítására.

A kutyát minden körülmény és szituáció között el kell tudni fektetni. Gyakoroljuk ezt területen, keresés közben, majd különböző zavaró tényezők, más esetleg játszó kutyák jelenlétében.

A munka végeztével, mindig szabadítsuk fel tanoncunkat, a dicsérő szavakkal ne fukarkodjunk, játszunk vele. El fogja sajátítani, hogy minden csak a mi utasításunkra történhet, és őt ebben az esetben nagyon kellemes élmények fogják érni.

A vizsla keresési stílusát szintén nekünk kedvezővé kell tennünk. Az elvárás egy legyező formában a vadász előtt, lőtávolságon belül dolgozó kutya.

Ehhez először is, meg kell tanulni a „keresd”, és az „előre” vezényszavak jelentését. Ezeket kezdetben számára látható módon elrejtett, gázosba, takarásba dobott kedvelt tárgyakkal, apportokkal tanuljuk. Amikor keresésre küldjük, adjuk ki az „előre keresd” vezényszót. Később a tárgyakat úgy rejtjük el, hogy vizslánk azt ne lássa és megtapasztaljuk majd, hogy a „keresd” szóra micsoda izgatottsággal lát neki a kutatásnak.

Másik rendkívül fontos követelmény a behívás. A fiatal kutyánál etetéskor mindig úgy járunk el, ha erre lehetőségünk van, hogy ne a körülöttünk sertepertelő kutyának adjuk az ételt. Távolodjunk el magunk, vagy ha ő játszik tőlünk messzebb, akkor vegyük elő a tálat és a kölyköt nevére szólítva, esetleg a síp használatával hívjuk magunkhoz. Dicsérjük, simogassuk, ültessük le, majd utasításunkra engedjük enni.

A behívást folyamatosan gyakoroljuk nála egészen kis korától, ha nem reagál, fussunk el előle, esetleg el is bújhatunk. Behívás rögzítésére, mint ahogy az elhozásnál már tárgyaltuk, használhatjuk a hosszú pórázt. Ha jön, dicsérjük, jutalmazzunk.

Mikor már kutyánk megfelelően ismeri a keresd utasítást és a behívást, mehetünk a területre. Leültetjük magunk mellé, majd keresni küldjük. Ha nagy lelkesedésében túl mes-

szire rohanna, mi azonnal induljunk ellenkező irányba és hívjuk, mutassuk kezünkkel az irányt. Mindig szél alól kerestessünk. Mozgásunkkal, utasításainkkal, dicsérettel szépen fokozatosan el fogjuk azt érni, hogy a vizsla előttünk a megkívánt területet átkutatva fog dolgozni.

Az ismertetett feladatokat felváltva gyakoroljuk és kezdetben minden nap szánjunk rá 15-20 percet. Akkor lépünk tovább, ha a megkövetelt feladat első lépését már tökéletesen végzi. Fokozatosan építsük fel a munkát és a követelményrendszert. Mindig szánjunk időt a játékra és a gyakorlás kezdete előtt engedjük neki időt, hogy dolgát elvégezhesse, kicsit szaglásszon, szaladgáljon. Persze nagyon „szétesni” soha ne engedjük!

Minden esetben csak etetést megelőzően tréningezzünk. Evés után hagyjuk, hogy pihenjen és helyére elvonuljon.

Visszakanyarodva a kezdetekben feltett kérdésre, hogy miért nincs a vadászok kezében megfelelő minőségű és mennyiségű kutya?

Több magyarázat is van erre. Először is senki nem követeli meg a magyar vadásztól, hogy kutyával dolgozzon. A hatóságtól kapott kilövési terv nem számol a sebzésekkel, az elveszett vadakkal. Tulajdonképpen bármennyit sebezhetünk, hagyhatunk kínok közt elveszni, kilövési tervünk, kompetenciánk nem változik. Számomra ez teljesen érthetetlen és anélkül, hogy itt nagy ideológiákat feszegetnék csak pár mondatot szólnék róla. A vad a Magyar Állam tulajdona. A sebzetten elpusztuló vad az Állam vagyonának elherdálása. Úgy látszik, ez persze senkit nem érdekel. Egyes felmérések szerint az a kár éves szinten milliárdos nagyságrend. Csak egy apró adat a Magyar Vérebegylet nyilvántartásából: 2006-os évben az egylet regisztrált tagjainak bejelentése szerint 150 millió forint értékű trófeás vadat hoztak terítékre úgy, hogy ők a 200 méternél rövidebb keresést nem is jegyzik. És itt még szó sem esik a nem trófeás nagyvadakról és az apróvadjainkról.

Sajnos a mai terepruhás puskások vadászati kultúrája bizony hogy némi kívánnivalót maga után. A vadászat szépségeit, annak hagyományait, tradícióit még csak hírből sem ismerik. Ki volt az a Nádler Herbert, Széchenyi Zsigmond, Maderspach Viktor, Studinka László, Félix Endre, Jilly Bertalan, fogalmuk sincs. Egy dolgot ismernek a vadászatból, a lövést, az elejtést. De ha még ismerik is ezeket a neveket, lusták végigjárni a kutyás vadászat rögös útjait, lusták időt és energiát szánni a felkészítésre és utána csodálkoznak, hogy egy-egy hajtás végén a vizslás kollégának miért lóg az aggatékán jó néhány kakas.

Mindannyian ismerjük azt a szituációt, amikor kacsavadászatunk jóformán másból sem áll, mint a többiek vízre és nádba lőtt madarainak terítékre hozatalából, a szárnyazott kacsák „kergetéséből”.

Próbáljunk elődeink előtt fejet hajtva, hagyományainkat és vadászati kultúránkat megismerni és vadászhoz méltóan, a vad tiszteletével erdőt és mezőt járni!

Babiczký Attila
Fotók: Babiczky Attila

ZACK

Annak a kutyának a nevét adtam írásom címének, aki az elmúlt években kiváló munkájával, és érdekes egyéniségével felhívta magára a figyelmet, és elismerést vívott ki solymászbarátaimnál.

Talán kezdem az elején és a bemutatkozással. Zack egy kan breton spániel, aki Zentán született, és nevelkedett két éves koráig, itt kapott alapidomítást is, horvát nyelven.

Közös életünk 2000-ben kezdődött, amikor volt gazdájával beszélgetve elmondtam, hogy nehézségeim vannak a solymászatban. A magyar vizslám jól vadászott, csak sajnos nálam is jobban szeretett solymászni. Ez abban nyilvánult meg, hogy miután kifogástalanul állta a megtalált vadat, és én elengedtem a madaramat, a kutyám a fácánt feledve, a sólyom röptében gyönyörködött, és le nem vette róla a szemét.

Sohasem tudtam az ideálisnak vélt pozícióban felverni a vadat, és ennek vadászmadaram eredményessége látta a kárát.

A vizsla szórakozottsága miatt a sólyom többször elkalandozott, és szétesni látszott az együttes, amely egy jól működő hármas (ember, madár, kutya) összmunka eredményeképpen zsákmányt hoz, a solymásznak pedig élményt, szórakozást nyújt két vadásztársának összehangolt munkája.

Tibor barátom felajánlotta, hogy segít nekem, és megajándékoz egy stabilan álló kutyával. Az ígéretet tett is követte, a 2000. évi Nemzetközi Solymásztalálkozón Orosházán, megjelent Zackkel, és a kutyával foglalkozó horvát barátjával. Leendő vadásztársam kinézete és színe miatt, a szálloda előtt óriási sikert aratott. A hazai solymászok, velem együtt, nem nagyon ismerték ezt a fajtát, nálunk a pointer, magyar és német vizsla a megszokott vadászkutya.

Ezek mellett a kistermetű, farkatlan, tehén-tarka breton, egy rosszul sikerült falusi keveréknek tűnt. Kaptunk is célzásokat elég vastagon a szemlélőktől. Például javasolták, léggömbbel szereljem fel, hogy tudjam merre keres a gazosban, és sorolhatnám az ötleteket, amivel barátaim elláttak a kutya vezetésével kapcsolatban.

A reggeli eligazítás után, a terepen vadászat közben, mikor ránk került a sor, horvát vezetője irányította Zacket: mindenki figyelt, hogy a reggeli évődést folytatni tudják, de a breton „csalódást” okozott nekik. Az ismeretlen kiskutya bizony kifogástalanul dolgozott! A lucernáson lendületesen keresett, a sűrűket alaposan átjárva, szinte a pointer, és a vizsla munkájának ötvözetét produkálta, ezért vacsoraidőre alaposan megnőtt a becsülete a társaság szemében! Sőt! Többen is jelezték, hogy ha utódai lesznek, szeretnék kipróbálni ezt a fajtát!

A négynapos találkozó után örömmel vittem haza barátom ajándékát, akinek otthon is meg kellett küzdeni az előítéletekkel.

Családom minden tagja szereti az állatokat, de a vérebek és vizslák után furcsán néztek az új jövevényre.

Az együtt töltött pár nap nem volt elég arra, hogy a magyar hanglejtést megértse, ezért az otthoni bemutatkozás egy elveszéssel kezdődött. Több órás keresés után, egy ismerősünk segítségével került elő. A történekből okulva, otthon zárt kertben gyakoroltunk, majd lassan összeszokva, több éve, sok élménnyel gazdagodva eredményesen vadászunk.

A breton spánielt, a nagy munkateljesítmény jellemzi, és ez sok előnyt jelent az idomításnál. Nagy dimenziókban dolgozik, és sűrű, fedett területen is tud váltani. Megfelelő vezetéssel puskás vadászatra is jól használható.

Vérmérséklete miatt a teletakt használata ajánlott, ugyanis ha elkapja a hév, a vadászat hevében hajlamos „megsüketülni”.

Zack kutyám átlagos orrú, heves temperamentumú, és valószínű kihagy néha vadat, de gyorsasága ezt kompenzálja, a pointerhez hasonlóan nagy területet keres le, solymásztársnak kiváló!

Barátaimmal közös solymászatainkon mindenki szeret vele vadászni. Legutóbbi bravúrja tavaly októberben volt, amikor két hatalmas búzatábla között vezető út szélén, egy fűcsomónál állt. Egy solymásztársam volt soros a repítésben. Madara az enyhe időjárás miatt vadászat helyett, egy fa csúcsát választotta pihenő helyéül, legalább 20 percig próbálta visszahívni a sólymot. Eközben a kutyám stabilan állta a vadat, mikor a sólyom végre visszajött és kézen volt, a fácán megunt a körülötte folyó felhajtást és elrepült.

Bár eredménytelen volt a röpítés, Zack munkáját mindenki elismeréssel nyugtázta. Kedvence lett a baráti körnek, és a legkülönbözőbb beceneveket kapta, úgy, mint: Zakó, Zacsó, Csámpás (elgázolták és sántított).

2006-ban Szabó Laci barátomhoz került és egy évet vele vadászott. 2007 tavaszán költözött az örök vadászmezőkre.

Több alom is született már tőle, és jelenleg négy kölyke van solymászbarátaimnál, hogy munkájukkal segítsék vadászatainkat.

Mindenkinek hasonló vadásztársat kívánok!

Csenkey Gábor
Fotók: *Csenkey Gábor*

KITEKINTŐ

SOLYMÁSZAT NAGY-BRITANNIÁBAN NAPJAINKBAN

Szinte hihetetlen, de a Brit szigetek 60 milliós lakosságából 40 ezer tartja magát solymásznak. Az egyesületeknek, bemutató telepeknek, kártevőriasztó vállalkozásoknak pedig se szeri, se száma.

Vajon régebbi hagyománya van a szigetekeken a solymászatnak? Nem hiszem. Az ok nem bonyolult. Az egyébként is hagyománytisztelő britek egyszerűbb, betarthatóbb törvényi szabályozások között élnek, mint mi. Könnyebb madarat tartani, vadászni, és úgy általában solymászni. Nézzük mi a különbség. Először is odakinn mindenki solymásznak számít, aki ragadozó madarat tart, nevel, vadászik, dolgozik vele. A madártartásnak nagyon egyszerű törvényei vannak. Az első és legfontosabb, hogy a természetből semmit sem lehet „befogni”(birtokolni). Bármilyen célra csak tenyésztett madár használható. Az viszont lehet bármennyi, és akármilyen faj. Nincs korlátozás. Bárki, bármilyen madarat vásárolhat, tarthat amennyiben igazolni tudja, hogy az állat tenyésztésből származik. A gyűrűszámok nyilvántartását nem egy hivatal, hanem egy non-profit szervezet végzi. (IBR) Nagyon lényeges a madarak (és bármilyen egyéb állat) elhelyezése, tartása. Természetesen a megfelelő méretű röpde és a „szenvédésmentes” tartási módszer alapvető követelmény. Ezeket veszik a legszigorúbban. Komoly, határozott intézkedésre és súlyos büntetésekre számíthat, aki ezek ellen vétkezik. A hatóság (DEFRA) minden esetben erőteljesen támaszkodik a civil szervezetekre és bevonja őket az esetleges problémák megoldásába. Két példát szeretnék említeni a közelmúltból. Egy falusi lakópark építkezésén dolgoztam pár hónapot. A házak többsége már majdnem elkészült, de a terület közepén még állt egy félig összeomlott régi istálló épület. A munkások és a munkagépek egész nap kerülgették. Igencsak útban volt mindenkinek, de mint megtudtam, még nem volt rá bontási engedély. Nem értettem miért, míg egyszer csak szeptember közepén meg nem jelent egy „civil ember”. Bemutatkozott. Az önkormányzat küldte, és ő a helyi állatvédő egyesület önkéntese. Szeretné megvizsgálni az istállót, mondta. Csodálkozva követtem, mi lehet ott. Mint kiderült, az egyik szegletben egy használaton kívüli fecskéfészek volt. Az egyébként nagyon szimpatikus aktivista megállapította, hogy fecske az idén már biztosan nem fog beköltözni és aláírta a bontási engedélyt. Ekkora hatalma van egy civil szervezetnek.

Amikor Walesben a farmerek egy gyöngybagoly almot találtak egy épület bontása közben, a hivatal számára a legtermészetesebb megoldásnak tűnt, hogy a legközelebbi solymász farmjára szállították a fiókákat, aki felnevelte és visszaengedte őket a természetbe. A solymásznak semmilyen természetvédelmi végzettsége, vizsgája nincs, csak néhány Harris párt nevel a farmján. Szakértelméhez semmi kétség nem merült fel a hivatal részéről. Nem is volt nagy hírverés. Ez arrafelé így természetes. Egy percig ne gondoljuk azt, hogy egy fejlettebb demokráciában törvénytisztelőbbek a polgárok! Sajnos ott is előfordulnak az itthonihoz hasonló történetek. Tavaly ősszel nagy port vert fel, hogy egy skót gazda mérgezett állattetemeteket rakott ki a szirti sas fészek közelébe. Sajnos nem csak a sasok es-

tek áldozatul. A rendőrség 4 millió forintnyi összeget ajánlott a nyomravezetőnek, melyet később bírságostól hajtott be az elkövetőn.

Összességében a madár (állat) tartás szabályai egyszerűbbek, átláthatóbbak, mint itthon. Éppen ezért könnyebb, egyértelműbb alkalmazni, betartani, betartatni őket.

A solymászatra, vagyis a ragadozó madárral történő vadászatra sem vonatkoznak bonyolult szabályok Angliában. A „vadászvizsga” egy egyszerű, a postán beszerezhető űrlappal történő regisztráció. A bonyolult feladat inkább egy igazán jó vadászterületet találni. Általában a tulajdonosok hozzájárulását nehéz vagy költséges megszerezni. Sok helyen a magas talajvíz miatt egyébként is kevés az apróvad.

A legtöbben inkább tenyésztenek, vagy solymászfarmokat, bemutató telepeket üzemeltetnek. Ebben a kategóriában minden van. Láttam agyonreklámozott, de rettenetesen lepusztult madárbemutató telepet, melyet jó érzésű ember nagy ívben elkerül, és minden hírverés nélküli nagyon komoly szakmai munkát végző tenyésztelepet is. Szinte minden ragadozó madár megtalálható és beszerezhető Britanniában. A legnépszerűbbek a Harris héják, és a sólymok különböző hibridjei. Az előbbieket szívesen tartják, tenyésztik nagyméretű röpdékben, ahol a madarak természetközeli állapotban addig nevelik a fiókáikat, míg csak lehet. Nem ritka a szüleivel együtt élő 10-15 hónapos „fióka” sem. A telepeket, farmokat általában úgy alakítják ki, hogy a nagyközönség is láthassa a madarakat. Nem csekély bevételi forrást jelent a tenyésztőknek a madarak etetését, röpitését bemutató „látványosság”. Semmilyen külön törvény nem szabályozza ezeknek a telepeknek a működését. A sólyom hibridek nagyüzemi előállítására már annyira népszerű, hogy tiszta vérvonalú egyedek már alig vannak a szigeteken. Amióta az olyan nagyhírű szaktekintélyek, mint az általunk is ismert Nick Fox is természetesnek tartja a sólyomfélék keresztezését, azóta már nincs látványos vita ennek helyességéről, etikusságáról. Külön említést érdemelnek a nagyszámú kártevő riasztó cégek Angliában. Törvény írja elő, mikor és hol kell a közterületeket galamb és sirálymentesíteni. Erre a célra előszeretettel használják a solymászokat. Olyan nagyhírű tereken, mint a londoni Trafalgar square-en is minden nap megjelenik egy Harris-sólymász, aki a pusztán látványával is gondolkodóba ejti a galambok nagytöbbségét.

Érdekességként említeném, hogy egy tagtársunk jelenleg is saját kártevő riasztó céget üzemeltet London közelében. Reményeim szerint itthon is eljutunk majd egyszer oda, hogy a köztéreket beszennyező galambokat ilyen humánus megoldással tartsák majd távol a hatóságok. Nagy-Britanniában jó magyar solymásznak lenni. Kis túlzással élve, azt is mondhatnám, megsüvegelnek minket. Bástyai Lóránt munkásságát mindenki ismeri, elismeri és tisztelettel beszél róla. Aki tavaly járt a Reading-i találkozón, az emlékszik mekkora szeretettel fogadtak minket. A Wales-i sátorban komoly kiállítást szenteltek az újkori solymászat nagy mesterének. Bár minden beszerezhető kint, tapasztalatom szerint a magyar kesztyűknek, sapkáknak, egyéb kiegészítőknek nagy keletjük van.

Mindenkinek azt tanácsolom, ha nem is tud eljutni a szigetekre, akkor legalább az interneten nézzen meg egy-kettőt a sok ezer angol solymász oldal közül. Érdemes.

Szobotin Gábor (szobiszörp)

SOLYMÁSZAT FRANCIAORSZÁGBAN

Franciaországban egy solymász egyesület van. A neve: Association Nationale des Fauconniers et Autoursiers Français (ANFA). Kétszázötven tagja van, közülük körülbelül százötven vadászik rendszeresen madaraival. Franciaországban viszonylag egyszerű dolog solymászcodni: a kezdő solymásznak engedélyt kell kérnie az adott megyei prefektustól. Egy francia solymász minden különösebb vizsga nélkül maximum hat madarat tarthat. Ha ennél többet szeretne valaki, akkor annak már hivatalos vizsgával kell rendelkeznie akár tenyésztésből, akár bemutatózásból. Franciaországban minden solymásmadárnak hivatalos, zárt gyűrűvel, és származási iratokkal kell rendelkeznie, beleértve a CITES okmányokat is. Ezután lehet a madarakkal solymászni. A franciák jóval többféle madarat röpíthetnek, mint a magyarok. Fajtáját tekintve a solymásmadár lehet *Accipiter* spp, *Buteogallus* spp, *Parabuteo* spp, *Buteo* spp, *Aquila* spp, *Falco* spp, *Bubo bubo*. A francia solymászok közülük leginkább harris hawkot, héját, vándorsólymot használják. De emellett előforulnak hibrid madarak is, akár lanner, kerecsen, karvaly vagy sas keresztezésével. A harrisek és a sólymok tenyésztésből származnak, míg héját és karvalyt a természetből is lehet befogni. Ez utóbbi megoldásra a Francia Solymász Egyesület minden évben kér néhány engedélyt az illetékes francia hatóságtól. A solymászdény szeptember közepétől február végéig tart, de júliustól már lehet röptetni, tréningezni a madarat. Az egyesület rendszeresen kiad egy évkönyvet „Chasse au Vol” (Légi vadászat) címmel. Az egyesületi weboldaluk címe: www.anfa.net.

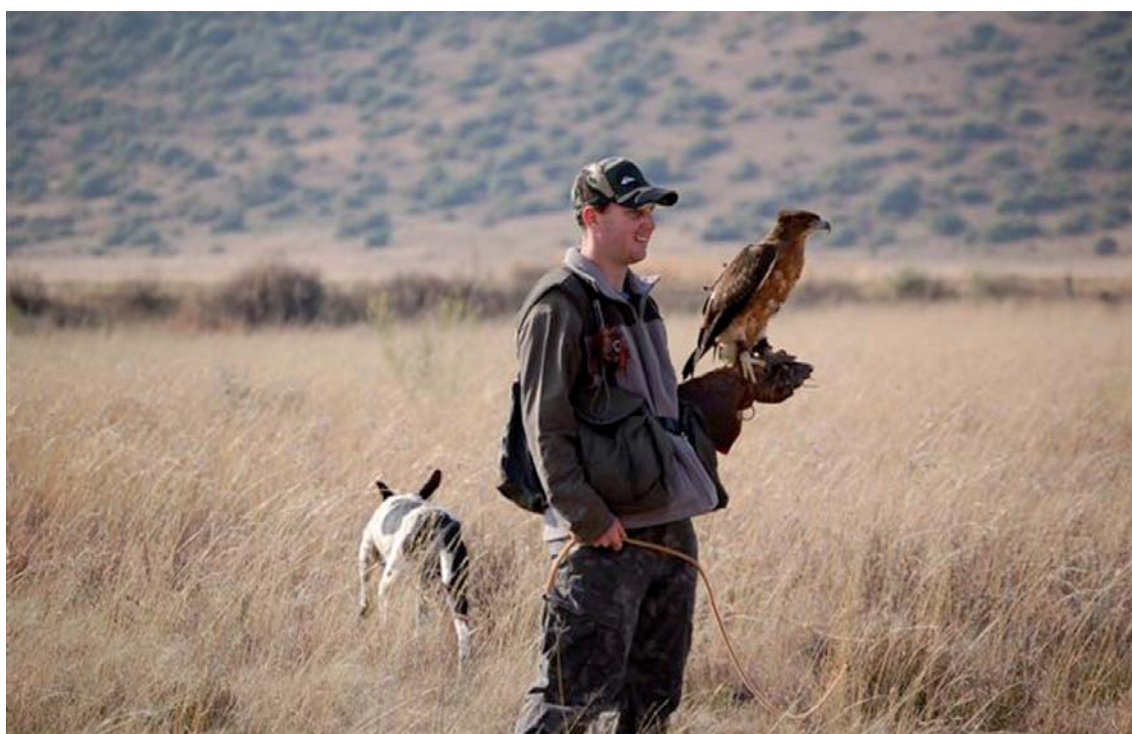
Más országok solymászához hasonlóan, a franciák is minden ősszel rendeznek egy nagyobb solymásztalálkozót, amely két vadászati napot jelent, szombaton és vasárnap, illetve magában foglalja az éves közgyűlést is, amelyet szombaton este tartanak egy bankettel egybekötve. Általában a legtöbb francia solymász egyedül vadászik, csupán néhány vidéken jönnek össze többen egy vadászatra. Ilyen például Dél-kelet-Franciaországban az „Equipage Charles d’Arcussia” nevű viszonylag nagy csoport, amely huszonhárom taggal rendelkezik. (Ennek a szervezetnek vagyok a fősolymásza.) Ősszel és télen négy vagy öt vadászatot szervezünk. Sajnos Franciaországban igen kevés a vad, és solymászatra alkalmas terület. A legjobb vadas területek Észak-Franciaországban és Párizs környékén találhatóak, de arrafelé nagyon drága a vadászat, s így a solymászat is. Azokon a területeken főként szürkefogolyt és nyulat lehet zsákmányolni. Dél-Franciaországban nagyon nehéz jó területet találni. Régen sok üregi nyúl volt errefelé, mára nagyon lecsökkent a számuk, főként két betegség, a myxomatosis és VHD vírus miatt. Előfordul ugyan a vörösfogoly, nyúl és fácán, de kevés. Az apróvad kis száma miatt a puskás vadászok inkább vaddisznóra mennek.

Nem nyugtalankodom a solymászat jövője miatt Franciaországban. A Francia Solymász Egyesület nagyon jól működött az elmúlt években. Többször is tárgyaltak az illetékes minisztériummal, és 2004 óta egy új solymászati szabályozás működik, amely jóval egyszerűbb, mint a korábbi.

Bernard Prévost fősolymász

SOLYMÁSZAT A FÖLDGOLYÓ MÁSIK OLDALÁN, AVAGY MIT LÁTTAM DÉL-AFRIKÁBAN?

Furcsa volt a júliusi forráságban, amikor a póló trikó is lekívánkozik az emberről a 33 fokos kánikulában, csomagolni az úti holmit dél-afrikai utazásunkhoz. Meleg zokni, kötött pulóver és hasonló téli holmik kerültek a bőröndbe, mert ahová készültünk ott akkor tél volt és hajnalra fagypont alá is süllyedhetett a hőmérséklet. Az úticél a dél-afrikai Thaba Nchu, ahol éves közgyűlését tartja az IAF, a Dél-Afrikai Solymász Egyesület (SAFA) nemzetközi találkozójával együtt.

A helyszín az ország középső részén, füves, szavannás területen feküdt, ami első ránézésre is kiváló solymász terepnek tűnt. A dél-afrikai vidékre jellemző, hogy minden be van kerítve, szögesdrótok határolják a legelőket, elsősorban a haszonállatok helyben tartása miatt. Szerencsére ez a vidék ún. törzsi terület volt, amit egy helybeli fekete közösség használt állattartásra. Ez azért jó, mert a házigazdáknak csak a törzsi vezetővel kellett megegyezniük a solymászati engedélyezéséről és a magán gazdák szokásaival ellentétben nem volt annyi szögesdrót, vagy, ha valamikor ezeket a kerítéseket föl is állították, sok helyen az oszlopok ledőltek, a drót elszakadt. Ebben és a solymászati külsőségeiben is az amerikai mintára hasonlítottak, volt, aki hajnalban ment ki solymászni, mások csak délután. Nem tartottak terítéket, sokat autóztak a vadászterületeken és ritkán hajtottak csoportokban. Ez éppen annyira megnehezítette a hozzám hasonló látogatók dolgát, mint ahogy történt ez az USA-ban. Nem tudtuk, hogy kivel fogunk kimenni a terepre, viszony-

lag kevés madarat láttunk röpködni, és gyakran kellett a solymászokat keresgélni a következő vadászati lehetőség miatt. Becsületére legyen mondva a szervezőknek és a dél-afrikai solymászoknak, többen vállalkoztak arra a feladatra, hogy madár nélkül, saját autójukat használva szállítsák a vendégeket vadászó társaik után.

Egyébként is megható volt az a kedvesség és figyelem, amit a külföldi solymászok tapasztaltak. Minden pillanatban érezni lehetett, hogy ez a távoli kis solymász közösség mennyire nagyra tartja vendégeit és minden lehetséges módon igyekezett, hogy mindenki jól érezze magát. Ebben a 43 milliós országban alig száz fehér ember, búr és angol leszármazott solymászik. A fekete lakosságnak nem hagyománya ez a vadászati mód, természetesen megtehetnék, de erre nem láttam példát. Ettől függetlenül szívesen adták használatba a területeiket és néha elkísértek solymászokat kíváncsiságból. Az itteni solymászat viszonylag új, az ötvenes években kezdtek el többen angol példára solymászni. Az egyesületi élet a nagy távolságok miatt főleg internetes levelezéssel zajlik, évente csak egy alkalommal gyűlnek össze vadászni és a közgyűlésre.

Szinte alig volt olyan madár faj, amit felismertem volna, mert nagyon sok helyi, afrikai madaruk van. Ezek közül sok fajra tudnak solymászni, annak ellenére, hogy a zsákmányállatok mérete rendkívül különböző. A solymászatra használt ragadozó madár fajok is számosak, a legkisebb ragadozó madaruk a pigmeus sólyom, a legnagyobb a marsal sas. Apró madarakra az afrikai héjával solymásznak, ez a faj alig nagyobb a mi karvalyunknál, de robosztusabb felépítésű. Hasonlóan folyik a vadászat ezzel a madárral, mint nálunk, ökölről röpitik közelben kelő kismadarakra, amit ügyesen támad és követ a bokrok közé.

Érdekes alacsony röptű vadászmadár a fekete karvaly, ami viszont európai héja méretű, nagyon tetszetős színezetű. Különösen az öreg példányok fekete-fehér tollruhája elegáns. Tanúja voltam, ahogy ezzel a kiváló vadászmadárral nagytermetű gyöngytyúkot és gyors röptű récét fogattak. Röpmunkája alig különbözik az itthoni héjáinktól.

Egy fiatal tenyésztett példányt 800 g-ban röptett gazdája és ebben a súlyban sikeresen támadta a közel két kilós gyöngytyúkokat. Igazi kuriózum volt az ottani sasok munkája. Afrikai héjasast és koronássast is láttam vadászni. A fiatal tollazatú 1800 g-ban vadászó afrikai héjasas ugyanolyan hevesen üldözte a gyöngytyúkokat, mint az üregi nyulakat, de végül egy sárgafarkú mongúz lett lelkesedésének gyümölcse. Később sikerült még egy üregit is fognia.

Különleges programnak ígérkezett az éjszakai sasászat, mivel a félsivatagos területeken a nyulak a forróság miatt szívesebben mozognak naplemente után. Néhány ottani solymász is ehhez igazodva, este ment ki vadászni. Hamar kiderült, hogy valóban hideg az afrikai éjszaka, mert a platón elkelt a kötött sapka. Az autó lámpájának a fényénél engedték el sasaikat, amelyek gyakorlatilag mindig sikeresek voltak. Erősen megkérdőjelezendő ennek a solymászatnak a vadászati értéke.

Volt a találkozón egy 40 évnél idősebb afrikai héjasas, gazdája hosszú fehér szakállával kétszer ennyinek tűnt, de kiderült, hogy még csak 72 éves. Elmondása szerint fontolgatta, hogy jövőre új madara lesz, mert úgy érezte, hogy jelenlegi madara már öreg.

Igazi csemegének ígérkezett a vadonfogott vándorsólymok és lanner sólymok munkájának megfigyelése. Dél-Afrikában is meglehetősen következetes és szigorú természetvédelmi szabályozás van, ennek ellenére sok a vadászható fajok száma és befogási engedélyt is adnak vándor és lanner sólymokra. Ennek az az oka, hogy ezek a madarak ellentétben az európai és amerikai állománnyal, sohasem álltak a kipusztulás szélén, valamint az állomány nagyság most is megengedi az évi néhány példány befogását. Ennek ellenére szinte minden fajból szaporítanak madarakat, inkább szakmai kíváncsiságból és egyszerűsége miatt, mint szükségből. Az itteni solymászok jó kapcsolatot ápolnak a madárvédő aktivistákkal és többnyire alapítói a különböző ragadozómadár-kutató és -védő csoportoknak. A találkozói időpontjában megszervezték a keselyű védelmi és taita sólyom védelmi csoportok szimpóziumát. Nagyon érdekes előadásokat hallhattunk erről a témáról, sajnos azt is megtudhattuk, hogy az afrikai keselyű állományok is meglehetősen veszélyeztetettek kontinens szerte. Nem volt érzékelhető az a solymász-ellenesség, ami itthon oly divatos természetvédők körökben, vélhetően a solymászok madárvédelmi programokban való fokozott szerepvállalása miatt. Érdekes módon Dél-Afrikában nagyon jelentős az őshonos lakosság által okozott természeti kár az ősi hiedelmek miatt. A ragadozó madarak csontjának, karmának, főzetének különlegesen jótékony hatást tulajdonítanak, a még elterjedten működő varázslók, javas emberek számára rendszeresen kiszedik a ragadozó madár fészkeket, hogy a fiatal madarak csontja, csőre, karma valamilyen amulettként szolgáljon tovább. Nagyon nagy jelentősége van ebben az országban az oktatásnak és a felvilágosító munkának, amelyből a solymászok is kiveszik a részüket. A találkozói ideje alatt egyik délelőtti helyi missziós iskolában ragadozómadár-védelmi előadást szerveztek az iskola

tanulói számára. A solymászok szívesen vitték be madaraikat az osztálytermekbe, ahol természetesen a gyerekek lelkesen fogadták őket.

A legtöbb időt a magasröptű madarakat röpítő solymászok társaságában töltöttem a területen, mert különösen érdekelt az ottani vándorsólymok és lannerek munkája. Dél-Afrikában az egyik legkisebb termetű vándorsólyom alfaj a *Falco peregrinus minor* él. Az itteni tojó madarak 680-700 g-os súlyban vadásztak. Gyakorlatilag csak köröző stílusban röpítették, elsősorban frankolinra, amely fogoly méretű, és több faja él a füves területen. A vadászati módszer szinte teljesen megegyezett a miénkkel, azzal a különbséggel, hogy főleg pointert használtak a vad felkutatására. A kivétel néhány német vizsla volt, amelyek egy kicsit lassúnak tűntek a végtelen füves térségben. Esetenként mesterséges és természetes tavacsok voltak találhatóak a laposabb összefolyásokban, amelyek nagyon jó lehetőséget biztosítottak a kacsázáshoz. Egy ilyen alkalommal az egyik pointert kellett menteni, mert belegabalyodott a hínárba és lassan merülni kezdett. A kutya gazdája és egyik barátja, a vízben derékig gázolva szabadította ki a kutyát, amelyik láthatóan ereje vége felé járt már. Kemény legények ezek a dél-afrikaiak, hajnalban e tavak szegélyében vékony jégvárát találtunk.

Össze tudtam hasonlítani vadonfogott és tenyésztett madarak munkáját azonos körülmények között, ami nagyon kevés helyen lehetséges a világon. Láttam kiváló sólymokat és kevésbé jókat, de ezek alapján az a véleményem alakult ki, hogy ebből a szempontból a solymász tehetsége a legfontosabb. A jó solymászoknál a vadonfogott madár és a tenyésztett is kiválóan dolgozott. A dél-afrikai solymászok szaktudása magas színvonalú, sok tekintetben élenjáró, elsősorban ami a helyi madarak idomítását illeti. Solymászati

lehetőségeik a legjobbak között vannak a világon és szervezettségük is magas színvonalú. Néhányukkal mélyebb ismeretséget kötöttem, mivel nagyon érdeklődtek az európai solymászat iránt. Említettem Nemzetközi Találkozóinkat és szerencsére a múlt évben forgatott felvételeknek köszönhetően DVD-n is bemutathattam nekik. Remélem, egyszer majd néhányan eljönnek hozzánk!

Tóth János elnök
Fotók: Tóth János

BESZÉLGETÉS ANTON MORAVCIKKAL, A SZLOVÁK SOLYMÁSZOK VEZETŐJÉVEL

– *Mikor alapították a szlovákiai solymászlubot?*

Az előzmény, hogy 1967-ben jött létre a Csehszlovákiai Solymász Klub, amikor is, mint a vadászat egyik formája törvényessé vált az akkori Csehszlovákiában. A föderatív állam kettéválása, Szlovákia létrejötte után a solymász klub is szétvált, és megalakult a szlovákiai solymászokat tömörítő Slovenský klub sokoliarov pri SPZ, vagyis a Szlovákiai Solymász Klub), rövidítve SKS pri SPZ és cseh solymászok szervezete, a Klub Sokolníku, a Cseh Solymászklub. A szlovákiai solymászklub (SKS pri SPZ) a tagságának a feltétele a vadászvizsga és a solymászvizsga letétele.

– *Hány tagja van?*

Szervezetünknek jelenleg 286 solymász tagja és 38 tagjelöltje van.

– *Egy solymász hány ragadozó madarat tarthat (sólyom, héja, sas) egyszerre?*

Szlovákiában nincs meghatározva, hogy egy-egy solymász hány ragadozó madarat tarthat egyszerre.

– *Milyen fajta ragadozó madarakkal engedélyezett a solymászat Szlovákiában?*

Miután mi is EU-tagok vagyunk, és ránk is vonatkoznak az uniós jogszabályok, a szlovák solymászok bármilyen ragadozó madarat tarthatnak.

– *Évente hányszor rendeznek solymásztalálkozót Szlovákiában?*

Solymász klubunk évente általában egy nagyobb, és 4-6 kisebb találkozót szervez, de emellett külön is szoktunk rendezni rókavadászatot sasokkal.

– *Mi mindenre lehet vadászni?*

Fácánra, fogolyra, nyúlra, őzre...

– *És milyen törvény szabályozza a ragadozó madarak tartását?*

A szlovákiai törvényhozás nem támogatja a ragadozó madarak tartását, viszont ránk is vonatkoznak az EU ezirányú döntései és jogszabályai. Az új törvényjavaslat vitája éppen most zajlik a parlamentben.

– *Szólnál pár szót magadról?*

Nevem Anton Moravcik, születtem 1954. június 23-án. Solymászáttal 1964-ben kezdtem foglalkozni. 1967-ben a pozsonyi állatkert kiépítésekor ott voltam a csehszlovákiai solymászok klubjának létrehozásánál, melynek tagja lettem. 1971-ben alapító tagja vol-

tam a mai SKS pri SPZ-nek (solymászklub) és attól az időtől kezdve végigjártam a klub minden funkcióját, míg végül 1992-ben a klub elnöke lettem. 1976-ban elsőként dolgoztam a BOL-ochrana letisk dravcami (ragadozómadár-védelmi) projekten. 1984-ben a mai Szlovákia területén elsőként neveltem ki vándorsólymot. 1980 és 1996 között mint a Tudományos Akadémia tagja előadásokat tartottam a solymászatról, a vadászatról és a környezetvédelemről. 1975 és 1980 között részt vettem egy-egy solymokról szóló természetfilm forgatásán is. Ragadozó madaraim különböző filmekben és gyerekmesékben is részt vettek. 1999 és 2001 között sólymokat biztosítottam a Sokoliar Tomas című filmhez. Az elmúlt években rengeteg munkát fektettem a szlovákiai törvények összeegyeztetésébe az Európai Unió törvényeivel. Az IAF hivatalos szlovákiai képviselője vagyok. A környezetvédelmi minisztérium tanácsadói testületének és a parlament környezetvédelmi bizottságának a tagja vagyok. Nős vagyok, feleségemet Mirkának hívják. Két lányom van. Az idősebbik Diana, ő 8 éves, a fiatalabbik Sandra pedig 5 éves. (www.falconry.sk).

Varga Gábor

FELHŐLOVASOK A FEHÉR SÓLYOM BIRODALMÁBAN

2007 egyik júniusi hajnalán felbukkant a nap a mongóliai végtelen puszták felett. Kisvártatva repülőgépünk alatt szétnyíltak az aranyló napfényben úszó felhők, és a távolban előtűntek az Altáj-hegység hősipkás, rózsaszínben sziporkázó ormai: hatalmas, égbe nyúló sziklák és éjfékete völgyek húzódtak, ameddig a szem ellátott. Íme a hegyvidék, amely a világ teremtése óta otthonául szolgál annak az égi ragadozónak, ami jelképe volt a Borzsgin klánnak, és híres fiának, Dzsingisz kánnak.

Ha szerencsésen földet érünk Ulánbátorban, és lóháton átszeljük a Góbi-sivatagot, mi is belépünk ebbe a magashegyi birodalomba, amit ősidők óta a Fehér Sólyom hazájaként tisztelnek. Ettől a pillanattól azonban még egy hónap választotta el a Szilasfood-Luculus Góbi Expedíciót, aminek hétfős csapatával a világ egyik legkietlenebb pusztaságának meghódítása állt előttünk.

Június 9-én érkeztünk meg Mongólia fővárosába, Ulánbátorba. Amint kiléptünk a repülőtérről, ritka, metszően tiszta levegő árasztotta el tudónket: annak ellenére, hogy az ország legmélyebb fekvésű pontján jártunk, 1000 méter magasan voltunk, Magyarországhoz képest gyakorlatilag az égben tartózkodtunk.

Aranylő félhomály borította a tájat, a nap korongja sápadtan emelkedett a város fölé: Mongóliát évtizedek óta nem tapasztalt aszályhullám érte el, minden kiszáradt, és tüzek pusztítottak a főváros környékén. Már ebben a pillanatban sejtettük, hogy utunk az égi birodalomban nem lesz mentes nehézségektől. Ulánbátorban előbb átváltottuk pénzünket tugrikra, majd elfoglaltuk szálláshelyünket egy városszéli jurtatáborban.

Apró ajtón lépünk be a jurtába, úgy hogy lábunk véletlenül se érintse a küszöböt: a mongol babona szerint a küszöb alatt szellem lakozik, aki védelmezi a háziakat - viszont, ha az ember véletlenül a fejére lép, nem ússza meg szárazon a bosszút. A mintegy 20 négyzetméteres belső tér meglepően tágas, és majdnem olyan világos, mint odakinn. A jurta csúcsa ugyanis nyitva, és így a nap fénye akadály nélkül jut a helységbe.

Mongol származású, Budapesten végzett orvosunk Enkhe rokonai hatalmas lakomával üdvözölnek bennünket. Helyi idő szerint reggel kilenckor kitöltenek nekünk egy-egy csésze teát, ami tejjel, sóval főtt. Az asztalra helyeznek egy tálal sonkával, paradicsommal és uborkával, majd elénk tálalnak egy nagy fazék levest, tele hússal töltött tésztagombócokkal, zöldségekkel, szárított hússokkal, és mindezek után megjelenik az asztalon egy óriási csirkecomb, rizs és zöldség kíséretében.

Reggelink után az egyre erősödő homokviharban a közép-ázsiai múltat idéző Fekete Piacra hajtunk. A piac környékén, a város többi részével ellentétben elképesztő mennyiségű autó áll. Mindenhonnan szól a keleti dallamokat üvöltő rádió, hatalmas összevisszaságban tülekednek az emberek. A piacra magas kapukon keresztül, némi belépőért cserébe lehet bejutni. Odabenn a káosz, ha lehet, még jobban fokozódik. Csizmákat, lovas felszerelést, régiségeket árusító bazársorok sokasága váltja egymást; csarnokokban árulják a szárított hússokat, süteményeket, zöldségeket és mindenféle élelmiszert; a hentesnél frissen vágott állatok véres darabjai válnak ezerfelé a szorgos kezek alatt, míg a szomszédos csarnokban az ember mindenféle technikai, háztartási felszerelést megszerezhet, ami ma létezik Dél-Korea és Budapest között. Az expedíciónak vásárolunk szárított húst - itteni néven „borc”-ot, aminek látványa egy horrorfilmben is megállná a helyét. Ezen kívül beszerzünk mintegy 10-10 kiló szárított tésztát, rizst, lisztet, burgonyát, hagymát, répát és egy manzsin nevű gyökeret, aminek az íze leginkább a karalábéra emlékeztet. Raktárunkba veszünk még száraz süteményeket, aszalt gyümölcsöket és ásványvizet. Csomagunkat egy piaci hordár tolja előttünk kocsiján, és türelmetlensége egyre fokozódik, a raklap méretének növekedésével egyenlő arányban. Késő délutánra végzünk a beszerzéssel, Viktornak, másik csapatorvosunknak még egy csizmát is sikerül kerítenie.

Késő este tértünk vissza a jurtatáborba, hogy egy utolsót pihenjünk a sivatagba vezető út előestéjén. Itt értettük meg először, hogy a közel egy éve tervezett kalandunkból valóság lett! Tudományos expedíciónk, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia, a Budapesti Műszaki Egyetem, az ELTE valamint a Semmelweis Egyetem is több feladattal bízott meg, készen állt arra, hogy teljesítse küldetését. Benne a - honfoglalás kori magyarokéhoz hasonló - pusztai mongol ember mindennapi életének dokumentálásával, orvosi és rádiótechnikai mérésekkel, miközben ezer kilométert teszünk meg lóháton a mongóliai Góbiban.

Szinte fel sem fogtuk, hogy mi történik velünk.

Június 10-én vasárnap reggel pontosan nyolckor megérkezik Enkhe és nagybátyja, Ölzi egy zöld Uazzal, hogy elindulhassunk a nagy kalandra. Megreggelizünk - az előző naphoz hasonló levesből, megmosakodunk a jéghideg Tula-folyóban, amelyet közben egy marhacsorda szel át. Dél körül elindulunk.

Az ég szürke, szemerkél az eső, hűvös van. Ulánbátort elhagyva úthasználati díjat fizetünk, ami némileg megmosolyogtató: a városon kívül alig van aszfaltozott út. Mi is viszonylag hamar letérünk egy földútra, ami a következő napokban elválaszthatatlan társunk lesz.

A következő hajnal egy lankás kősvatagban ér minket: ez már a Góbi északi vidéke. Mindenütt fényesen csillámló kő és homok. Növény egy szál se, a földön hangtalan gyíkok surrannak. Gyors reggeli kávé, és némi száraz sütemény után hajtunk tovább délnek.

Már csak 200 kilométer választ el a célállomástól, ami időközben Dalandzagdad város helyett az első tervezett táborhely környékére módosult: lovas vezetőinket és lovainkat helyben kell majd megkeresnünk. Felváltva vezet rádiósunk, Márton (aki időközben nem mulaszt el megkergetni egy tevét), Viktor és Ölzi. 13 órakor érkezünk meg egy jurtatáborba, Mongólia egyik legismertebb természeti csodája, a Yoliin Am (a Keselyűk Völgye) mellé.

Ez az egyik legmeghatározóbb oázis a sivatagban: hatalmas sziklák közé ékelt szurdok a Keselyűk Völgye, amelynek kanyonjait nem éri napfény, nem fújja szél. Ennek köszön-

hetően egész évben található víz a mély völgyben, ami helyenként több méteres jég formájában feszül a sziklák között. Az itteni kevéske víz tette lehetővé, hogy a Góbi leggazdagabb madárpopulációja alakuljon ki a völgyben. Évezredek óta ugyanis a madarak világa ez a hely, amelynek korlátlan hatalmú ura a sziklák tetején fészkelő, hatalmas méretű szakállas keselyű.

A sivatag nem késlekedik ereje fitogtatásával: első Góbi-esténk a hegyekből lezúduló homokvihar jegyében zajlik. A 100 km/h sebességű vihar követ, homokot és hideget hoz, elragadja egyik sátrunkat, megrongálja benzinfőzőnket. Pillanatok alatt romokban hever kis táborunk. Tudtuk: ezen az éjszakán dől el minden. Ha kudarcot vallunk, megverve kell visszafordulnunk - ha viszont túléljük, nem érhet baj minket az út során. Reggelre csitul valamelyest a szél. A nap metszően éles fénnel kel fel a végeláthatatlan kősvatag peremén.

Az éjszakát túléltek, sivatagi vezetőink - Dordzs és Badamsuren Ach - elővezették lovainkat. Felszerszámoztuk őket, és lassú lépésben megindultunk Nyugat felé, hogy átkeljünk a Góbi lakatlan vidékein.

Útitársaink az apró termetű, hucul-jellegű lovak marmagassága 150 cm körül lehetett. A Góbi keleti feléből származnak, és meglehetősen jó húsban vannak. Sörényük többnyire rövidre nyírt, szőrük puha, tiszta, és egyáltalán nincs „lőszaguk”. Feri, a mongolistánk szerint „másféle lőszaguk” van. Hátasaink rendkívül nyugodtak, engedelmeseek, minden apró rezdülésre reagálnak. Egyedül a számukra idegen történéseket (például videokamerázást lóhátról), és az erősebb mozdulatokat nem tolerálják.

Lovas felszerelésünk legfőbb érdekessége egyébként a mongol katonai nyereg, amelynek elől-hátul bőrözött vaskápája van, köztük a kitömött bőrpárnával. A kengyel kör alakú, az ember egész lábával beleállhat. Külön érdekesség a lábtartás: a lovas behajlított lábbal ül, és nem jellemző, hogy olyan mélyre engedje a kengyelt, mint ahogy Magyarországon megszokta. Ennek következtében képtelenség kiülni az ügetéseket, és jobb, ha az ember együtt zötyög a lóval, vagy ha egészen egyszerűen feláll (a lovas vezetőink többnyire hátra helyezik a nyeregben a súlypontot, és úgy egyensúlyoznak, hogy a talpuk és a fenekük között egyenlő mértékben oszljon el a súly).

Utunk első szakasza kő- és homoksvatagokon vezetett át, és a rendkívüli aszály miatt számtalanszor kellett változtatni útvonalunkon: a sivatag átvette az irányítást, és úgy kellett előrehaladnunk, ahogy a vízlelőhelyek diktálták. Sivatagi lovaglásunk harmadik napján értünk el Bulgan településhez, ami az első nagyobb emberi civilizációs központ néhány nap távlatában. Az itatóhelyen három ágra ömlött egy csőből a friss, hideg víz, ami mögött zöld veteményesek és néhány fa sorakozott - elképesztő, milyen melegséggel töltött el ez az otthon egyébként teljesen szokványos látvány.

Miután a lovakat megittattuk, mi is bevetettük magunkat egy étterembe a falu közepén. Maga az étterem egy kisebb jurta volt, ami mellett egy apró faépítmény szolgált konyhaként. Az étteremben 10-15 embernek volt hely. Szakácsnőnk nem zavartatta magát: gyerekei, barátnői úgy mozogtak és fecsegték odabenn, mintha csak otthon lennének. Ebédünk egy mongol specialitás, cojvan volt, ami egy száraz egytálétel tésztaból, krumpliból és

friss juhhúsból (ez utóbbi külön felüdülés volt az előző napok tömény borc fogyasztásai után).

Ebéd után úgy döntöttünk, hogy a déli pihenőnket egy kis kirándulással töltjük el. Bevágtuk magunkat az UAZ-ba, és északkeletre mentünk, a 10 km-re fekvő Bayanzag, a „Lángoló Sziklák” nevű helyre. Ez egy hatalmas kiszáradt tónak az elsivatagosodott, amelynek mélyében homokdűnék és sivatagi erdők váltják egymást. Mintegy két órát bandukoltunk a westernfilmekbe illő sivár tájon, amelyet a világ egyik leggazdagabb dinoszaurusz-lelőhelyeként tartanak számon. Ha az ember belegondol, mit érezhetett néhány ezer évvel ezelőtt valaki, aki ezen a sivár, bizarr, vörös homokformázatok által uralt vidéken rálelt egy hatalmas, gyíkszerű lény gerincére és megkövült tojásaira, nem csodálkozhat a sárkányok legendájának a kialakulásán.

Rövid sivatagi kirándulásunkat követően Bulgánban frissítettük készleteinket: vettünk még 10 kg rizst, ugyanennyi krumplit, több zacskó borcogot, valamint 150 liter ásványvizet. Emellett készleteztünk még 100 liter kútvizet, és kb. 180 liter benzint, ugyanis tudtuk, hogy az elkövetkező 10 napban semmilyen utánpótlási lehetőségünk nem lesz, egészen míg Bayanlig települést el nem érjük.

Miután Bulgánból kilovagoltunk, hatalmas pusztaságra értünk, és hamarosan megtapasztalhattuk azt, mit jelent a pusztai ember vendégszeretete. Egy itatóhelynél, a kút motorját üzemeltető gazda meghívott magához. Így egy nomád családdal tölthettünk el egy estét. Legnagyobb meglepetésünkre nem engedték, hogy felveszjünk sátrainkat, sőt, még a vacsorához adott alapanyagokból is csak a krumplit meg a tésztát fogadták el: teljes éjszakára a vendégeik voltunk, az egyik jurtájukban éjszakáztunk, és saját állataik húsát használták fel egy hatalmas tál tésztás mongol étel, a cojvan elkészítéséhez. Cserébe csak annyit kértek: készítsünk fotókat róluk. Együtt vacsoráztunk velük, és megindultak a beszélgetések a pusztai vándorlásokról, a sivatagi éjszakákról, amikor egyszercsak hevesebb hangnemet vett az eszmecsere.

Mind a vendéglátónk, mind a lovas vezetőink egymás szavába vágva kezdtek el beszélni egy különös fényről, amivel a Góbi éjszakában eltévedt utazók rendszeresen találkoznak. A fény a semmiből bukkan fel, megközelíti az utazót, és valószerűtlenül gyorsan képes megváltoztatni a helyét. Lakomatársaink közül többen személyesen találkoztak már vele, amit minden kétséget kizáró komolysággal erősítettek meg. A vacsorát kecsketejből készült pálinkával, és Dzsingisz vodkával öblítettünk le, azonban mielőtt elszabadulhatott volna a féktelen mulatozás, elaludtunk.

Másnap reggel a lovas vezetőkkel befogtuk a ménest. Megittuk reggeli sós teánkat némi száraz süteménnyel, meg savanykás, kemény kecsketúróval, és verőfényes napsütésben megindultunk a sivatagnak, nyugati irányba, a következő itatóhelyig. Az UAZ-unk sofőrje, aki előrement újabb vízlelőhelyet találni, hiába hajtott keresztbe-kasul a végtelen sztyeppén, semmilyen itatót nem talált, ráadásul olyan messzire került tőlünk, hogy rádión is elvesztettük a kapcsolatot.

Mindenféle utánpótlás nélkül haladtunk előre a déli tűző napsütésben. A legelő állatok, és jurták nyomai eltűntek, és a távolban a Gurvan Sayhan fenyegetően sötét vonulatai fe-

lett viharfelhők tornyosultak, majd mély dörgésekkel megkezdődött a vihar a messzeségben. Körülöttünk kettéharapott torkú, szétmarcangolt kecskék tetemei tűntek fel: Dordzs és Badamszuren szerint vélhetőleg farkasok áldozatai lehettek, amit a tépések, valamint a szétszórt, kiszáradt belek jeleznek. Körülbelül öt órán keresztül haladtunk a „farkasok völgyében”, míg az UAZ-t és az itatóhelyet megtaláltuk. Itt újabb meglepetés ért minket: az itatóhely nem működött.

A szél egyre erősödött, és a vihar is közelgett, ráadásul mindannyian kitikkadtunk. Tésztából és szárított húsból készítettünk ebédet. Mikor mindenki jóllakott, és egyik csapattársunk elkezdett volna mosakodni, a lovak izgatottan körbevették, és elkezdtek mohón követelni a vizet. Nem volt mese, fel kellett áldoznunk az egy nappal előtte felvételezett sívatagi tartalékainkat. 100 liter víz tűnt el pillanatok alatt a lovak feneketlen bendőjében.

Erős ellenszélben indultunk neki éjszakai táborhelyünk felderítésének, amit egy homokdűne keleti lankáink leltünk fel. A lovakat leszerszámoltuk, lábukra nyugót kötöttünk, és az egyre erősödő, homokos éjszakai szélben felállítottuk sátrainkat. Itt lett volna az idő az ünneplésre: hetedik napja voltunk Mongóliában és átléptük lóháton az első 100. kilométert. Azonban ünneplésre semmi erőnk nem maradt: a csapaton belül több egészségügyi probléma is felütötte fejét: megfázás, légúti hurut, torokgyulladás, nyereg okozta hámsérülések, nap okozta égések, homok miatt kialakult kötőhártya-gyulladások, vágott sebek, kisebb-nagyobb hasmenések, és a megfelelő mosakodás hiányában fellépő kezdeti gombásodások.

Azokon a vidékeken haladtunk át, ahol egykoron Dzsingisz hadainak fehér sólymos zászlói lengtek, amikor a Világ Ura hadjáratra indult Kína ellen.

Az elkövetkező két nap a nélkülözés és a csodáké volt, a vízhiány határozta meg mindennapjainkat.

Vasárnap reggel kilenckor táborot bontottunk, és megkezdtek a vonulást a Baian Borin kétezer méteres hágói felé. Erős szél fújt, és a köves, kopár puszták csak lépésben haladást engedtek meg. Első célunk egy itatóhely felkutatása volt, hogy mielőtt a hegyek közé vonulnánk, a lovak egy kis erőre kaphassanak. Mondanom sem kell, az elhagyott téli szálláshely kútja kiapadt. Meg kellett kezdeni az átkelést: a vezetőink tiszta vizű hegyi forrásokról beszéltek, de egyre kevésbé volt bizakodó a hangjuk, és a kilátástalanságot csak fokozta a kopár táj, és a szanaszét heverő, hófehér kecske- és zergecsontok látványa.

Amikor megérkeztünk a forrás és a patak kiszáradt medréhez, rövid pihenőt tartottunk. Enkhe nem bírta magával, és az időt kihasználva felrohant egy közeli csúcsra. Viktor és Feri követte őt: felfedeztek egy elhagyott farkasbarlangot, majd a magasból körbekémelve megerősítették az időközben visszaérkező felderítőket, hogy se közel, se távol semmilyen itatóhely nincsen.

Ekkor már dél volt, és hét ágra sütött a nap. A lovakat minél előbb vízhez és fűhöz kellett juttatnunk, ezért se teát, se ebédet nem főztünk. Haladtunk tovább a hegység kopár völgyei között, a sziklákon sasok és keselyűk fészkei trónoltak, és a GPS egyre nagyobb emelkedéseket jelzett. 1800 méter felett, egy völgyben várt minket Batm Ach és az UAZ: az utolsó mentsvárként emlegetett forrásnak hűlt helye volt. Egyre nagyobb volt a kora délutáni hőség, úgyhogy mind a lovak, mind magunk miatt pihenő mellett döntöttünk. Az előző napon gondosan felvételezett víztartalékainkat ismét a lovaknak adtuk, akik hihetetlen gyorsasággal tüntették el készleteinket. Folyamatosan otthoni lovas mesterünk, Jakab Elek szavaira emlékeztünk: „ha már csak egy csepp vized marad, add a lovadnak, mert ő visz el a következő forrásig”.

Mivel a környék minden tüzelőanyagban szegény volt, magunknak csak teát és kávé főztünk, amit tejpórával dúsítottunk. Szegényes ebédünkhöz a megmaradt száraz süteménykészleteinkből falatoztunk. Ezt követően az UAZ árnyékába dőltünk, hogy erőt gyűjtsünk. Egyedül Enkhe nem tudott nyugton maradni. Nekiindult egy szemben tornyosuló csúcsnak, amit hamarosan el is ért. Fentről már látta a Khongorin Els végeláthatatlan dűnéit, majd amikor elkezdett leereszkedni, hirtelen megtorpant. Állatcsontvázak és félig szétmarcangolt tetemek sokasága hevert előtte, amelyek egyfajta útként vezettek egy keskeny völgybe. Követte a „halálösvényt”, mígnem eljutott egy barlangig. Ijedtében felkiáltott: egy vöröses, pettyes, hosszúfülű állat feje bukkant fel. Hiúz vagy hópárduc lehetett, nem tudni pontosan, mi - mindenesetre lovas vezetőinket annyira lázba hozta az eset, hogy azonnal Enkhe után indultak lóháton. Ők már semmit nem láttak a titokzatos hegyi vadászból, és amikor visszahozták barátunkat, azonnal továbbhaladást vezényeltek.

Délután négy körül indult útnak az egyre jobban elcsigázott karaván. Fogalmunk sem volt mikor és hol találunk forrást, és azt sem tudtuk, táborunkat hol verjük fel. Amint elértük a hegység közel kétezer méteres hágóját, és megálltunk egy vadjuh koponyájával

díszített owoo, az út szellemeinek oltalmáért, kőből emelt gúla mellett, feltűnt a Khongorin Els vékony, fehér sávja a hatalmas, kékes sziklahegyek között. És ami fontosabb, az UAZ egy itatónál állt, ahonnan Ölzi szorgalmasan pótolta a néhány órája feláldozott vízkészleteinket. Lovaink mohón töltötték újra magukat, és új erőre kaptak, hogy a hegy déli lejtőjén található táborhelyünket minél hamarabb elérjék.

A következő nap hajnalán mindenre gondoltunk, csak arra nem, hogy betekintést nyerünk az Ezeregyéjszaka világába. Minden a megszokott rend szerint indult. Csapatunk elkezdett ereszkedni a Baian Borin délnyugati lejtőin, hogy egy újabb köves pusztán átkelve elérje a Khongorin Els mintegy 10-15 kilométerre húzódó sárgásfehér dűnéit. Kb. másfél óra alatt értük el a homoksivatagot, ahol azonnal meg is kezdtük déli pihenőnket.

Ölzi ismét párolt rizst készített a korábban már bevetett borcos ragujával, amibe ezúttal egy marék chilit szórt: ezzel akart nekünk kedveskedni, hisz előző este úgy vette észre, nagy étvágygal ettük a csípős pastánkat. Ebédünk után egy kóbor tevecsoport vonult el pihenőhelyünk mellett, és már épp kezdtünk volna elaludni, amikor lovas vezetőink ismét indulást vezényeltek. Kelletlenül álltunk fel, és akkor még csak nem is sejtettük, milyen csodával találkozunk hamarosan. A tűző, égető napfényben, amely gyűrűként vette körbe az izzó napot, megindultunk lovainkkal a homokdűnéken át, hogy megitassuk őket. A nap perzselte bőrünket, hátasaink egyre idegesebbek voltak, és egyáltalán nem tudtuk elképzelni, hogy a több száz méter magas homokdűnék előtt bármilyen vízforrás lehetne.

Amikor a sokadik dombon a lemondás biztos tudatával átléptünk, valami egészen hihetetlen dolog tárult elénk: a lábunk alatt futó homok mögött egy hosszú, mély kanyon bukkan fel, amelyben sötétben zöldellt a fű, kövér tehének és erős lovak legelészték, közöttük meg patak kanyargott. Ilyen oázisok ihlethették az Ezeregyéjszaka krónikáit a sivatag mélyén található csodás világok megteremtésére.

Azonnal leereszkedtünk a völgybe. Lovaink mohón tépni kezdték a zöld füvet, aztán hosszasan kortyoltak a patak kristálytisza vizéből. Mi azonnal megváltunk minden ruhánktól, és a vízbe vetettük magunkat. Mongol útitársaink is csatlakoztak hozzánk, de lelkesedésük jelentősen visszafogottabb volt: errefelé úgy tartják, az ember földi lény, és ehhez illik tartania magát - az ég a madaraké, a víz meg a férgek, csúszó-mászó lények és halak birodalma, amivel semmi közösséget nem kívánnak vállalni, még egy fürdés erejéig sem. Tisztelik a vizeket, a benne élő lényekkel együtt. Miután kistrandoltuk magunkat, lóra ültünk, és egyre gyorsabb lépésben, a végén vágásban száguldva cikáztunk a kanyon dombjai között az UAZ felé, hogy az időközben teljesen kiszáradt torkainkat ivóvízzel öblíthessük. Egy öreg nomád, aki a távolból, egy jurtaból szemlélte rohamunkat, nem sok jót jósolt lovainknak: ha ilyen tempóval haladunk tovább, lovaink ereje nagyon hamar véget ér.

Az elmúlt tíz nap fáradalmi nem akadályozták meg csapatunkat abban, hogy a táborhelyünk mellett tornyosuló, mintegy háromszáz méteres homokdűnét megmássza. Sőt, még versenyt is hirdetett néhányunk a csúcs megmászására. Odafenn, naplementekor mély zúgásba kezdtek a dűnék: mély hangon búgtak, mint a tibetiek kürtjei, énekük az egész vidéket megtöltötte. Estére hazatértek a közeli gazda tevéi, és úgy hajtottuk álomra

fejünket a sivatag egyik legnehezebb szakaszának átszelését követően, hogy az átvonuló tevecstorda rikoltásai és a dűnék bűgása ringatott álomba.

Még néhány napot lovagoltunk kő- és homoksvatagokon keresztül, át a Tevepásztorok vidékén, míg ulánbátori elindulásunk után két héttel, a tevepókok földjén ért véget lovas vonulásunk első szakasza. Hátasaink erejük végét járták a gyér legelők, meg a víz hiánya miatt. Éjszaka farkasok lepték el a környéket, és fekete vihar zúdult a tájra. Reggel búcsút vettünk egy sivatagi kísérőnktől, és lovainktól.

UAZ-unkkal folytattuk utunkat, tovább észak-nyugatnak, és mintegy másfél órás zötykölődés után elérkeztünk Tsagan Aguihoz, a „Fehér Barlanghoz”. Kopár hegyek között, közel kétezer méter magasban egy keskeny kanyonon keresztül haladtunk be egy völgybe, amelynek közepén sötét barlang tátongott. A barlang bejáratánál vagy tíz mongol, fémdektorokkal felszerelve. Azt állították, aranyásók - de mi inkább arra gyanakodtunk, hogy sírbrlók, ugyanis a kristálybarlang környékén az alapvetően meszes kőzetben semmi fémre utaló jelet nem találtunk. Hamar szedték sátorfájukat, és expedíciónk bevonult az ősemberek egykori birodalmába. Alacsony, alig félméteres résen kúsztunk be a hegy gyomrába, ahol a totális sötétségben millió kristályon csillant meg a lámpáink fénye. Egy igazi kincsesbarlangban álltunk, egy újabb, mesébe illő helyszínen.

Másnap az Ikh Bogd-hegység kanyonjaiban kalandoztunk, és hegyek között egy egész napot töltöttünk Bayangiin Nuruunál, Mongólia egyik legkülönlegesebb katlanjában, ahol az elmúlt ötezer év pusztai nomádjainak a mindennapjaiba nyerhet betekintést a ma embere. Sziklás, szűk kanyonokon és meredek hágókon keresztül vezetett utunk a fekete kövekkel övezett völgybe, amelyen az egyetlen élő emberi tevékenységre utaló jel egy elhagyott téli szállás, és száraz teveganéj volt. Teljesen magunk voltunk egy néhány száz méternyi völgyben, egyedüli társaink a hegyek csendje és az égen gomolygó felhők voltak. Így indultunk neki a körülöttünk emelkedő sötét sziklás hegyoldalakra, amelyeken különleges minták sokasága kezdett feltűnni: kecskék, vadjuhok, szarvasok képei, majd később lovagló, ijazó, szeretkező emberek ábrázolásai, végül komplex táblák legeltetésről, vadászatról, háborúról, vadászó madarokról. A Mongolok Titkos Története szerint Dzsingisz egyik őse, Bodoncsar, miután családja száműzte a pusztába, egy sólymot fogott magának. Egész télen keresztül táplálta, majd amikor madara új erőre kapott és kellőképp megbízta egymásban, tavasszal vadászni kezdett. Solymával elsősorban vízimadarakat fogott, olyan sikerrel, hogy madarának hamar híre ment a környéken. Testvére is ennek köszönhetően talált rá újra, és hívta vissza családjához, amivel közösen elkezdtek megalapítani a mongol pusztá egyik leghatalmasabb nemzetségét... Órákon keresztül bolyongtunk a csendes, természetbe olvadt galéria képei között, amelyben megelevenedtek az elmúlt évezredek emberei.

Egy nappal később érkeztünk el Dagnaltaiba, Enkhe nagyszüleihez, ahol először éreztük meg, hogy csapatunk tagjai mélyebb szövetséget kötöttek egymással, mint azt valaha gondolhattuk volna, és mi is egy kicsit ennek az országnak a részévé váltunk. Amint megérkeztünk UAZ-unk sofőrjének a jurtájához, kislia izgatottan rohant elő. Megállt egy pillanatra az UAZ mellett, majd amikor felismerte édesapját, hangosan felbőgött, és a nyakába

vetette magát. Sofőrünk és rettenthetetlen útitársunk ölébe vette fiát, majd nyugatnak kanyarodott. Mindannyiunk torkában gombócok képződtek a meghiúsulástól.

Néhány percen belül elérkeztünk két zöldes-barna jurtához, amik egy zöld völgy fölé emelkedő domb tetején álltak, ahol elérékenyülésünk csak tovább fokozódott. Magyarországra szakadt mongol útitársunk, Enkhe rokonai rohantak elő a sátrakból, élükön egy idős, szikár néivel: barátunk könnyes szemekkel borult a nyakába. Nagymamájával, aki felnevelte őt, kerekén négy éve nem látták egymást. A többi családtag sem tartotta vissza magát, könnyes örömmel vették körbe messzibe szakadt rokonukat, és vele együtt minket is, akikkel pedig most találkoztak először. Ebben a pillanatban úgy éreztük, mintha mi is hozzájuk tartoznánk, és minden zsigerünkkel átéreztük a találkozás jelentőségét.

Népes rokonsereg és gyerekek csapatai kísérték be minket az egyik szőnyeggel borított, de egyéb bútoroktól kiürített jurtába, ahol szárított túró, különböző sajtféleségek, mazsola és nagy meglepetésünkre egy tál alma és barack fogadott minket. Enkhe nagypapája, egy szikár, mosolygós szemű, mongol hagyományos köntösbe, „deel”-be öltözött bácsi, a család feje köszöntött minket, és körbeadott egy kis ezüstcsészét, csurig töltve vodkával. A köszöntéseket követően az asszonyok frissen párolt „bóc”-ot szolgáltak fel - tésztatászkákat, friss, hagymás hússal töltve. A nagymama elborzadva hallgatta, hogy közel három hete szárított húson élünk - ami mély töprengésbe taszított minket, és újraértékelte,

hogy vajon jogosan borzongtunk-e még mindig a megszokhatatlan állagú és szagú szárított marhahús, a borc miatt.

Ebéd után kiléptük, hogy megismerkedjünk új lovainkkal. Délen az Altaj hegység háromezres vonulatai, körülöttünk pusztaság, mellettünk egy keskeny folyó, amelyet gyér, zöld fű vett körül. Enkhe rokonai szerint az érnyi nagyságú folyó rendkívül alacsony, és az aszály folyamatosan tizedelte az állatállományt; a környező családok arra kényszerültek, hogy egymás köré tömörüljenek, aminek köszönhetően néhány száz méterenként lehet jurtatáborokat látni körülöttünk. Lovainkat kipányválták a jurta mellett: különböző helyekről szedték össze őket, aminek köszönhetően nem számíthatunk olyan rendre, mint ami az előző lócsapatra volt jellemző. Apró, erős mongol lovak voltak: délután felnyergelték őket, és nem kellett senkit arra biztatni, hogy felüljünk a hátukra. Mintegy félórát hajtottuk őket a pusztában: sebességük félelmetes, szinte össze sem hasonlíthatóak korábbi négy lábú társainkkal. Enkhe figyelmeztetett: nem hajthatjuk túl őket, mert a hegyekben ránk váró úton könnyen hamar kimerülhetnek.

Vacsoránk friss kecskehúsból főtt zöldséges rizs volt. Újabb rokonok érkeztek, akik meghívtak bennünket egy igazi nomád esküvőre. Némi tanakodás után úgy döntöttünk, módosítunk lovas vonulásunkon, és elfogadtuk a meghívást. Ez plusz egy nap helybenmaradásra kényszerített minket. Éjszakánkat a számunkra kiürített jurtában töltöttük el: egy fedél alatt aludtunk Dordzs achhal, feleségével és kislányaival - mintha csak ide születünk volna, és részesei lennénk a családnak.

Egy nomád esküvőn eltöltött vendégeskedésünk után elindultunk az Altai hegység háromezer méter magas csúcsai által szabdalta gerince felé, a Fehér Sólóyom Birodalmába, hogy mintegy 20 kilométert megtéve elfoglaljuk táborhelyünket egy itató- és legeltetőhely mellett. Ez nem jelenthetett igazi kihívást - ilyen távokat átlagosan három óra alatt lehet kényelmes tempóval megtenni. Azonban a természet és a magas hegyek újabb meglepetésekkel vártak. Az aszály hozta szokásos formáját: az eredetileg tervezett táborhelyen csak szikkadt mezők, és egy kiszáradt kút várt ránk, aminek köszönhetően újra kezdetét vette a Góbiban már megszokott útkeresés.

Nagyon hamar túlléptük a tervezett napi távot, ami azért okozott különleges nehézséget, mert a nap kezdett lebukni, mi pedig kétezer méteres magasság közelében jártunk, és ennek köszönhetően rohamosan csökkenni kezdett a hőmérséklet. Az UAZ a messzeségben keringett, így se ruhából, se élelemből és vízből nem tudtunk utánpótlást szerezni. Sebességünket sem növelhettük, mert a lovakat nem fáraszthattuk le már az első napon, főleg egy olyan, hegyvidékes, nehéz szakasz előtt nem, mint ami előtt álltunk. Nem maradt más, mint türelemmel vonulni az időközben fellelt új bázis felé. Este kilenc körül értünk el az UAZ-hoz, két órával később, mint ahogy terveztük. Összesen 30 kilométert tettünk meg, ami alatt közel 1000 méter szintkülönbséget emelkedtünk.

Másnap reggel tovább fokozódtak a nehézségek. A közeli hegygerinc felett sötét viharfelhők tornyosultak. Alig jutottunk túl teánkon és száraz süteményekből álló reggelinken, amikor feltámadt a vihar: először forgó homokot, kavicsokat, majd jeges esőt hozott felénk. A szél 70-80 km/h sebességre gyorsult, és vitt magával mindent, amit csak ért. Lovas

vezetőink időközben összeszedték háromfelé szétcsatangolt hátasainkat, akik meglepő nyugalommal túrték a viszontagságokat. Egy darabig vártunk az UAZ-ban és a sátrakban, hogy a vihar csillapodjon, de semmi érdemi változás nem történt.

Egyszer csak Dordzs ach, akinek jurtája valahol a közelben, az Altaj ormai között helyezkedik el, jelt adott az indulásra. Felszerszámoztuk a lovakat, és nekiindultunk a viharnak, egyenesen szembe a homok- és esőfergetegnek. Lépésben haladtunk előre, szánk, orrunk, szemünk pillanatok alatt lett tele porral, ruhánk meg csuromvizes lett.

Egy nagyobb szellőkésnél lovam, Tsagaan megrémült, és elkezdett egyhelyben forogni. Egy pillanat alatt leugrottam róla. Dordzs bácsi hozzám ügetett, megfogta a vezetőszárat, és visszaparancsolt a lóra. Hiába fogta Tsagaant, alighogy felszálltam rá, a ló megint elkezdett forogni. Ezúttal ő ugrott le először, én meg követtem példáját. Megfogtuk a vezetőszárat, és gyalog követtük a többieket, magunk mögött húzva hátasainkat. Időközben hátrahátranéztem, és Tsagaan meglepő nyugalommal viselte a vihart. Nem tudtam eldönteni, velem volt-e baja, vagy a vihar valamilyen láthatatlan réme ijesztette meg. Amikor beértük az UAZ-t, Enkhe szólt: a ruhámat tépi a szél, és a csattogó hangoktól rettent meg a ló. Ezért a ruhámat átcsereéltem, és az egész csapatunk felszerelte magát újabb szél- és esővédő holmikkal. Arcainkat kendőkkel takartuk el, és visszaültünk a lovakra.

Közel két órát haladtunk előre az Altai égigérő, kopár szirtjei között, mindvégig esőben, szélben. A szintkülönbséggel párhuzamosan csökkent a hőmérséklet. Egy hatalmas völgy

közepén foglaltuk el déli pihenőhelyünket, ahol forró, fokhagymás, babéros tésztalevest főztünk. Főzés közben felrémlett a nomádok által korábban mesélt legenda a titokzatos hegyi emberről, az almaszról. A mongol yeti létezéséről mindenki elfogadott tényként nyilatkozott, sőt, többen le is írták küllemét, viselkedését. A szörny magasabb, mint az ember, testét szőr borítja, és barlangokban él. A nőstények szokása, hogy magányos férfiakat raboljanak el, akiket aztán gyereknemzésre kényszerítenek. Ha a férfi esetleg elszökne bundás kedvesétől, úgy az üvöltve marcangolja szét hűtlen szerelmének az utódait. Ezt a mesét - megfelelő bizonyítékok hiányában - többnyire családjuktól gyakran távollévő pásztorok regélik, asszonyaik nem kis kétkedéseivel övezve.

Délután néhányan a csapatból kisebb lovas kirándulást tettek egy 3000 méteres csúcsra. Nem messze tőlünk, egy völgy mélyében felfedeztek egy hatalmas sírrendszert, ami vélhetőleg valamilyen nagyhatalmú hadúr és környezete hamvait őrizhette.

Estefelé ültünk újra lóra, hogy négylábú társainknak is megfelelő táborhelyet találjunk. Déli pihenőhelyünktől mintegy 5 kilométerre rá is leptünk egy kisebb legelőre. Ekkor már Őlzi, az UAZ sofőrje bőszen főzte borclevesét: legnagyobb rémületünkre egészében dobálta a levesbe a horrorfilmbe illő, száraz húscafátokat. Fogadkoztunk, hogy egy falást sem

eszünk a szörnyűségből - majd, láss csodát, az utolsó falatig megettük. A hús így egészben ugyanis olyan állagúvá és ízűvé alakult át, mint egy jobb, normális, főtt marha.

Éjszaka ismét vihar volt: az eső úgy ömlött, mintha dézsából öntenék, és a hőmérséklet a nullához közelített. A következő nap feltöltöttük készleteinket a mintegy 60 kilométerre fekvő Delger városban, hogy a hegygerincen végigvezető, Altai városába tartó vonulásunkat biztonságban kezdhessük meg.

A következő napokon, amit átéltünk, az a szó szoros értelmében felhőlovaglás volt: végig 3000 méter magasban, égisz érő hegygerinceken vonultunk, tőlünk karnyújtásnyira vonuló felhők alatt, miközben mindvégig kedvezett az időjárás, ráadásul gyomrainkat is jobbnál jobb ételekkel kényeztettük. Az istenek kedveztek nekünk - talán ezért kellett megfizetnünk néhány nappal ezelőtt, a vihar megszenvedésével. Metszően éles napsütésben haladtunk észak-nyugatnak. Az Altaj-hegységben vezető utunk első szakaszában egy helyi pásztor kísért a hatalmas hegység tetejére. Kopár hegygerince jutottunk fel. Mindkét oldalunkon, mintegy 1500 méterrel mélyebben két végeláthatatlan, kékes párákban úszó medence húzódott a messzeségben, rajtuk apró települések és tavak foltjaival. Bal oldalon a Har Azargin hegység háromezres vonulata, előtte Biger és a várost övező mocsárvidék, jobbra meg az Uliaistay környékéről az égbe szökő, havas, sziklás csúcsok, amelyek előtt tompán csillogott a delgeri tóvidék. Végig sütött a nap, simán haladtunk előre utunkon. Haladásunkban csak a mormoták és ürgék által szivacsosra lyuggatott föld akadályozott: a lovaink patái alatt folyamatosan beszakadozott a föld, ami gátolta a gyorsabb haladást.

Amint elértünk egy keményre taposott földútra, szinte egyszerre ugrasztottuk vágta hátságainkat: mintegy másfél kilométeren át versenyeztünk a felhők között. Széles vigyorral álltunk meg egy kék zászló mellett. Enkhe jelezte: a helyi lóversenyek céljához érkeztünk el. Továbbhaladtunk: hegygerincen végigvezető utunkon kövekkel szabdalta füves mezők, és hatalmas sziklaormok váltották egymást a magashegyi szakaszon. Táborhelyünket egy ilyen szikla tövében vertük fel, ahol olyan érzésünk volt, mintha méterekre tőlünk szakadna a hegy több mint egykilométeres mélységekbe.

Másnap folytattuk vonulásunkat az Altaj hegységben. Valamivel lejjebb ereszkedtünk az elmúlt napok magasságaiból, amit a természet a hőmérséklet emelkedésével hálált meg. Tudtuk, hogy a cél felé közelítünk, közel egy hónap volt mögöttünk. A kalandról készült fotóinkat látva realizáltuk, mekkora utat tettünk meg. Lélekben minden nap közelebb kerülünk az otthoni világhoz, de nagyon nehezen tudjuk elképzelni, hogy az a világ, ahol voltunk, hamarosan csak egy viszontagságos, de szép álmhoz hasonló emlék lesz csupán.

Amikor elértük az Altaj városa előtti utolsó táborhelyünket nem álltunk meg, hogy lovainkat búcsúvágta ugrasszuk. Kilométereken keresztül száguldottunk fülíg érő vigyorral a lebukó napkorong felé, végeláthatatlan porfelhő-csíkokat hagyva magunk mögött. Lovaink mindent beleadtak az őrült, repülésszerű rohamba - mintha tudták volna, hogy ez a mi tisztelgésünk a Góbi előtt.

Az utolsó nap reggelén egymás mellett egy sorban ügetve vonultunk Altaj felé, mint a hét mesterlövész. Csapatunkból ősi ösztönök törtek fel: senki nem beszélt az eddig megtett út szépségéről, senki nem fogalmazott meg egyetlen magasztos gondolatot sem. Amint

közeledtek a település fehér jurtáinak és középületeinek a faltjai, eluralkodott bennünk egy érzés, amit az egykori lovas hódítók érezhettek, akik éppen egy békés, reggeli város ellen indítják csapataikat, hogy kifosszák, leigázzák, felgyújtsák, majd sóval hintsék be azt.

<i>Az expedíció tagjai:</i>
Ágoston Viktor, dr.
Batmunkh Enkhjargal, dr.
Jarabek Bence
Néher Márton
Sipos Tamás
Turóczy Gábor
Varga Ferenc

<i>Mongol kísérők:</i>
Chuluun Badamsuren (Batm ah)
Mijid Nyamdorj (Dordzs ah)
Jamsran Jargalsaikhan (Jagaa)
Jamsran Ulziibat (Ölzi)

Dzsingisz szavai jutottak eszünkbe, amit egyik legbizalmasabb hadvezérének, Szubetejnek intézett: „ha (az ellenség) szárnyakat növeszt, és felemelkedik az égbe, akkor nem változol át vadászólyommá, és eredsz a nyomukba?” Újabb, kilométereken át tartó vágta-ba ugrottunk, majd a város határát elérve újra formációba rendeződtünk. Altaj határában a város vezetői üdvözöltek minket. Bőségesen vendégül láttak, majd másnap reggel visszaindultunk Ulánbátorba, majd néhány nappal később Magyarországra.

*Sipos Tamás
a Góbi Expedíció vezetője
Fotók: Sipos Tamás*

2008. június 30.

TUDOMÁNY,
TERMÉSZETVÉDELEM

AVÖRÖS VÉRCSE ÉS AZ EGERÉSZÖLYV SZÁJÜREGÉNEK TERMÉSZETES BAKTÉRIUMFLÓRÁJA

BEVEZETÉS

A vörös vércse (*Falco tinnunculus*) és az egerészölyv (*Buteo buteo*) a két leggyakrabban előforduló ragadozó madárfaj hazánkban. A ragadozó madarak természetes baktérium-flórájának vizsgálatára vonatkozó szakirodalmi adatok ritkaságnak számítanak. Szakdolgozatomhoz szükséges vizsgálataimat ebben a témakörben a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karának Járványtani és Mikrobiológiai Tanszékén végeztem, amely során szerzett tapasztalataimról és az eredményeimről itt szeretnék röviden beszámolni. Munkánk célja a vércse és az ölyv szájüregében található természetes, domináló baktériumflóra vizsgálata volt. A természetes flóra ismerete segíthet a beteg madaraktól izolált, bakteriológiai vizsgálatra vett minta eredményének kiértékelésében. Ilyen esetekben könnyebben el lehet dönteni, hogy a kitenyészett baktérium okozta-e az elváltozást, vagy az a madár szájüregének természetes baktériumflórájához tartozik, így elkerülhető a feleslegesen alkalmazott antibiotikum-kezelés.

A MADARAK

A vizsgálat összesen 20 példányra terjedt ki, 10 ölyvből és 10 vércséből vettünk mintát (11 tojó és 9 hím). A madarak nagy része kifejlett, felnőtt egyed volt, de minden korcsoportból (néhány hónap-15 év) sikerült mintát gyűjteni. A vizsgálatba vont madarak többsége (14) sérült volt, leggyakrabban áramütés miatt kerültek fogságba. A minták az ország 5 különböző pontjáról származtak. A tartási hely alapvetően meghatározta a madarak által a vizsgálatot megelőzően fogyasztott táplálékot. A Budakeszi Vadasparkban a madarak naposcsibét ettek, Budaörsön az én két madaram galambot evett, a Budapesti Állat-és Növénykert karantén részében lévő madarak marhahúst és nyulat fogyasztottak, a Margitszigeti Vadaskertben patkány és nyúl volt a legutolsó táplálék, míg a Hortobágyi Madárparkban kizárólag naposcsibén éltek a madarak.

1. kép: Vércse, szájpadlášhasadék

MINTAVÉTEL, VIZSGÁLATOK

Steril, fiziológias konyhasó-oldattal megnedvesített vattatamponnal vettük a mintát a szájpadrólhasadék területéről (1. kép). A mintát a laboratóriumban speciális táptalajokra oltottuk, így néhány nap elteltével szemmel látható baktériumtelepek növekedtek a táptalajok felületén (2. kép). A baktériumok izolálására 10% juhvért tartalmazó véres agart használtunk, de vizsgáltuk a telepek növekedését MacConkey táptalajon, levegőn, és levegőtől elzárt (anaerob) viszonyok között is. A táptalajra oltott mintákat 48 órán át 37 C-on inkubáltuk. Minden táptalajról a 3-4 leggyakrabban előforduló izolátumot tartottuk meg a későbbi vizsgálatok céljára. Ezzel a módszerrel a 20 madár vattatamponjáról összesen 73 baktériumtelepet különítettünk el. Ebből 36 minta vércséből, 37 pedig ölyvből származott.

Az izolált baktériumok nemzetség-szintű elkülönítését tenyésztési, morfológiai és biokémiai tulajdonságaik alapján végeztük. Ennek során vizsgáltuk többek között a baktériumok alakját, festődését, spóratermelő képességét, cukorbontását, a mozgását, anyagcserejük módját, valamint a kataláz- és az oxidáz-enzim termelésének képességét. A mikroszkópos morfológiai vizsgálatok alapján a baktériumok nagyobb része pálcika, kisebb része pedig gömb (coccus) alakú volt. Az izolátumok között spóratermelő baktériumot nem találtunk. A vizsgált baktériumtörzsek mindegyike növekedett levegőn, és a törzsek közel 70%-a volt képes levegőn és levegőtől elzárt (anaerob) körülmények között is növekedni.

A faj szintű meghatározást szénforrás-hasznosításon alapuló anyagcsere-ujjlenyomat vizsgálattal (BIOLOG), valamint másodlagos biokémiai tesztek (API) eredményei alapján végeztük el. Az eredményeket számítógépes szoftver segítségével értékeltük ki. A BIOLOG baktériumazonosító rendszer használata során 95 tulajdonság alapján lehet összevetni az ismeretlen baktérium tulajdonságait az adatbázisban szereplő 865 baktériumfaj adataival. Az API rendszer pedig a biokémiai tulajdonságok alapján tesz különbséget az egyes baktériumfajok között.

2. kép: Baktériumtelepek a táptalajon

EREDMÉNYEK

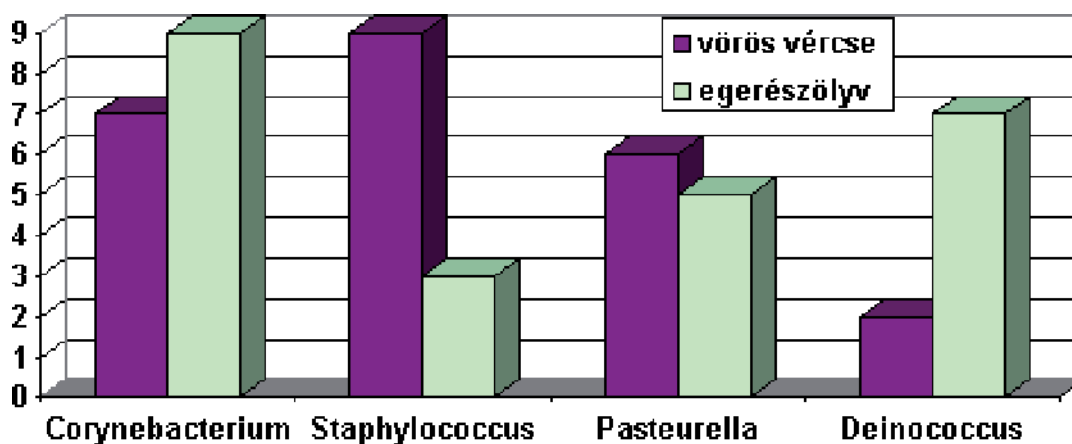
A leggyakrabban előforduló baktérium-izolátumokat a következő nemzetségekbe (genus) tudtuk besorolni: a 73 izolátumból 16 a *Corynebacterium*, 12 a *Staphylococcus*, 11 a *Pasteurella* és 9 a *Deinococcus* genusba tartozott. Ezen kívül a legjelentősebb genusok között volt még a *Rathayibacter*, a *Micrococcus*, az *Actinomyces*, illetve a *Rhodococcus* genus is.

A leggyakrabban előforduló baktériumfaj a *Deinococcus radiopugnans* volt, a 73 izolátumból 9 tartozott ebbe a fajba. Gyakran előfordult még a *Pasteurella langaensis* is. A hét leggyakrabban előforduló faj közül három a *Corynebacterium* genusba tartozott, ami egyértelműen mutatja a genus tagjainak a szájlőrában való jelentős arányát.

MEGBESZÉLÉS

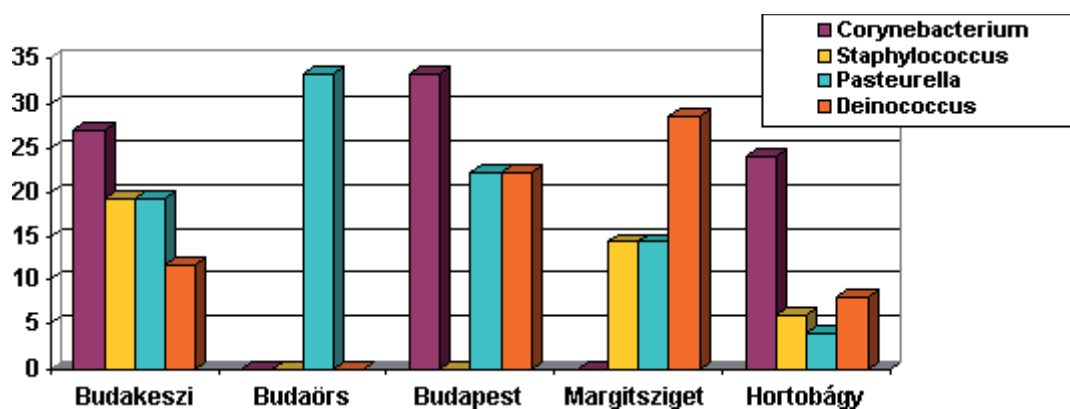
Az első ábrán látható a madarak fajja és az izolált baktériumok közötti összefüggés. A négy legtöbbször előforduló baktérium közül egerészölyvben a *Corynebacterium* és a *Deinococcus*, míg vércsében a *Staphylococcus* és a *Pasteurella* genusba tartozó fajok domináltak.

1. ábra: A négy leggyakrabban előforduló genus állatfajok szerinti csoportosításban

A második ábra a mintavétel helye, a táplálék és a szájlőra összefüggését mutatja. Itt látszik, hogy a naposcsibével etetett budakeszi és hortobágyi madarakban a *Corynebacterium* dominálta a flórát, de emellett mind a négy leggyakoribb genusból tudtunk baktériumot kimutatni a mintákban. *Staphylococcus* és *Pasteurella* hasonló arányban fordult elő a madarak között. A galambbal etetett budaörsi madaraktól csak *Pasteurella* volt kitenyészthető, a másik három genusból nem lehetett baktériumokat izolálni. A nyúllal és marhahússal etetett állatkerti madarakban szintén a *Corynebacterium* dominált, de ebben az esetben nem fordult elő *Staphylococcus*. A margitszigeti nyúllal és patkánnyal etetett madarakban pedig a *Deinococcus* uralta a szájlőrákat, és itt *Corynebacterium* nem fordult elő.

2. ábra: A leggyakrabban előforduló baktériumgenusok megoszlása a mintavétel helye szerint

ÖSSZEGZÉS

Bár a vizsgálat során viszonylag kis számú mintát dolgoztunk fel, mégis úgy tűnik, hogy a ragadozó madarak faja kisebb mértékben van hatással a szájlóra összetételére, mint a madarak tápláléka. Ez utóbbi feltevést a témában fellelt külföldi szakirodalom is alátámasztja, bár abban a vizsgálatban más fajú madarak és más jellegű táplálék között sikerült összefüggést találni. Tudomásunk szerint hasonló vonatkozású hazai vizsgálatok idáig nem történtek.

A vizsgálat teljes anyaga: A vörös vércse (*Falco tinnunculus*) és az egerészölyv (*Buteo buteo*) száj-garatüregében domináló aerob baktériumflóra vizsgálata.

A témából készült előadás elhangzott a SZIE-AOTK, 2007. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján és az MTA Állatorvos-tudományi Bizottsága által 2008-ban megrendezett Akadémiai Beszámolón.

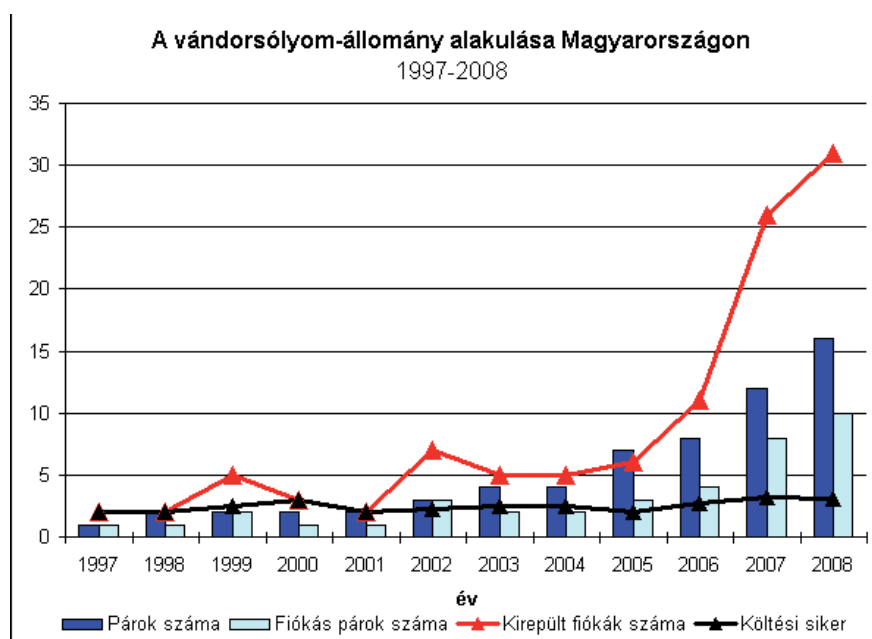
Balázs Petra
Fotók: Balázs Petra

VÁNDORSÓLYOM-VÉDELMI PROGRAM 2008

Az MME Ragadozómadár-védelmi Szakosztálya és a Pilis Természetvédelmi Egyesület 2008-ban is folytatta munkáját a vándorsólyom hazai állományának védelme érdekében. A 2007-es évtől eltérően, a Magyar Solymász Egyesület tagjai közül kevesen vettek részt a programban, ők elsősorban a fészekőrzésben nyújtottak segítséget. A költési időszakban ellenőrzésre kerültek az ismert fészkelőhelyek, valamint új revíreket is sikerült behatárolni. A kritikus helyeken fészekőrzést szerveztünk az emberi zavarás megakadályozására.

2008-ban 16 revírt foglaló párt sikerült megtalálnunk, emellett két helyen egy-egy - valószínűleg revírt foglaló - magányos hím is megfigyeltek. Nagyon valószínű továbbá, hogy legalább 3-4 felfedezetlen pár is fészkelhetett az országban.

A 16 párból 14 biztosan elkezdte a költést, és további egy esetben nagyon valószínű, hogy a sólymok költésbe kezdtek. Tíz pár sikeresen költött, az eredmények az alábbi táblázatban láthatók, a gyűrűzési adatokkal együtt. Összesen 31 fióka repült ki a tíz fészekből.

Két esetben biztosan repültek ki fiatalok, de pontos számuk nem ismert. Ennek oka, hogy az egyik fészek későn került meg (nagyjából kirepülés környékén), a másik esetben, pedig csak kirepülés után lett ellenőrizve a fészek. Összesen tehát több mint 31 fiatal vándorsólyom repült ki idén hazánkban.

Három esetben ismeretlen okból meghiúsult a költés. Egy esetben bizonyíthatóan kis fiókák és egy tojás voltak a fészekben, azonban később mind a fiókák, mind a tojás eltűntek. Két további esetben, szintén meghiúsult egy-egy költés, az okok ismeretlenek. A kritikus helyeken, a pilisi fészek mellett, megszervezzük a fészkek őrzését.

Érdekesség, hogy 2008. augusztusáig 3 fiatal vándorsólyom került kézre különböző okokból. Június végén egy 2007-ben, Zágráb mellett fiókaként gyűrűzött hímét találtak Esztergom közelében. Áramütést szenvedett. Még aznap bekerült az Állatkertbe. A szárnyát amputálni kellett, de sajnos így sem maradt életben. Július közepén, Monoron egy galambházba repült be egy idei tojó. Gyűrű nem volt rajta. Az ijedtségen kívül nem esett baja, szerencsére a galambász nem bántotta. Egy hetet töltött fogságban, hogy megemeljük a kondícióját, majd meggyűrűzve el lett engedve. Augusztus elején is kézre került egy idei, fiatal tojó vándorsólyom, amelyen szintén nem volt gyűrű. A madár a cikk írásakor még nagyon rossz állapotban van, sorsa egyelőre bizonytalan.

Valószínű, hogy az elkövetkező években a megkerülések száma növekedni fog, tükrözve a magyar és a környező országok állományainak növekedését.

Köszönjük a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a Pilis Természetvédelmi Egyesület, valamint a Magyar Solymász Egyesület önkénteseinek segítségét!

Összesítve:

Elkezdte a költést	15 pár
Sikeresen költött (ellenőrizve)	10 pár
Sikeresen költött (kirepülés után ellenőrizve)	2 pár
Meghiúsult költés	3 pár
Nem kezdte el a költést	1 pár
Összesen:	16 pár

Prommer Mátyás, koordinátor
Vándorsólyom-védelmi Program MME/PITE
Fotó: Demeter Iván

VÖRÖS VÉRCSÉK BUDAPESTEN

(MEGTUDJUK-E VALAHA HÁNY PÁR KÖLT BUDAPESTEN?)

Nehéz magyarázatot találni a jelenségre, hogy miközben érthetetlen, káros szokásaink, kedvteléseink virulnak, érzéketlenül megyünk el a természeti csodák és hasznos hobbik mellett. Míg például a városi kutyatartás még elképesztően visszataszító kutyafajtákkal is széles körben elterjedt, a dohányzás vagy a tetoválás reneszánszát éli, hogy más szerencsére ritkább számárságokat ne is említsünk, addig a fővárosunkban még mindig viszonylag gyakori szabad vércsék megfigyelésének élménye (mely az említett butaságokat teljesen pótolhatná) az itt jelenlévő jelentős madarász társadalom körében is pusztán szórványos, marginális tevékenység. Az átlagos utcai járókelő, pedig, akit egy ígéretes zónában megkérdezzük: „Szokott erre vércsét látni, hallani?” értetlenül, sőt szánalommal néz a kérdezőre. „Nem, a vércsék az erdőben vannak.” – hangzik néha a válasz.

Pedig Budapesten óvatos becslésem szerint legalább 70-80 pár vörös vércse költ régóta az épületeken létrehozott vagy trehányóságunk következtében kialakult üregekben, néhány helyen, párkányokon, sőt még balkonládában is, ha azok jól vannak kihelyezve. Az érdeklődés és a szépérezék azért nem pusztult ki teljesen népünkől, mert ha egy solymász valamilyen madárral a kezén megjelenik a metróban, akkor ez a csoda az utazóközönség jelentős részének érdeklődését és csodálatát azonnal kivívja.

BETELEPEDTEK, VAGY KISZORÍTJUK ŐKET?

A városi vércsék jelenségénél betelepedést szoktak emlegetni, de vajon igaz-e, hogy ők jöttek később? A tény, hogy erre sem tudjuk a választ, már mutatja, rájuk sem figyeltünk eléggé, mint annyi más természeti csodára sem. Mivel a legnagyobb budapesti vércse telep pont a város szívében a Parlamenten látható, valószínű, hogy amikor 1895. decemberében az állványokat elbontották az épület körül, a szemfüles vércsék hamar észrevették az alkalmas helyeket. (Sőt lehet, az állványzat sem zavarta őket amint azt 2005-ben az Inga utcában tapasztaltam.) Ők a már nemzedékek óta templomtornyokon költő párok leszármazottai lehetnek.

Steindl Imre alkotása méretei és szoborfülkéi kiváló kiképzése miatt mindmáig a legkiválóbb vércse költőhely Budapesten. A hatalmas épülettömb tetején a madarak az utcai járókelőktől nagyon távol vannak, tökéletes biztonságban érezhetik magukat. A falon körben elhelyezett 88 szobor háta mögött elfér a költő madár, a kirepüléshez készülődő fiókák pedig II: Lipót vagy éppen Bethlen Gábor szobrának feje tetejéről, válláról mérhetik fel, hogy hová vezessen az első röpkés. A kupola kerek ablakainak párkányát is alkalmasnak találta néhány pár. A helyi tetőfedőkkel sem tudtuk eldönteni, hogy a kupola mellék-tornyocskájának ember által hozzáférhetetlen kúpjába vajon költés okán száll-e be a vércse, vagy csak a galambfiókák „kitermelése” miatt. Én az előbbire szavazok, mert a landolás olyan rutinnal történik, hogy azt bizonyára sok száz előzte már meg.

A Parlament nem magányos sziget, mert környezetében a régi házakon szinte minden évben találok új költőhelyet. Némelyik megszűnik, mint pl. a Köztársasági Őrezred bázisának belső udvarán. Itt több évig tanyáztak, de amikor a sorozatos korai kiesés miatt

(néha el is pusztultak) egy polcot szereltek a költőüreg alá, akkor a következő tavaszon nem jöttek oda vissza. Nem hiszem, hogy a polc miatt, talán csak jobb helyet találtak. (Egy kőbányai fészkek alatt vagy a várban a polc jól bevált, és azóta nem esnek le a fiókák.) Más belvárosi házakon viszont kitartanak. Ezen a környéken is van rejtélyes fészkek. Egy Balassi utcai lichthofban csak a kiesett fiókat találtam meg, de magát a fészket a legalaposabb kutatás sem tudta felfedezni.

A belvárostól a perem felé haladva a Teréz körúton, Vörösmarty utcában, Bajza utcában, Akácfa utcában, Dohány utcában, Izabella utcában (Tasnádi Éva 2008-ban figyelte itt meg az első gyűrűs vércsét a budapesti költő párok vonatkozásában) és még sok helyen ismerem költőhelyeket, de a Parlamenthez hasonló - annál azonban a helyi adottságok miatt sokkal lazább - telep csak Kelenföldön és Kőbányán található. Ezeknél a Sas-hegy, Budaörsi reptér, valamint a Lóversenypálya terített asztalok, amelyek sok vércse családot ellátnak. Az itt élő vörös vércséknek nem kell sok kilométert repülni az eleségért, mint a parlamentiéknek, akik pockot (ezt látni leggyakrabban az Országház tetején) legközelebb a Budaörsi reptéren foghatnak. Egy alkalommal egy parlamenti vércse ülőhelyéről elindulva a csupasz falat célozta meg, valamit fogott és onnan tüstént vissza is tért előző helyére. Halványzöld valami szállingózott lefelé a zsákmányból, távcsőben már jobban látszott, valószínűleg egy nagy zöld lombzsöcske volt, amelynek szárnya lefelé libeggett miközben a madár a finomabb részeket csipegette karmai közül.

TORNYOK PARLAGON

A tornyokat nem elég felépíteni. Szeretni kellene őket és rendszeresen látogatni (természetesen nem csoportosan). Helyet kellene készíteni a nemes madaraknak és távortatani

a galambokat. Persze csak annyira, hogy az arra tévedő vándorsólyomnak azért maradjon belőlük reggelire való, mint például pár éve a Bazilika esetében.

A ma már barátságtalanul „zárkózott” templomtornyokon is tanyáztak vércsék, amíg hálóval le nem zárták csaknem valamennyit. Valószínű, hogy a templomtornyokon már évszázadok óta költenek vércsék (ezért nevezi a német Turmfalkénak) és így a város bel-sejében is régóta jelen van ez az érdekes madárfaj. A számos budapesti templomtorny közül csupán négyet ismerek, ahol most is költenek, vagy jelen vannak vércsék. Egyben közülük Albert Lászlónak köszönhetően immár költőládában tanyázik a vércse család - Büki Jóska rendszeres megfigyelése alatt. Ha teljesülne Blanckenstein Miklósnak, az esztergomi szeminárium rektorának ajánlása, hogy a ministránsnak az is fontos feladata: ismerje meg a templomot a pincétől a torony csúcsáig, akkor talán nem lenne ilyen gyér a tornyok kihasználtsága mert az ifjak a megfelelő költőhelyről is gondoskodhatnának amellet, hogy a hívatlan galambok szaporodását ellenőrzésük alatt tartanák.

Egy nem „kultikus” célra épült toronyban találtam 2007-ben köbméternyi lehullott fészekanyag között három vércse fióka-kadávert. Csókák hordták be a rőzsét több év alatt a ritkás vasszerkezetre. Az alkalmatlan vasvázról a gallyakkal együtt néha a vércse fiókák is lepotyogtak és csak évek múlva, a nagytakarításkor kerültek elő mumifikálódva, részben fehér körmökkel, de attól még sajnos nem fehérkarmú vércsék... Ebben a toronyban a lelkes szerelők vállalták a láda felszerelését és 2008. nyarán, ottjártamkor már jól fejlett vércse fiókák nézegettek a külső világba, hogy elinduljanak az immár biztonságos „dobozból”.

Doboz van egy kelenföldi költőüregre is szerelve, a Semilab vállalatnál. A fal vékonysága miatt ajánlottam, hogy az épület belseje felé bővítsék az üreget, így a fészekkamera elhelyezése is könnyebb. A doboz ajtaja lehetővé tette az addig kívülről nehezen hozzáférhető fiókák gyűrűzését. Mivel az épületben finommechanikai műszerek gyártása folyik, az együttélés a karnyújtásnyira cseperedő fiókákkal nem problémamentes. A fiókák mellett ugyanis az apró repülő rovarok gradációja rendszeres, ami már-már az egész „prodzsekt” létét fenyegeti. A legváratlanabb időpontokban kapok ugyanis telefonokat: „Mivel permetezhetünk, ami nem árt a vércséknek, mert nagyon sok a rovar.” Az igazi próbatétel azonban a gyűrűzés volt. Magam is megdöbbsentem, amikor a doboz ajtaja feltárult és két év „hordaléka” csaknem beömlött a precíziós műszerek közé a gyártóasztalra. Az öt fióka csodálkozva szemlélte igyekezetemet, miközben egyikük csőréből egy ebédre még csak részben elfogyasztott zöld gyík farka kandikált ki. Ugyaninnen telefonált egy tűzijáték után egy biztonsági őr. Az egyik vércse ugyanis a nagy durrogástól kedvenc ülőhelyéről beleesett a függőleges csatornába és három emeletet zuhanva a zárt csőben kaparászott. Mivel a Nagyberékben éppen a hamvas rétihéjakkal voltam elfoglalva, szó sem lehetett arról, hogy mentésre vonuljak. Szerencsére az őr egy közeli tisztító akna tetejét felnyitva ki tudta menteni a vércsét.

PADLÁSOK PARLAGON

Már sokadik éve járom nyári hónapokban Budapest padlásait a vércsék nyomában, de még mindig elcsodálkozom a pazarlásom. Mennyi jó hely van kihasználatlanul, parlagon.

Úgy látszik a dalból ismert érzésig „Mert kell egy hely, hol nem fázna a csillagok” csak kevesek jutottak el. A padlások sokfélék, de egy közös tulajdonságban megegyeznek: nyugalmas helyek. Ember itt szinte sosem jár. Ugyanilyen zavartalan a tetők világa. Ide lehet kihelyezni a „kiesett” vércse fiókákat. A bejelentések május végétől egészen augusztusig érkeznek. Néhány helyen már tudom, kitől lehet megkapni a padláskulcsot, vagy ha az sem kell, hogyan lehet a legközelebbi tetőkibúvóig eltalálni. Hol van kéményseprőjárda, amely a korlátozottan repülni tudó vércse számára kiváló elő-nevelőhely, mert kedvére szaladgálhat, vagy hűsölhet egy kémény árnyékában, amíg a szülők megérkeznek a pocokkal. Budapest egy-egy belvárosi padlásablakból nézve egy hatalmas nyugalmas tetőtenger, ahol a vércse az úr. Ha pedig megunta az éltető szemlélődést, dolmányos varjakkal lehet fogócskázni.

A vércsék megtalálása néha nem könnyű, mert annak ellenére, hogy időnként hangoskodnak, elég észrevétlenek tudnak maradni a háztető-tengerben. Az első helyeket Bagyura Jánostól hallottam 8-10 évvel ezelőtt és ezeken most is van költés. Sok helyet gyeses anyukák jelentenek be az interneten megtalálható telefonszámon. Ők jó megfigyelők, akik sokat vannak otthon, és felfigyelnek a különleges madarakra. A legpontosabb adatokat azonban solymászoktól kaptam. Ha egy solymász felhív, és azt mondja: „A váci úton láttam egy vércsét beszállni, mikor pirosat kaptam” (Bérces Jánosnak köszönhető) akkor biztos, hogy ott érdemes körülnézni.

A régi műemlék jellegű házak után a gyárak, ipari épületek következnek, mint gyakori vércsetanyák. A Kőbányai sörgyár eladott telepein a régi épületek lassan elfogynak ugyan, de a kazánház még áll a vércsék szerencséjére. Ez mostanság nyugalmas hely, és már a fémtolvajok sem látogatják. Utoljára a tetőt vitték el, aminek a vércsék nem örültek, mert így a fészek kevésbé védetté vált. Sokáig egy ablakpárkányon költöttek, azután egy gerendán, most pedig a hatalmas néma csarnok egy ismeretlen pontján. Sejtteni lehet, hogy ahonnan évi egy-két látogatásomkor felrebbenek, valahol ott a fészek. A gyűrűk azonban nyugodtan a zsebben maradhatnak, mert elérhetetlen, mint annyi más költőhely. A közelben még két revírt ismerek, ahová minden évben visszaérkeznek a vércsék. Az ott dolgozó emberek kivétel nélkül szeretik őket, és ha egy fióka földre kerül, azonnal hívnak.

Szerencsére legtöbb helyen inkább ez jellemző. Csak egy Üllői úti üzletházban és egy Greguss utcai (12. kerület, a Déli pu. Mellett) és Bartók Béla úti lakóházban találkoztam olyan felelőtlen felelőssel, aki nem törődött azzal, hogy unokáink is szeretnék itt a városban látni a csodálatos vércsét, és megszüntették a költőüreget. Mindhárom hely régóta használt fészek volt. Az öltönyházi pár most is a közelben hallható, de megtalálásához kellene egy jó szemű, gyeses anyuka vagy egy érdeklődő nyugdíjas, aki észreveszi őket és felemeli a telefont. A Greguss utcát sajnálom, mert padlásablakai kiváló költőhelyek voltak. A közös képviselő jogi tájékozatlanságát mutatta felkiáltása első felindultságában, amikor az erkélyen és a földszinti menyasszonyi ruhakölcsönző előtt szaporodni kezdett a fél egér, a „meszelés” és egyéb, pontosan meg nem határozható hulladék. : „Vigye innen ezeket a dögöket, mert feljelentem magát!” Miután sikerült meggyőzni: ha kirepülés után

a költőüreget lezárják, a szomszédos tucatnyi helyen még életteret hagyva a vércséknek (azok alatt nem volt erkély vagy bejárat) akkor mindenki jól jár. Következő évben azonban a vércsék ugyanabban az ablakban kezdtek költeni, mivel a csirkeháló nem követte a fal díszítéseit és a szemfüles madarak egy kis résen vidáman bejártak a régi kedves helyre.. A közös képviselő ezt csak a költés vége felé vette észre és tombolva reklamált: „Ezek a dögök kirágták a hálót, csináljon valamit!” Ismét sikerült meggyőzni: egy kis igazítás a hálón, és jövőre minden rendben lesz. Sajnos nem így történt, mert a megegyezést megszegve immár az össze padlásablak elé egy csúf csirkeháló került. Hogy ezután hová költözött ez a vércse pár, azt csak ők tudják, meg a szerencsés lakók, akik eddig még nem jelentkeztek. Mert azért a lakók többsége tudja mire valók a vörös vércsék a városban: a mi gyönyörködtetésünkre, és tanításunkra érkeztek.

Egy Bartók Béla úti padláson a ház takarítója, a rossz nyelvek szerint részeges Bori kezdetben érdeklődést mutatott a természetrajz iránt, készségesen adta mindig a padláskulcsot, amikor ellenőrizni akartam a vércse fiókák fejlődését. A költés vége felé azonban lankadt a lelkesedése, valószínűleg zavarta, hogy nagynéha leesett egy háziegér a járdára. Egy szép nap három különböző környékbéli intézménytől kaptam telefonon értesítést: vércse fiókát találtak. Rosszat sejtve mentem a helyszínre. Első dolgom volt, hogy az utcáról távcsővel megnéztem a padlásablakot, amelyben az öt fióka lakott. Egy seprűnyél állt ki az ablakból, mint rendkívül gyanús, egészen új elem. A padláson az üres ablakot látva kissé ingerülten kérdeztem a gyanúsítottat: hol vannak a vércsék, amelyeknek még legalább másfél hét nevelkedés kellett volna, mert farkuk elég rövid volt? „Elrepültek!” hangzott a lakonikus válasz, amely a legkevésbé sem volt meggyőző. Négy fiókát sikerült összeszedni

(a Szt. Imre gimnázium lelkes biológia szakkörének segítségével), de már nem mertem őket az ablakba visszatenni, mert a tettes semmi megbánást nem mutatott a következményekkel való felindult fenyegetéseim hatására. Egy szomszédos tetőn azonban jó helyet találtam, és a szülők hamarosan etetni kezdték ott seprűnyéllel „kivert” fiókáikat.

VÉRCSEK PARLAGON

Míg tehát mi haszontalan kedvteléseinknek élünk, a pénz, azaz a semmi bővített újratermelésének bővületében, a számítógép elé ragadva telnek napjaink és éveink, kitárlt játék világokban, és az igazi étellel mindössze annyi kapcsolatunk van, hogy az az áram, amely gépeinket működteti, a számítógépes játék örömelei perceivel egy időben vércsét és más szép madarakat éget meg, addig ezek a vércsék „semper idem” (mindig ugyanúgy) ahogyan a római légiósok avatáskori lelkesedésére utaló jelmondat hangzott, házaik közé költözve mutatják, mutatnák nekünk: így kellene élni. Csak fel kellene emelni fejünket, míg a buszra várunk, és a megfelelő háztetőre nézni. Látni még lehet a vércsét, ha vijjogó hangjukat búzós kocsiaink zaja már el is nyomja. Jövőjük sajnos bizonytalan. A város körüli füves réteket, táplálkozó területeiket az új típusú halálzónák (áruházak és lakóparkok) folyamatosan pusztítják. Érdekes megfigyelni, hogy az autópálya-dzsungel körül és között megmaradt kis gyepfoltokban mennyi rágcsálójárat van. Itt tehát volna zsákmány a vörös vércséknek, ám a száguldó kocsifolyamtól néhány méterre vadászni újabb életveszély a számukra.

Sok jó költőhelyet fenyeget a lebontás, tatarozás. Jó lenne szemmel tartani a „fészket”, mert sok vezető hajlandó áldozatokat is hozni a költőhelyek megőrzése érdekében. Ez történt például a Szerencsejáték Zrt-nél is, ahol Frenyó Gábor közbenjárásának köszönhetően, költőládát helyeztek ki egy irodaépületükre.

A ládák kihelyezése hasznos lehet, ha a hely nagyon jó. Valószínűleg nagyobb eséllyel foglalnák el a vörös vércsék a ládákat például, ha a számtalan, immár nem használt 30-40 méter magas gyárkérményekre, vagy hatalmas tűzfalakra szerelnék. Már több költőláda szétmállását tapasztaltam a sok év alatt, még mielőtt a vércsék akár csak rájuk néztek volna. Sokkal hatékonyabb módszer a vércsék által választott, és sok éve használt „fészket” megőrizni, mint teljesen új ládába „beleszoktatni” a madarakat. Nekik is van egyéniségük, amit csak akkor ismerhetünk meg, ha nem hagyjuk őket parlagon, hanem tisztas távolságból figyeljük életüket. Azt, hogy „hol érzik jól magukat” (Bagyura János megfogalmazása) és hol akarnak lakni, úgylis ők fogják eldönteni.

A kézen vitt solymászmadar látványa, úgy tűnik, ritkul a városban, ami érthető, mert a madártartás nagyon fáradtságos, drága hobbi. Bárkinek lehet azonban „saját szabad vércséje”, akihez nem kell póráz, sem röpde, mert talál ő magának „fészket”, meg pockot is, a mi feladatunk csak az, hogy figyeljük, vigyázzunk rá jó messziről és néha megcsodáljuk. Ha azt látjuk, hogy épül az állvány a fészkek alatt, mert tataroznak, és elbeszélgetünk az építésvezetővel, megmenthetünk egy költést.

Morandini Pál

Fotók: Morandini Pál

EMLÉKEZÜNK

DRIPPEY PÉTER 1987-2008

Kicsit félve vállaltam el ennek a cikknek a megírását, hisz az ember nem ír szívesen nekrológot, mert fél attól, hogy mit szólna hozzá Peti és hogy másoknak tetszik-e a megemlékező íromány...

„félreidomított” kutyát újraidomítani. Szerette továbbá a lovakat is, két kazah zsábi lovát nagy becsben tartotta. Szobájában egy kanári élte életét. Rendszeresen járt sólyomfészket őrizni. A Károly Róbert főiskola diákjaként (vadgazda mérnök) belekóstolt a sólyommal való kártevőriasztásba és a Mátra környéki szőlősökben riogatta a seregélyeket. Sokat buliztunk együtt, nagykanállal falta az életet.

A zenei életben is feltűnt Peti, de ezt inkább két zenész tollára bízom:

„Péter életét végig átfonta a madarak, és a zene szeretete. Nagyszerű barát, remek zenész. Tehetségét, és a zene iránt érzett tiszteletét ugyan úgy érezni lehetett ha tábortűz mellett zenéltünk, vagy ha színpadon sok ember előtt, vagy solymászat-vadászat után kint a mező szélén. Nem ismert stílusbeli határokat, bármibe bele lehetett vágni vele. Mind a vadásztársadalom, mind a zenei élet nagyon nagyot veszített távozásával.” (Buddy Májki)

„Ő mindig vagány srácnak mutatta magát, az is volt és bár őneki is megvoltak a maga gondjai, ebből nem adott soha. Emlékszem egy Orczy-kerti bulinkon meg volt fázva és az egyik szám után, amiben ő is énekelt, eltolt a mikrofontól és így szólt a közönséghez: Bocs, srácok, egy kicsit ratyi a hangom!” (Hollai-Heiser Ádám)

Peti egy internetes oldalon ezeket a sorokat írta magáról:

„Szeretem az almás-fahéjas teát, a makarónit, a vörösbort, a családomat, a Kutyámat és a madaraimat, a barátaimat, a szőlőt meg a meggyet, anyu cserkő befőttjét, a lovamat, a csajokat, a gitáromat, a Guns n Roses-t, azt, hogy magyar vagyok, a jó filmeket, na meg mindenekfelett a solymászatot! Gyűlölöm a hülyeséget, a szappanoperákat, a hazugságot, a telefont, az msn-t, ha mindenki megtalál rajta, a semmittevést, ha valamit nem tudok megcsinálni, a brokkolit meg, ha nem tudok röptetni... ”

Egy éve nem gondoltam volna, hogy egy erős favágóalkatú embert ilyen fiatalon elragadjon a halál. Hím héjája elpusztult az ebben az évben sok áldozatot követelő nilusi lázban, rövid időn belül Peti követte madarát. Remélem már megtalálták egymást!

Igazából csak lassacskán tudom elhinni, hogy többé már nem hajthatunk együtt...

Gasztonyi Dániel

MAGYAR GYÖRGY 1956-2007

Valamennyiünk emlékezetében bizonyosan él Gyuri barátunk bemutatkozása. Ajándékokkal halmozta el társainkat, egyszerű, de praktikus ajándékokkal, amelyeket ő készített kis üzemében. Ez a szellem volt Rá jellemző: az adni vágyás, a segítőkészség, a problémamegoldás. A vadászat, mint genetikai program, megoldást igényel. E megoldáshoz Gyuri a legrégebbi módszereket választotta, úgymint az agarászatot, majd jóval később a solymászatot.

mellett példás és önzetlen emberi magatartásával. Nemes egyszerűségében nagyszerű „gyerek” volt.

Madarainkkal, kedves vadásztársainkkal történő mindennapi tevékenységünk során gyakran folyamodunk az égiek segítségéhez. Gyuri barátunk, solymásztársunk nagylelkűsége tán onnan is érvényt szerez!

Szeretettel emlékezetül egykori mestere,

Csurcsia Imre

GALAMBOS JÓZSEF 1941-2007

Kedves Solymászbarátaim!

Wrábel Gyuri titkárunk hívott, hogy emlékeznek meg egy írással az Egyesület Solymász Évkönyve számára Galambos Jóska barátomról. (Persze ez „tegnap” történt és „tegnapelőttre” kérte...)

Engem már kevesen, sőt, egyre kevesebben ismernek. És talán ez így a jó, mert ez azt jelenti, hogy egyre több a fiatal, vagy ha nem is fiatal, de új tag a Magyar Solymász Egyesületben. Nos, örömmel elvállaltam a feladatot, de az időben nem bővelkedvén úgy gondoltam, hogy az MSE XVII-ik Nemzetközi Találkozásán elmondottakat írnam meg, amely találkozót Egyesületünk Galambos József emlékének ajánlotta.

„Ahogy elkezdődött” ...

Széchenyi Zsigmondtól plagizálom ezt a címet, mert nekünk a „korai solymászat” időszakát jelentő, Galambos Jóskával közösen átélt emlékeinkről szeretnék írni.

Ezért talán inkább a mai fiataloknak, az akkori időkben még meg sem született, vagy abban az időben még nem solymászó barátainknak szán-

nám, néhány Jóskával közös élményünket. Ugyanis, akik már akkor solymásztak, hasonló élményekben lehetett részük...

Jóska - és engedjétek meg nekem, hogy végig így nevezzem őt, aki ma már sokaknak Józsi bá, vagy Jóska bácsi, - Édesanyjától 1957 karácsonyára ajándékba kapta a „Vadmadárból Vadászmadár,” című, Bástyai Lóránt által írt könyvet. Nagyon élményes könyv, amikor odaadta elolvasni, engem is rögtön „megfogott”.

Jóskát a madarak mindig érdekelték, postagalambokat is tartott, versenyzett velük. Ezért a héja is rendszeresen járt hozzájuk és „fogott”. Jóskával együtt jártunk biciklivel a Szentendrei Ferences-rendi Gimnáziumba. Büszkék voltunk arra, hogy van biciklink, nem kell buszoznunk. Tekerés közben vagy versenyeztünk, vagy - főleg hazafelé gurulva, kényelmesen beszélgettünk. Persze nem az aznapi felelésekről, s kapott érdemjegyekről. A Bástyai-könyvről, a madarokról ... Így lettünk barátok!

No meg azért, mert Édesanyámat az 1956-os forradalom után 15 évre bebörtönözték, s Jóska kedves Édesanyja évekig „Második Anyukám” lett. Nos! 1958 tavaszán már meg-

kerestük a leányfalusi erdészt: tud-e héjafészket? Tudott, s elmondta, hogy merre van. Mi „lelkesen” rögtön megtaláltunk „mindjárt hármat” is, egy a Leányfalura a Pilisből lefutó mély árokban, egy öreg bükkösben. Megnéztük, mindegyikbe fölmasztunk. Nem tudtuk, melyikben van madár. Természetesen, csak egyben volt. (Évekkel később persze, már a másoktól tanult módszerekkel éltünk mi is: a fa ütögetése, hogy a kotló tojó kiugorjon... a meszelés figyelése, stb., de ezt akkor még nem tudtuk.) Én másztam, mert Jóska volt az „idősebb”. Édesapja a falu géplakatosa és vízszereelője is volt, így az ő jó vastag, ún. „kútbaeresztő” kender-kötélét használhattuk a famászáshoz. Spárgával, kővel dobtuk át az első ágon. Egy ilyen kender-kötél nehéz, a májusi záporban megázva kb. 20 kiló, és nagy érték volt akkor.

Mondta is Józsi bácsi, amikor odaadta: „vigyázzatok a kötéltre, mert ezen, becsületes emberek lógnak a kútban...” (Később, amikor már a 60-as évek elején a Bükkbe mentünk - vonaton és gyalog (!) - ennek a kötélnak külön hátizsákja volt, s naponta kisorsoltuk ki vigye... úgy a bélapátfalvai, vagy a szilvásvárad vasútállomástól Lillafüredig... beleértve az Északi és a Déli sziklavonulatok megmászását is... De ez már másik, későbbi történet lenne.)

Természetesen nem a Bástyai-könyv hibája, de amire a héja-fészkekhez mentünk madarat szedni, a kikelt fiókák már a fészkek szélén üldögéltek. (Csak az időpont: ez 1958 tavaszán történt).

Tanítás után, amikor a fához fölszerelve fölértünk az amúgy is sötét bükkös-völgyben, fölmasztam a fészkekhez, egy madár - úgy „zsinórban lefelé” - a völgy másik oldalában „landolt.” Csöndben... Közben „természetesen” engem elleptek a lapos bagócslegyek... Akkor Jóska rögtön, a mély árkon átrohanva-mászva, futott a héjafióka után. Alig láttuk. Közben én is lekászálódtam a fáról, ami azért volt hasznos, mert a fióka, amint Jóska köze-

lített hozzá, ismét „zsinórban lefelé” átrepült az „én oldalamba”. Ez így ment még egyszer-kétszer. De megfogtuk! (Ő meg minket). Végre lett egy héjánk!!!

Hazavittük Jóskához.

Az úgynevezett „takarmányellátást” számunkra akkor még a nagyon ritka és nagy becsben tartott, néha házilag „berhelt” légpuska jelentette, ami abban az („éber”) időben bizony szigorúan engedélyhez kötött „fegyvernek” számított. „Persze” engedélyünk nem lévén titokban (vagy titok-tokban) hordtuk, s lőttünk vele ún. „nyomott” golyókkal. Az „anyagot” ehhez Jóska Édesapja, ólom-vízvezeték cső általunk laposra kikalapált készlete „szolgáltatta”, persze az ő tudtán kívül. A golyóütő, később nyomó szerszámot mi „berheltük” a műhelyben. Ún. diabolót csak céllövöldében láttunk néha, de gyakran álmodtunk arról, hogy majd szerzünk.

A takarmányt akkoriban Jóska fájó szívvel levágott postagalambjai, valamint a nagymamája által tartott nyúlfiókák, néha csirkék jelentették. Ez természetesen néha okozott némi családi nézeteltérést... Ha ez nem volt elég, hát?... Diákok voltunk, s a körzeti rendőr szeretett minket... Azután nyáron Jóska az iskolai szünetben a Fővárosi Állatkertben, a Madárosztályon dolgozott gondozóként. Ezt Édesanyja tudta elintézni.

Azokban az években még nagyon sok vörösvércse fészkelte falukban, városokban tornyokon, faluszéli nyárfákon stb. Nem mentési okokból, hanem inkább ostobaságból, amely szerint viszi a csibét, tyúkot, stb., mert az a „görbecsőrű kánya”..., országszerte sok kis vércse-fiókát kiszedtek - fészküket leverték - ezért az Állatkertbe, ami akkor még mindent befogadott, sok kismadár került.

Abban az időben a Fővárosi Állatkert Madárosztályának vezetője dr. Fodor Tamás úr - idősebbek talán még emlékeznek rá, „fácán, és magyar-vizsla bolond” volt, (első vizslát tőle vásároltam 200 forintos zsebpénzemből...) - Jóska kérésére hozzájárult ahhoz, hogy a sólyomfélékhez tartozó kis madarakat „elvadröpítsük” Leányfalun.

Ma ezt persze elképzelni sem lehetne...

A kis, már röpüs madarakat Leányfalun, a családom területén, egy domb tetején engedték el Jóskával. (Ami akkor még sokholdnyi terület volt) Egy nagy diófára szegeztünk egy, rajztáblából „készített” etető-deszkát, Jóskával már sötétben vittük ki a kismadarakat, s a fára óvatosan fölmászva, az ágakra helyeztük őket simogatva, hogy meg ne ugorjanak. Kb. 30 db fiókánk lehetett!!! A deszkára sok húst tettünk, még a diákpénzünkből, a hentesnél is vásároltunk marhahúst. A kis vércsét azután Jóskával örömmel figyelgettük, ahogyan ügyesedve tanulnak röpdülni magasan körözve, egymással játszva. Csodálatos volt ennyi kisvércsét egyszerre látni repülni!!!! Minden napon tehát: iskola, „takarmányszerzés”, vásárlás, famászás, etetés volt műsoron. Azután lassanként „elfogytak”, elröpültek a fiatal vörös vércsék. Néha-néha még egy-egy feltűnt az égen de, az etetőre már nem jártak. Azért nagyon húséges kis madarak voltak! Közben héjánk nőtt, de a szeme szürke volt. A Bástyai könyv szerint a héják szeme sárga - ugye. És később lesz „narancsos”. Jóskával ezért azt hittük, hogy egerészölyvet szedtünk, és tartunk. Akkor még nem ismertünk senkit, aki solymászott volna.

Már nem tudom hogyan, Jóska megtudta, hogy Váradi Emil - idősebbek biztosan halottak róla, vagy ismerték, a mi generációnkat megelőzően solymászott - Pomáz mellett, Kiskovácsiban dolgozik agrármérnökként. Kézre vettük a héjánkat, s elbicikliztünk hozzá! Persze akkor se telefon, se semmi nem volt, hogy előre be tudjunk jelentkezni. Nagy szerencsénkre talákoztunk vele! Gyalog, egy magyar vizslával jött velünk szemben az úton, s egy lovaglópálca volt a kezében. Ő szólított meg minket, mert nem is tudtuk, hogy néz ki.

– „Hová mentek avval a héjával, Fiúk?” - kérdezte.

Miután bemutatkoztunk, s elmondtuk aggályainkat, mely szerint azt hiszük, hogy ez a madár ölyv, megnyugtató: „a héja szeme ősz felé kezd sárgulni, amikor már önállóan kezd vadászni.” Meg azt is mondta, hogy kövér a héjánk, így nem fog kézre jönni és vadászni sem. Ő mutatta meg nekünk először a „csettegetést”, amitől a héja - tudjátok -, megszorítja a kesztyűt. A „kondi-nézést” is akkor láttuk először Jóskával. Megjegyeztük, hol kell megnézni, de még nem tudtuk, mi a jó „kondi”...

A béklyófüzést a Bástyai könyvet nézve nem sikerült még akkor „tökélyre” vinnünk, ezt is Váradi Emil mutatta meg akkor. Jóskával az otthoni ruhatárban nadrágszíjat, bőrtáskát kerestünk, s vágtunk béklyónak („eredményességünk” néha okozott szülői konfliktusokat...)

Még volt vagy két hét a nyári szünetből, ezért Jóska javaslatára úgy döntöttünk, hogy elmegyünk Paksra, az ő édesanyjai ágon ott élő, népes rokonságához, ahol engem is bemutat, mint a barátját. Jóska gyermekkorától kezdve nagyon családszerető, családi kapcsolatot ápoló volt, haláláig. Vittünk magunkkal egy akkori, 4 személyes sátrat, jó nagy, nehéz sátor volt, valami ruhafélét, természetesen két madarat, a vörös vércsénket és a héjánkat és nekivágtunk az útnak. Biciklivel! Egyik kézen madár, másik kézben biciklikormány. Háttul a pakk... Leányfalutól Paksig... Az út két napig tartott, kb. 130 km lehetett... Rekkenő, nyári hőségben... Budapesten keresztül, még sok macskaköves úton... A madarak ugráltak a kezünkről... (Másnapra „behordódtak” a fáradtságtól. Mi is...) Első napon Adonyig jutottunk, s a 6-os útról balra, a Duna mellé gurultunk le. Jóska javaslatára, a mérhetetlenül sok szúnyog miatt eleinte a sátorban cigarettáztunk, - én akkor először -, de a szúnyogok még a fejünkre húzott ing ujján is bejöttek csípni... Ezért azután a Duna vízében „aludtunk”, a sódéros parton, hátton feküdve, csak az orrunk állt ki a vízből... Reggel teheneket hajtottak a Duna-parton, s kolomphangra ébredtünk. Az egyik kidőlt fára kötött héjánk félelmében elszabadult, egy magas nyárfára ült föl, pórázostul. Akkor még lekötni sem tudtuk rendesen, a kun-göröcsöt, vagy kun csomót nem ismertük... Másztunk tehát...

Majd Paksra kerekeztünk az immár „szelíd” madarainkkal. Paksról aztán, a korábbi „tapasztalatokat” figyelembe véve, hajóval jöttünk vissza Pestre, s onnan biciklivel Leányfalura. Hajóutunkat Jóska szerető-vendéglátó rokonai fizették, akik még két ilyen idiotán ugyan nem láttak, de dicsekedtek velünk az akkor még falunak tisztelt településen. A „hajójegyért”, a rokonok által összehívott közönség előtt, a paksi focipályán a „sasokkal” „bemutatót” kellett tartanunk, kézrejövésből, persze spárgával... Nekünk ez nagy attrakció volt. A madarak - hosszas udvarlást követően - hozzánk repültek ugyan, de szerintem így utólag az oka az volt, hogy a „biciklitúrán” „nagyon behordtuk” őket, és igencsak lefogy-

tak. Visszafelé, a rokonok által Jóska Édesapjának általunk küldött demizson bort, azért, hogy biztonságban legyen, a gőzhajó fedélzeti melegedő-kürtője előtt egymáshoz tolt, két mentőpad közé helyeztük, mert azokon feküdtünk, aludtunk. A bringák is oda voltak támasztva jobbról, balról „erődként”. Azután a hűvösödő hajnal fölébresztett minket és a magunkkal vitt (tartalék) szelepgumi „segítségével” kezdtük megcsapolni a demizson tartalmát, egymástól elkéregelve a „lopót”. A Pestig tartó hajóút hajnalban ért véget, mert ún. „Kofahajó” volt, s a Vigadóig közlekedett. Pestről biciklivel hazafelé jövet, hideg, esős időnk volt... Maradt még kb. 15 forintunk. Jóska az Árpád-hídi ún. Nylon Büfénél azt mondta: igyunk egy féldecit, s vett még két sajtos stanglit is, mert éhesek voltunk, s fázunk... Ennyi elég is volt két gimnazistának...

Kerecsenek Leányfalun:

A következő év telén az erdőt jártuk, mert akkor jobban látszottak a fán a fészkek. (Nó meg agancsot is kerestünk...) Sok fészket találtunk, kb. 30-35 darabot. De nem tudtuk, milyen madár lehet majd benne tavasszal. Volt két kerecsensólyom fészkek is - egy-két órányi járásra a házunktól - és héja, barnakánya, egerészölyv, kis békászósas..., szó szerint Kánaán volt. (Itt is!) (Nem állom meg, hogy itt meg ne jegyezzem: a ragadozó madarak elköltözését, kipusztulását nem a solymászok, hanem a Szentendrei szigeten, az ún. szocialista mezőgazdaság vegyszeres gyom- és rágcsálóirtó hadjárata, valamint a Pilist teljes egészében tönkretévő, - mint már akkor is tudtuk, és tudjuk, teljesen fölöslegesen, a szocializmus „védelmére” - brutális módon épített katonai objektumok okozták! A kerecsen fő táplálékát jelentő ürgék pl. teljesen kipusztultak.) Tavasszal azután szedtünk magunknak kerecsensólymot. Jóskával akkor még engedélyt is kaptunk a tartásra! Az OKTH-tól „viszavonásig”...

Akkortájt kerestünk, kereshettünk még parlagi sast heteken keresztül, egy garbóban járva a Börzsönyt, az akkor még szentendrei, ma már „medvés” Kósa Jóskával, és (Johnny) Szabó Pityuval.

Tűzön félig megsült húst ettünk só nélkül, éjjel fáztunk, fát gyűjtöttünk, s kétóránként váltottuk a tűzrakót, aki aludni akart, az előről-hátulra forgolódott a tűz felé. De láttunk parlagi sast repülni...

Kósának akkortájt tojó héjája volt, örökké törött tollai feldozásához acetonban oldott ping-pong labdát - ágónak hívtuk, ma sem tudom miért - és kihégyezett gyufaszálat használtunk...Addig is tartott...

50 év!

Galambos Jóskával közös, a kezdeteket, és a későbbi időket felidéző emlékem, még számtalan van, (1963-tól a sógorom volt, Ő az első fiam, én a két leánya keresztapja vagyok) a Hermann Ottó Solymász Klubtól egészen haláláig.

Együtt vizsgáztunk dr. Bertóti Pista bácsinál, Beregszászi Gyurkánál vadgazdálkodásból és vadászból (Kálló Ferivel, Simon Gyurkával, Székely Atillával, Elischer Lacival és még néhány solymással) azért, mert akkor ezt a feltételt írta elő a hatalom a ragadozómadár-tartáshoz. Azután, amikor a solymászás feltételeként a vadászvizsgát és a fegyvertartási engedélyt írta elő a hatalom, Jóskával ezt a vizsgát is együtt tettük le, s vettük meg a kötelezően előírt sörétes puskát.

Jóskának a MAGYAR SOLYMÁSZAT elismertetése, legalizálása, szervezetté tétele töltötte be egész életét. Nehéz utat járt, kitartóan, mindig bizakodva. Hála Istennek, az idő múlása, s a solymásztársak, segítették Őt, mint megértő barátot,,

Élete, a családjáról történő gondoskodással, és a magyar solymászat ügyének állhatatos ápolásával, teljes volt.

Emlékezzünk Rá mi, a Magyar Solymászok ezért Tisztelettel és Hálával!

Vancsó Géza

A fotókat Wrábel György bocsátotta a Magyar Solymász rendelkezésére.

VÉLEMÉNY

ÉBRESZTŐ!

Nem győzők elégszer hálát adni azért a sorsnak, hogy olyan solymászok egyengették első lépéseimet, akik egyengették, és hogy erről az ösvényről így vagy úgy, de soha nem is engedtek letérni. Nem arról van szó, hogy birtokukban lenne a „bölcsek dőge”, és vadonfogott egerészölyvet sarlósfecskére tanítottak volna vadászni (bár, ha belegondolok, némelyikük van olyan megveszekedett, hogy erre is képes lenne...), hanem a mentalitásról, ami solymászatuk egészét áthatja és mely az életvitelüket, emberségüket is jelentősen befolyásolja. Ez a fajta hozzáállás számomra olyannyira evidens volt, mint a levegővétel, hiszen első öt-hat évemben nem is találkoztam mással - hála annak a jó égnek! Aztán idővel szépen sorra találkoztam solymászberkeken belül a kijózanító ellenpéldákkal is. Olyannyira, hogy mostanra elszigetelt „boldog békeidők” színében tündököl tizenévvél ezelőtti madarászatom. Még ezzel sem lenne bajom... Azzal viszont igen, hogy azok a solymászok, akik számomra vitán felül a valódi solymászat megtestesítői, sokféle okból nem ismertek az újonnan színre lépő, fiatal generáció előtt és rendre azt veszem észre, hogy kiveszőfélben van az a fajta solymászatához való alázatos hozzáállás, amely művészi szintre emelheti ezt a sportot. Szép nagy szavak! Pedig ha vadászatunk mikrovilágát nézem, nagyon is van gyakorlati jelentősége!

A most kezdő solymászok dömpingszinten kapják - kaphatják - az információkat madarainkról, vadászatainkról, jogainkról, kötelességeinkről. Fel lehet menni a netre, ahol ezer oldalon, egymillió módon solymásznak a világon. Valahogy azonban úgy érzem, hogy „élőben” csak azzal traktáljuk őket, hogy „mit szabad” és nem azzal, hogy „mit lehet”. Szépen megkapják az alapvető irányvonalakat. Solymászvizsgát kell tenni, meg természetvédelmi jogi ismereteket kell igazolni, csupa borzasztóan fontos dolgot, ami nélkül valószínűleg minden jobb érzésű sólyom holtan fordulna hanyatt gazdjára kezéről. Még természetből sem kaphat az ember negyvenhat, tudást igazoló fecni nélkül egy olyan vándorsólymot, ami ugye létre sem jöhetett volna emberi segítség nélkül (mi köze ehhez a természetvédelemnek?), bár, ha jól belegondolok, autót se vehetek anélkül, hogy az eladó ne kérné a jogosítványomat, meg a pályaalkalmasságát. Vagy mégis? Csak nekünk van ennyire „sok” eszünk, hogy az amúgy is tú fokánál szűkebb lehetőségeinket mi magunk szűkítjük? Felajánljuk a hivataloknak, hogy mi magunk szabunk korlátokat a solymászatunknak. Szabályozzuk a hibridtartást, legyen az faj- vagy fajtahibrid, a solymászok közé lépni szándékozókát úgy megszűrjük, hogy ember legyen a talpán, aki madárhoz juthat legálisan. Mintha szellemi fogyatékosok lennénk megverve némi Alzheimer-kórral. Arról eretnokség szólni, hogy százával vadröpitének hibrideket Európa-szerte még mindig, melyben néha 10% is az elvesztés aránya. Ehhez képest évek óta azt az egy szerencsétlen Szlovákiában megfigyelt madár példáját lobogtatják a hibrid-ellenzők amelyik vesztére párba állt egy vad sólyommal. De mi van a többi, több száz, az évek alatt odalett hibriddel? Kicsit a hibaszázalék alatt vagyunk, nem? És akkor rögvést tiltsuk be mindet? Sőt, elébe sietve a hatósági intézkedéseknek osszunk tippeket, hogyan lehet saját magunknak ne-

hezebb sorsot kovácsolni? Kötelező adó-vevő, imprintálás, stb. Nagyszerű! Mindemellett a frissen színre lépő emberek mit olvashatnak az évkönyveinkben „nagy öregjeinkről”? Hogy már hatévesen kilóra repítettek héját meg vörös vércsét. Szerintem jogosan merül fel bennük a kérdés, hogy „Nekik miért volt szabad, nekem miért nem?” Kicsit hiteltelennek érzem, hogy míg arról szól a fáma, hogy soha ennyi ragadozó a Kárpát-medencében nem szántotta az eget, mint napjainkban, egyre nehezebb a vadon élő példányokat hasznosítani, de még venni is csak kínkeservvel lehet. És ennek az elvnek az élharcosai nem kifejezetten ezen az úton tanulták a szakmát! Sőt, mi, a Magyar Solymász Egyesület oszlopos tagjai nemhogy asszisztálunk ehhez a „tiltsunk meg mindent, amit csak lehet” elvhez, hanem, egyenesen pártoljuk. Lehetőség szerint pont azok, akik nem valószínű, hogy túlélnének annyi korbácsütést, ahány ragadozó élete szárad a lelkükön. Persze dicséretes módon egyre több madár öregszik meg emberkézen, és élvezhet hosszú tenyész-életet, de úgy vélem az mégse járja, hogy olyan solymász kardoskodik az engedélyhez nem kötött vásárlás ellen a madarak érdekeire hivatkozva, akinél a ragadozó kormánytolla kiszakad, az evező félbetörik, a karmot letépi valami, stb. Folyton azt hallom, „a ragadozó madár kötelez” – ezt én is így gondolom, de azzal megtoldva, hogy „a solymász legyen mindig feddhetetlen!” Nem hibátlan, hanem feddhetetlen. Ne prédikáljon senki vizet, addig, amíg borvirágos az orra! Ne tiltsa le a tapasztalatlan vásárlót senki a vásárlástól a tapasztalatlanságra hivatkozva, akinek félbetört toll áll ki a madarából, vagy egy szezonnak több madárral ugrik neki, mert azok sorra tönkremennek!

A fiatalok ragadozókkal szembeni alázatát nem csökkenti semennyire, ha kimondjuk, nyugodtan VÁSÁROLJON BÁRKI tenyészett madarat, vagy hogy felesleges vesződni áramütött egerészölyvvel, MINDENKINEK jobb azt elaltatni! Ha a kézre került ragadozó azonban egészséges fióka vagy fiatal madár, akkor (sokszor a madár érdekében) függetlenül annak fajától az maradhatna emberkézen (ennek feltételeit természetesen lehet szigorúan kezelni). Így, és a vásárlások liberalizálásával lehetőség nyílhatna arra, hogy ne csak héját, meg egy-két sólyomfajt láthasson, akit ez a sport érdekel. Láthassák a fiatalok, hogy nem a közös vadászatokon folytatott tevékenységben merül ki a solymászat. Nem elítélni akarom hétvégi vadászatainkat, félreértés ne essék, de szinte sehol nem esik arról szó, hogy a fácánon és mezei nyúlön kívül mit lehet mivel, hogyan fogatni, és hogy valaki ezt csinálná is. Az újabb generációnak a szarkázás, pacstírázás már-már sci-fi kategóriába tartozó tevékenység a rengeteg tilalomfa miatt, de megkockáztatom, azt is sokan kételkedéssel fogadnák (sok öreg solymász is...), hogy van olyan héja, ami kövérebben nyulászik, mint ahogy vedlik. Hogyan várhatjuk el a frissen solymászatba belevágó lelkes kezdőtől, hogy szívét lelkét valóban beleadja ebbe az amúgy is viharvert passzióba, ha mi magunk nem engedjük kibontakozni őket? Milyen alapon várjuk el valakitől, hogy mutassa meg festőtehetségét, ha nem kaphat tőlünk csak egyetlen színt? Mitől lesz nekünk rosszabb, ha valaki vesz egy vándorsólymot? És ha egy kabasólymot? Vagy egy kerecsent? Sőt, miért fájna az bármelyik solymásznak, ha akárki, a tagságtól és vizsgáktól függetlenül hibriddel vagy tiszta fajjal vagy mindegy mivel, csak ragadozóval bíbiceket fogatna. Vagy sárszalont. Vagy hollót. Vagy bármit, amire most nem vadászunk. Nem érdekel az a demagógia, hogy

„védett”. Tudom! De nincs az a faj, amiben a solymászattal lehetne kárt tenni! Nem arról beszélek, hogy mérgezzünk le egy halastavat körben, hogy ne legyenek rajta gémfélék, hanem arról, hogy az ott eregetett sólyom vagy héja vadászatának eredményei ne legyenek szégyellni való titkok, hanem vállalható, példaértékű solymásztettek legyenek, amikről a fiatalok is tudhassanak. Tisztában vagyok vele, hogy a természetvédelmi hatóság emberei e sorok láttán Daedalon után nyúlnának, és szinte utópisztikus gondolat a solymászatban rejlő lehetőségek teljes egészének legalizálása, de kit motiváljon ez az irány, ha nem minket, solymászokat? Ha mi nem hangoztatjuk, hogy a solymászat nem tesz kárt a természetben, ki teszi meg ezt helyettünk? És ha nem tanítjuk meg az utókornak azokat a metódusokat, melyek most lehet, hogy jogi szempontból nem időszerűek, de részét képezik hagyományainknak, akkor hogyan várhatnánk el a fiataloktól, hogy komolyan vegyék Taymurt vagy Lelovich Görgyöt? Hiszen nem lehet elítélni azt, aki szerint a sólyommal vagy a héjával történő fácánózás egy idő után egysíkú szórakozás, és másra, többre vágyik. Ehhez a háttérrel, segítséget csak mi biztosíthatjuk. De nem úgy, hogy a még közénk sem állt lelkes kezdőt fejbe verjük negyvenhat tiltó intézkedéssel, aminek az alapja leginkább az ostobaság, irigység, féltékenység – csupa szemrevaló tulajdonság...

Terényi Gábor

A Vélemény rovatban megjelenő írások nem a Magyar Solymász Egyesület, illetve a Magyar Solymász szekesztőinek véleményét tükrözik, a szerzők saját álláspontjukat képviselik.

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET RENDES TAGJAI

Ács Frigyes	Fodor Tibor	Lórentei Zoltán	Stift Imre
Ambrózy Árpád	Főnyad Ábel	Lüttger Ernst	Szabó László I.
Angalét Béla	Földvári István	Magyar György	Szabó László II.
Aradi János dr.	Földvári József	Mák Lóránt	Szakács József
Baán Péter	Fördös Zsolt dr.	Malya Pál	Szakonyi Norbert
Bagyura István	Gasztonyi Dániel	Martin Rezső	Szalay Sarolta
Bagyura János	Geiger Kálmán	Mayer János	Szalontai Zsolt
Balázs Petra	Gerzsei Gábor	Medgyesi György	Szappan László
Bálint Miklós	Gilly Kornél	Mészáros Márk	Szathmári Szabolcs
Balogh Ferenc	Glavanovits Tamás	Mizser Tamás	Szatmári Roland
Balogh Tibor	Gróf Sándor	Molnár Béla	Szekerka János Zoltán
Barti Róbert	Gyórfy Villám András	Molnár Imre	Szemző Péter
Basa István	Hankó György	Molnár László Krisztián	Szilágyi János
Bató Miklós	Heringer Gábor	Nagy Imre	Szobotin Gábor
Békési Ferenc	Holics Árpád	Olajos Csaba	Szőcs Tímea dr.
Bérces János	Horváth Ildikó	Pákozdi Sándor	Szloboda Béla
Bereczki Attila	Horváth István	Pálfi Antal	Terényi Gábor
Bereczki István	Horváth Zoltán I.	Palkovics István	Tóth Gábor I.
Berkesi József	Horváth Zoltán II.	Panajotidisz Pavlosz	Tóth Gábor II.
Bodó Csaba	Kagyerjak Pál	Papp István	Tóth János I.
Bogyai Frigyes	Kakánek József	Papp István Tibor	Tóth János II.
Bögyös Attila	Kalácska Gábor	Papp Zoltán	Tóth László
Chalupa László	Kaló László (Bandi)	Pataki Zsolt	Tóthné Bányai Márta
Csáki Imre	Kerekes Csaba	Perness János	Tóthné Szikszai Annamária
Csenkey Gábor	Keskeny Attila	Pesti József	Török István
Cserényi Gábor	Kis Árpád	Pintz Tibor	Turcsányi Zoltán
Csurcsia Imre	Kiss Gyula	Poós Ferenc István	Udvarnoki Péter
Czakó Csaba	Kiss Róbert	Prágay István	Váczi József
Czifrák Gábor	Kiss Tamás	Puskás László ifj.	Valyon László
Déri János dr.	Kiss Tibor	Rab László	Vancsó Géza
Dorogi Sándor	Kópiás Balázs	Rimaszécsi László	Varga István
Dózsa Attila	Korcsog Krisztián	Rimóczi József	Walter Géza
dr.Aradi Jánosné	Kovács András	Rostás Attila	Wesniczky Csaba
Dudás Miklós	Kovács István I.	Roth Fritz	Wrábel György
Duhay Gábor	Kovács István II.	Sági Oszkár	Záborszky Ede
Egyed István	Kovács István III.	Salamon Endre	Zátonyi László
Erdei József	Kő Péter	Sárkány Pál	Zatureczki László
Ertinger Géza	Kőszegi János	Schmidt Pál	Zoltán Ákos
Farkas Béla	Krekács Zoltán	Sebestyén Sándor	Zoltán Levente dr.
Fehér Vilmos	Krucsó Balázs	Sinkovits Ferenc	Zsigri László ifj.
Fehér Vilmos ifj.	Kulcsár Zoltán	Skerlec Balázs	
Fekete Sándor	Lakos István dr.	Somogyi László	
Ferenc Árpád	Lóki György	Ster Erika	

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET ÖRÖKÖS TAGJA

Káló Ferenc

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET PÁRTOLÓ TAGJAI

Pintér György

Ripka Gergely

Varga Gábor

Kányi József

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET TISZTELETBELI TAGJAI

Adrian Williams

Dr. Beregi Attila

Garry Morris

Josef Hiebeler

Morgan Douglas

Ralf Pfeffer

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET TAGJELÖLTJEI

Billege Balázs

Bíró László

Csenkey Gábor ifj.

Demus Gábor

Erdődy Mihály Csaba

Fenesi Gabriella dr.

Fülöp Attila

Galács Gábor

Galambos József ifj.

Hajdók Fruzsina

Horváth Miklós

Hutás István

Kányi József

Kertész András

Kiss Iván

Kisteleki Gergely

Kovács István

Kőszegfalvi Péter

Mákos M. József

Mónus Anita

Nagy Bence

Nagy Richárd

Nánási Tibor

Novák Csaba

Obszidián Károly

Papp Sándor

Plaveccki Zoltán

Polgár Ildikó

Popa Zoltán

Rác Zsolt dr.

Rajnik Ferenc

Rózsa Márkó

Soltész István

Sumicz Gábor

Szalai László

Szép Viktor

Thomka Magdolna dr.

Tóth Márton

Tóth Norbert

Varga József

Varga Szilveszter

Végh Péter

Vozár János

Zornánszky Richárd

Zsenit Ákos